

*Hyväksytyä väitöskäsitin jatkakseen
11.1. 2000 arvostuksella
magnan cum laude approbatur*

"Olen kirjoittanut sinulle liian monta runoa"

Nuorten 1980-luvun runopalstarunojen
folkloristista tarkastelua

Jyväskylän yliopisto
Etnologian laitos

Folkloristiikan maisterintutkielma
1.12.1999

Eija-Liisa Kasesniemi

He palasivat tyttöjen kamariin.

Elisa kaivoi patjansa alta vihreäkantisen vihkon, johon kaverit olivat kirjoittaneet erilaisia runoja ja mietelauseita. *"Turhuuksien turhuus, kaikki on turhaa, taidanpa suunnitella itsemurhaa"*, tai *"Ompelin sydämesi kiinni minun sydämeeni. Turha pyristellä – ompelin sen karhunlangalla!!!!"*

- Kirjoita säkin jotain tähän!
- En mä tiedä.
- Sä oot niin hyvä kirjoittaan!

Marke yritti salata mielihyvänsä ja otti kynän.

Hän piirsi kolme sydäntä, ensimmäistä halkaisi terävä amorin nuoli, toisessa oli pieni repeämä ja kolmas oli mennyt kokonaan kahtia. *"Otit, petit, jätit"* hän kirjoitti sydänten alle.

- Ihana! Elisa kiljaisi. – Pyörryn minä sulle!

Anna-Leena Härkönen, Karusellimatka 1993, 31.

SISÄLTÖ

Runoperinne kaunokirjallisuudessa: Anna-Leena Härkönen, Karusellimatka, 1993

1. JOHDANTO	1
1.1. Kirjallinen folklore	1
1.2. Nykyperinne ja moderni	3
2. AINEISTO	8
2.1. Runomääritelmä	8
2.2. Käsikirjoitukset	9
2.3. Tutkimuskorpus	10
2.4. Koodit	12
3. TUTKIMUSPROSESSI	13
3.1. Tutkimusote	13
3.2. Tutkijan rooli	13
3.3. Aihevalinta	15
3.4. Tutkimusetiikka	17
3.5. Metodit ja tutkimusongelmat	19
4. KONTEKSTIT	21
4.1. Media ja runofolklore	21
4.1.1. Nuorisoliite Syke	21
4.1.2. Tekstitelevision nuortensivut	25
4.1.3. Tekstiviestit	26
4.2. Sukupuoli ja folklore	29
4.3. Muistovärssyt ja runofolklore	
4.3.1. Muistovärssyt ja –albumit	32
4.3.2. Uusi runoperinne	34
4.4. Runojen runokuvat	36
5. ILMIASU JA MUOTO	40
5.1. Runotekstit artefakteina	40
5.2. Runomitta	41
5.3. Otsikot ja omistusrunot	47
5.4. Nimimerkit	50
6. VARIAATIO	52
6.1. Runon synty: omasepite vai kulkuruno?	52
6.2. Diakroninen ja synkroninen variaatio	53
6.3. Variaatio tutkimuskorpuksessa	55
7. FORMULA-ANALYYSI	62
7.1. Formulan määritelmä	62
7.2. Formula-analyysi ja runopalstarunot	
7.2.1. A-tyyppi: vähäinen taivutusvariaatio	63
7.2.2. B-tyyppi: yhden elementin substituutio	64
7.2.3. C-tyyppi: yksi samassa positiossa, kaksi muuttuvaa	65

7.2.4. D-tyyppi: ei lainkaan yhteisiä sanoja	67
7.2.5. E-tyyppi: merkityksen, rytmin ja äänneasun samuus	68
7.3. Formula-analyysin anti	69
8. TEEMAT JA TÄYDENTÄVÄT LUOKAT	72
8.1. Luokitusmallit	72
8.2. Syke-aineiston jäsenitys	74
8.3. Teemat	76
8.3.1. Parisuhde ja rakkaus	76
8.3.2. Muut ihmissuhteet	77
8.3.3. Elämänfilosofia	80
8.3.4. Luonto ja lemmikit	82
8.3.5. Huumori ja verbalistiikka	82
8.4. Täydentävät muoto- ja sisältöluokat	83
9. SANASTOFREKVENSSI JA TEMATIikka	86
10. RAKKAUSTEEMAN DISKURSIIVINEN TULKINTA	89
10.1. Diskurssit ja repertuaarit	89
10.2. Haave- ja toiverepertuaari	92
10.3. Rakentava repertuaari	94
10.4. Marttyyrirepertuaari	95
10.5. Eron ja uuden alun repertuaari	98
10.6. Kiistävä repertuaari?	99
11. TUTKIMUSTULOKSET JA JATKOTUTKIMUS	105
LÄHTEET	109
Tutkimusaineisto	109
Haastattelut ja käsikirjoitukset	109
Painamattomat	109
Kirjallisuus	110
LIITTEET	116
Liite 1 A: Syke-aineiston suomenkieliset nimimerkit	116
Liite 1 B: Syke-aineiston englanninkieliset nimimerkit	119
Liite 1 C: Syke-aineiston muut nimimerkit	121
Liite 2: Syke-aineiston runoarkki SR 382 – 387	122
Liite 3: Syke-aineiston runoarkki SR 1679–1693.	123

1. JOHDANTO

1.1. Kirjallinen folklore

Nuorison kirjallinen alakulttuuri elää 1990-luvulla tietoverkoissa. Suomessa nuorten uusi kirjoitettu perinne leviää myös matkapuhelinten lyhytsanomina, tekstiviesteinä. Kirje on muuntunut sähköpostiksi, ja mielipiteitä vaihdetaan Internetin uutisryhmissä. Keskustelukulttuurin rinnalle on syntynyt reaaliaikainen verkkojutustelu, keskustelu kirjoittamalla.

Folkloristi **Leea Virtasen** mukaan perinteentutkimuksessa korostettiin pitkään folkloren suullista leviämistä. Folkloreen kuuluu kuitenkin myös selvästi epävirallista tietä leviävää kirjoitettua ainesta.¹ Folkloristi **Satu Apo** muistuttaa, että jo varhaisemman kansanperinteen laulaja, kertoja, riittien taitaja saattoi olla myös lukeva ja kirjoittava ihminen. Nyt länsimaista kulttuuria kartoittavat perinteentutkijat kohtaavat lähes yksinomaan kirjoitustaitoisia ja -haluisia ihmisiä. Myös nykyanthropologia on nostanut yhä paremmin esiin kirjoittavan kerronnan ja käsikirjoituskulttuurin.² Folkloristi, uskontotieteilijä **Päivikki Suojanen** kiteyttää, että *homo tradens*, suullisen perinteen kantaja, on nykyään myös ja ennen kaikkea *homo scribens & narrans*, kirjoittava ihminen ja kertoja³.

Kansanomaisen kirjoittamisen kenttä, *popular writing*, muodostuu toisaalta ilman tutkijan vaikutusta syntyneistä kirjallisista kulttuurituotteista ja toisaalta tutkimusta varten kirjoitetuista teksteistä⁴. Teemakirjoittaminen, kirjalliset muistiinpanot, päiväkirjat, kirjeet ja muut kirjoittavan ihmisen tiedontuottamisdokumentit ovat astuneet keskeisesti myös folkloristiseen tiedonhankintaan⁵.

Folkloristiikan maisterintutkielmani tutkimusaineistona ovat suomalaisnuorten sepittämät ja levittämät kirjalliset tekstit, 1980-luvun runofolklore, *runopalstarunot*. Aineistoni runot kiersivät lähinnä tyttöjen käsin kopioimina runovihkoissa; osa runoista julkaistiin myös nuortenlehden runopalstalla. Tutkimusaineistoni kautta katson siten menneeseen, parin vuosikymmenen taakse. Aineiston ikä herättääkin kysymyksen: entä nyt? Onko kyse ennen moderneja tietoaalustoja – Internet, tekstitelevisio, matkaviestintä – eläneestä perinneilmioista, joka syntyi, kukoisti ja unohtui? Kiinnostavatko runot enää muita kuin tutkijaa?

Jatkumo nykypäivään ei näytä katkenneen. Tutkimusaineistostani tutut runopalsta- ja *runovihkorunot* tulevat vastaan myös 1990-luvun lopulla yhä uusissa konteksteissa: Internetin www-sivuilla, tekstitelevisiion nuorten sivuilla, tekstiviesteinä... ja yhä edelleen myös runovihkoissa, päiväkirjoissa, kalentereissa ja nuortenlehdissä. Uusimman matkaviestinteknologian käytöstä haastateltu 16-vuotias hämeenlinnaistyttö kertoo tutkijalle runoperrinneharrastuksestaan:

K: Oot sä keräilly kalenteriin tai vihkoon laulun sanoja tai runon pätkiä?

V: Joskus päiväkirjaan mä oon laittanu semmosia tekstiviestejä ylös, että sain tämmöten tekstiviestin ja tosi ihanaa ja tällai. - - -

K: Kirjottelet sä nuorten lehdistä runoja tai jotain laulun pätkiä päiväkirjaan?

V: Kyllä mä, mulla on semmosia runovihkoja, sit mä niihin kerään just jotain runon pätkiä. Niin kun just Me Kaksi -lehdessä, niin siinä on niitä runojulisteita, mä kerään niistä ne.

K: Oot sä niitä runoja keränny jo pitkän aikaa?

V: En mä, mulla on varmaan viime vuodesta asti. Mulla on niitä runojulisteita ollu seinät täynnä, mut nyt mä oon ottanu ne pois kun mulla on tapetit, niin en mä sit viitti enää laittaa.

K: Oot sä vihkoon keränny kauan?

V: Oon, varmaan viime vuonna aloin niitä kerää. Että joskus otan joitain hyviä, mutta en mä kaikkia ikinä ota. - - - Mä oon mun siskon runovihkoja lainannu ja sit mä niitä kopsannu. - -

H: Onko sisko pitäny nuorempana niitä vai kerääkö se vieläkin?

V: Ei se enää kerää, että siinä mun ikäsenä [sisko nyt 20] sillä oli kauheesti niitä. Sillon se teki niitä oikein kunnolla. Sillä on niitä ainakin viis tai kuus kappaletta.

K: Keräskö hän nimenomaan SinäMinästä ja näistä tällasista?

V: Jostain tommosista just, ettei niitä oikein muualta saa. Tai sitten jotain runokirjoja jostain pääkirjastosta.¹

Yhä uudet kohtaamiset tutun runoaineiston kanssa ovat motivoineet minua palaamaan jo kertaalleen syrjään jättämäni tutkimusaineistoon. Pohdin, mihin runopalstarunojen ja runovihkojen suosio perustuu: voiko vuodesta toiseen jatkuvan runoperinteen jatkuvuuden selittää erittelemällä runojen sisältöä, teemoja? Mistä runot kertovat? Mikä on runojen sanoma – vai onko sitä? Ja kenelle runopalstaruno puhuu: kirjoittajalle vai lukijalle?

Tutkimusaineistoni on mediasidonnaista. Käytössäni ovat sanomalehti **Keskisuomalaisen** nuorisoliite **Sykkeen** runopalstan lukijakirjeet vuosilta 1981 – 1991. Kaikkiaan runoja on noin yhdeksäntuhatta. Yksittäisten runotekstien sepittäjiä on monta, mutta tutkimani runokokoelman yhteinen syntykonteksti on moderni mediatuote, sanomalehti. Sepittäjä ja median suhde olisi oma tutkimusaiheensa: Olisivatko nuoret kirjoittaneet runonsa ilman nuorisoliitettä? Moniko teksti syntyi vain juuri tätä nimenomaista runopalstaa varten? Kuinka moneen vihkoon kukin runopalstalla julkaistu runo kopioitiin?

¹ Olen tehnyt haastattelun (koodi 081F82ELK281298, litteraatio s. 22 - 23) joulukuussa 1998 Hämeenlinnassa osana tutkimusprojektia *Mobile Culture of Children and Youth in Finland 1998 – 1999*.

Ilman informanttien, runojen sepittäjien, haastatteluja tehty tutkimukseni ei pysty vastaamaan näihin kysymyksiin. Aineiston journalistinen syntykonteksti on kuitenkin kiinnostava. Tuskin mikään perinne on enää puhtaasti vain suullista: perinnetuotteet elävät kiinteässä vuorovaikutuksessa kirjallisen perinteen (vrt. suullisesti kerrotut vitsit – koululaisvitsikirjat; urbaanit kaupunkitarinat – iltapäivälehtien lööpit) ja sähköisten medioiden kanssa. On syntynyt *medialorea*, joka ei eläisi ilman uutta viestintää.⁶ Liitän tutkimukseeni siksi myös löyhän mediakytkennän. Tarkastelen nuorisoliite Sykettä runojen syntykontekstina.

1.2. Nykyperinne ja moderni

Runopalstarunojen asettaminen vastakkain varhaisemman kansanrunouden kanssa liittää runofolkloren helposti käsitteen *nykyperinne* tai *modernin perinne* alle. Mitä perinteen tai yleisemmin ilmiöiden modernius oikeastaan tarkoittaa? Millainen perinnetuote on nykyperinnettä? Sanakirjamääritelmän mukaan *moderni* tarkoittaa uudenaikaista, nykyaikaista tai nykyajalle ominaista. Taiteessa modernilla tarkoitetaan usein klassisen tai sovinnaisen vastakohtaa.⁷

Sosiologi **Erik Allardt**n mukaan modernisaatio eli uudenaikaistuminen on kytketty varsinkin 1950-luvulta saakka sekä yhteiskuntien että yksilöiden uudistumiseen. Yhteiskunnan on oletettu erikoistuvan siten, että toisistaan eriytyneet laitokset pystyvät yhä tehokkaammin auttamaan ihmisten tarpeentyydytystä ja ylläpitämään yhteiskunnan toimintaa. Yksilötasolla uudenaikaistumisen piirteiksi on nostettu mm. empatia, avoimuus uusille kokemuksille, riippumattomuus sekä perinteisten auktoriteettisiteiden ja fatalististen asenteiden torjuminen.⁸

Sosiologi **Riitta Jallinojan** mukaan modernia elämää ei ole yksiselitteisenä ilmiönä missään, vaan se tuotetaan tulkinnoissa antamalla joillekin piirteille ja ilmiöille modernin merkitys. Jallinoja määrittelee modernin elämän – modernisuuden – nykyajan suhtautumis- ja elämäntavaksi. Nykyaika puolestaan tarkoittaa konkreettisesti sitä aikaa, jota modernisuutta analysoiva tutkija tai taiteilija parhaillaan elää.⁹

Suomalaisten tyttökuultuuritutkijoiden, sosiologi **Sari Näreen** ja sosiologi **Jaana Lähteenmaan** mukaan tytöt yhdistävät kulttuurissaan modernia yksilöllisyyttä luovaan yhteisöllisyyteen. He suuntautuvat elämässään pikemminkin sekä/että- kuin joko/tai -asetelmiin. Tyttöjen elämäntyyliä leimaa modernin elämän eri vaihtoehtojen yhteensovittaminen: omien

pyrkimysten integrointi muiden intresseihin, itsensä toteuttaminen ja sosiaalinen vastuu. Tämän vaihtoehtoisuuden väitetään olevan tyypillistä juuri (jälki)modernille mentaliteetille. Tytöt harjaantuvat kulttuurissaan välttämään äärimmäisyyksiä, totaalisia vaihtoehtoja. He kehittävät tyttökulttuurissa myöhäismodernin yhteiskunnan edellyttämiä sosiaalisia ja kommunikatiivisia kompetensseja, kuten kykyä empatiaan, vuorovaikutukseen ja itsereflektioon.¹⁰

Folkloristi **Jyrki Pöysä** on pohtinut perinteen nykyaikaisuuden määrittelyä artikkelissa *Nykyperinteen tutkimus* (1996). Pöysän mukaan perinteen jaottelussa vanhaan ja nykyperinteeseen voi aistia ajatuksia kahdesta folkloristiikasta. Dikotomiseen arkiajatteluun pohjautuvaan jaotteluun sisältyy arvottava painotus, joka ulottuu tutkimuskohteesta tutkijoihin: mennyt on itsessään ylevää ja vakavaa nykyinen triviaalia ja hupaisaa.¹¹ Pöysä tunnistaa nykyperinteen määrittelyn harhoiksi nykyisyyden kytkemisen kaupunkikulttuuriin: maaseutukin elää nykypäivää. Lisäksi perinne saatetaan nimetä nykyaikaiseksi, jos se on juuri tunnistettu, vaikka perinteen juuret olisivat vuosisatojen takana – tästä esimerkkinä graffitija sarjakuvakulttuurit. Joskus jopa tutkittavien nuoruus assosioituu nykyperinteen tunnusmerkiksi.¹²

Perinteen modernisuuden kriteereiksi – sen lisäksi, että perinne on elää juuri tässä ajassa – on folkloristiikassa nostettu ainakin seuraavat kolme: (1) perinnetuote on kokonaan uusi eli *moderni*, (2) vanha aihe on mukautettu nykyaikaan eli *modernisoitu*, (3) perinnetuotteen synty, elämä ja leviäminen kytkeytyy joukkotiedotukseen ja massaviestintään eli *moderneihin* kirjallisiin ja sähköisiin *medioihin*.¹³ Folkloristiikassa määrite moderni on liitetty esimerkiksi taikauskoon ja uuteen kertomusperinteeseen, kuten *moderni taikausko*, *modernit tarinat* eli *nykytarinat*, engl. *urban legends*.¹⁴ Nykyperinteen tutkimuksessa onkin käynnissä jatkuva uusien tutkimusalueiden tunnistaminen, uusien perinteenlajien sekä perinteiden löytäminen ja nimeäminen.¹⁵

Tutkimusaineistoni on – Pöysän kritiikki huomioiden – määriteltävissä moderniksi nykyperinteeksi. Osa aineistosta on kokonaan uutta. Osa on vanhojen aiheiden modernisointiin perustuvaa. Lisäksi aineisto kytkeytyy moderneihin kirjallisiin ja sähköisiin medioihin.

Lähestyn aineistoani kahtaalta: ilmiöiden ja tekstin pintarakenteen sekä merkityksen, tekstin syvärakenteen, kautta. Aineiston deskriptiivinen kuvailu kertoo millaisista elementeistä runopalstarunojen kokonaisuus muodostuu. Mitä aineisto näyttää? Mitä osa-alueita siihen si-

sältyy? Mihin muihin (ala)kulttuurisiin ilmiöihin aineisto kytkeytyy? Mitä rakenteita teksti sisältää? Miten aineistoa voi luokitella? Ketkä ovat runotekstien todennäköisimpiä sepittäjiä? Runotekstien merkitysrakenteen tulkinnalla etsin selitystä siihen, miksi runofolklore on aikanaan ollut suosittua ja miksi perinne elää yhä. Mitä kulttuurisia tulkintoja runotekstit välittävät (ks. tästä tarkemmin luku 3.5)? Miten aineiston merkitysrakenne jäsentyy mielekkäästi?

Aiemmin tutkittu suomalainen uusi runofolklore on ollut pääosin tyttöjen luomaa ja ylläpitämää: pojat ja miehet ovat läsnä lähinnä runovihkojen tekstien kohteina. Runovihkoperinne on määritelty feminiiniseksi perinteeksi.¹⁶ Sivuan tutkielmassani sekä *tyttö tutkimusta* että *feminististä folkloristiikkaa*¹⁷. Tutkimuksen pääpaino ei kuitenkaan ole tyttö- tai naisyrittämissä. Näin siksi, että runopalstarunoista koostuvassa aineistossani on mukana myös poikien sepittämiä tekstejä, enkä ole eritellyt niitä pois aineistosta. Siksi määrittelen tutkimusaineistoni *nuorten* perinteeksi, enkä yksinomaan tyttöjen perinteeksi, vaikka aineistoni tekstien sepittäjien valtaosa onkin tyttöjä tai nuoria naisia.

Tutkielmani rakenne etenee ilmiön pintatason kuvaamisesta kohti merkitysrakenteiden tulkintaa. Luvussa 2 esittelen koko tutkimusaineistoni ja erityisesti siitä koostamani kahden tuhannen runon tutkimuskorpuksen, Syke-korpuksen. Luku 3 keskittyy tutkimusprosessiin. Pohdin alaluvuissa omaa tutkijan rooliani suhteessa tutkimusaineistoon, aihevalintaan ja tutkimukseen liittyvään eettiseen probmatiikkaan. Lisäksi esittelen tutkimusongelmani ja käyttämäni tutkimusmenetelmät.

Luvussa 4 käsittelen aineistoni tutkimuskontekstit. Esittelen aineiston syntykontekstin (nuorisoliite) sekä kaksi muuta tekijän hallussa olevaa, osin samaan tutkimuskenttään sijoittuvaa tekstikokoelmaa (tekstitelevisio lukijakirje- ja runoaineisto vuosilta 1993–1994; nuorten tekstiviestikokoelma vuosilta 1998–1999). Sidon myös aineistoni folkloristiikan tutkimuskenttään ja erityisesti aiempaan runoperinnetutkimukseen. Liitän aineiston osaksi modernia suomalaista tyttö- ja nuorisokulttuuria. Alaluvussa 4.4. tulkiten ilmiötä perinteenkantajien näkökulmasta, runojen sepittämisestä ja keräilystä kertovien runopalstarunojen avulla.

Luvussa 5 esittelen tutkimusaineistoni tekstit artefakteina. Käsittelen runojen ilmiä, runonimittämistä, otsikointia ja nimimerkitystä sekä kuvitusta. Luvussa 6 sovellan *variaatio-*

käsitettä ja luvussa 7 folkloristi **Lauri Harvilahden** viisitasoista formula-analyysia osaan tutkimuskorpukseni runoista.

Luku 8 esittelee tutkimuskorpukselta luomani teemallisen runotyyppologian. Luvussa 9 pohdin, miten runokielen sanasto heijastaa runojen tematiikkaa. Luvussa 10 käsittelemme teema-
luokituksen kautta keskeiseksi nousutta runojen rakkausdiskurssia. Esittelen aineistosta koostamani neljä vahvaa rakkausdiskurssin tulkintarepertuaaria sekä vasta heikommin ilmenevän, vahvoille repertuaareille osin vastakkaisen kiistävän tulkintarepertuaarin.

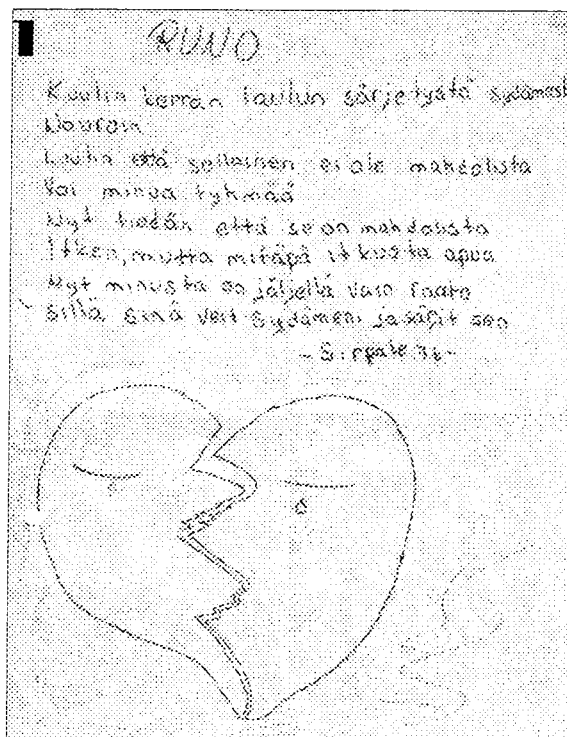
Luvussa 11 kertaan lyhyesti tutkimukseni keskeiset tulokset ja pohdin, miten aineisto olisi hyödynnettävissä edelleen. Esittelen neljä mahdollista lähestymistapaa. Näistä ensimmäinen on kirjallisen runoaineiston tarkempi analysointi. Toinen on aineiston rajaaminen sukupuoli-
mukaan: eroavatko poikien sepittämät runot tyttöjen teksteistä? Kolmas lähestymistapa on muutoskeskeinen: onko 2000-luvun runoperinteestä erotettavissa esimerkiksi sukupuoliroolien muutoksesta kertovaa ainesta? Kapinoiko nykyruno? Kaatavatko runot
tyttöyden ja miehisyyden raja-aitoja? Neljäs lähestymistapa on paluu runoteksteihin haastattele-
malla runojen sepittäjiä, 1980-luvun runotyttöjä: runon minä *silloin* tyttönä ja *nyt* naisena – Miten sepittäjien oma naiseus heijastuu tulkintaan? Mitä runoista on jäänyt mieleen? Miten sepittäjät itse tulkitsevat runojen merkitystä suhteessa elämänsuhteeseensa: onko runon tyttö vielä naisen roolin takana?

Tutkielma kuvitus koostuu tutkimuskorpukselta poimituista nuorten runoteksteistä ja niiden mukana olleesta kuvituksesta. Työn otsikko *Olen kirjoittanut sinulle liian monta runoa* on Syke-aineiston runosta SR 627. Runo on nimimerkki *Annikan Gabrielille* omistamasta runotekstistä. Runon ajatus sopii hyvin myös aineistosuhteeseeni: pitkään jatkunut tutkimusprosessi, aiheen liika rakastaminen, on tehnyt välillä kipeää; vaikeuksista huolimatta runorakkaus ei kuitenkaan ole kadonnut, vaan jatkuu yhä.

SR 627: *Olen kirjoittanut sinulle
liian monta runoa.
Olen vuodattanut tähtesi
liian monta kyyneltä.
Olen rakastanut sinua liikaa...
Ja rakastan vieläkin.*

VIITTEET LUKU 1

1. Virtanen 1988, 281.
2. Apo 1995, 177–178.
3. Suojanen 1999, 49.
4. Apo 1995, 184.
5. Suojanen 1999, 49.
6. Ks. tästä esim. Julkunen 1988, 31; Julkunen 1989, 49 ja 61–62; Virtanen 1988, 292.
7. USSK 1989, s.v. *moderni*.
8. Allardt 1983, 185–187.
9. Jallinoja 1991, 11, 13 ja 19.
10. Näre ja Lähteenmaa 1992, 329.
Ks. modernista mentaliteetista lisää esim. Jallinoja 1991, 102–107.
11. Pöysä 1996, 242.
12. Emt. 226.
13. Virtanen 1988, 194–195.
14. Emt 194–197 ja 256–260.
15. Virtanen 1984, 9.
16. Ks. esim. Lipponen 1992 a, 1992 b, 1997 ja 1999.
17. Ks. tyttötutkimuksesta esim. Näre ja Lähteenmaa 1992, 9–21 ja folkloristisesta naistutkimuksesta Nenola 1986 ja 1990, 11–23 sekä Suojanen 1999, 65.

Kuva 1. Runo SR 900. Sepittäjä ja piirtäjä nimimerkki *Sirpale 76*.

2. TUTKIMUSAINIETO

2.1. Runomääritelmä

Sanakirjamääritelmän mukaan *runo* on tavallisesti lyhyt, tiettyä rytmikaavaa, (runo)mittaa noudattava tai sanonnaltaan sellaista muistuttava mitaton kirjallisuuden tuote¹. Tutkielmasani runo ei kuitenkaan rajoitu tarkoittamaan vain tietyt tarkat ja melko suppeat runomaisuuden kriteerit täyttävää kaunokirjallisuuden osa-aluetta, lyriikkaa. Runomääritelmani on *aineistolähtöinen*, perinteenkantajien omasta luokittelusta kasvava: tarkoitan runoilla kaikkia niitä kirjallisia perinnetuotteita, jotka tutkimusaineistoni nuoret tekstien sepittäjinä itse mieltävät runoiksi. Kutsun tutkimusaineistoni runoja myös *runopalstarunoiksi* niiden syntytokontekstin, sanomalehden runopalstan, mukaan.

Runo- ja *runopalstaruno* -termit kattavat kaikki aineistoni tekstit ovatpa ne vain yhden virkkeen tai kymmenien säkeiden mittaisia. Säkeen määrittelen tässä tutkielmassa *identtiseksi* runorivin kanssa. Kirjallisuustieteessä määrittely on usein yksityiskohtaisempi. Esimerkiksi folkloristi, kielitieteilijä **Pentti Leino** erottaa toisistaan säkeen ja rivin. Säe on hänen mukaansa laskuista ja nousuista muodostuva mitan yksikkö, jonka toteuttaa kielessä puhutuksi oletettu tavujono. Kirjoitetussa tekstissä säe puolestaan esiintyy tavallisesti omana rivinään, mutta se voi myös jakautua kahdeksi riviksi tai täyttää rivin vasta yhdessä toisen säkeen kanssa.²

Käytän yksinkertaistettua määritelmää, koska tarkka säkeiden ja rivien erottelu ei ole ainaakaan toistaiseksi tutkimukseni folkloristisen tulkinnan kannalta relevanttia. Tutkimukseni pääpaino on runopalstarunojen sisällössä, ei runomitassa tai typologisessa asettelussa.

Runoiksi luokittelemani tekstit voivat olla yhtä hyvin riimillisiä kuin riimittömiä, selkeisiin säkeisiin ja niiden muodostamiin säkeistöihin jakautuvia tai puhtaasti proosamaisia. Osan tutkimusaineistoni runoteksteistä voi hyvin luokitella myös muihin perinnekategorioihin (esim. loru, aforismi, vitsi, rocksanoituskatkelma, kopioperinne) kuuluviksi. Osan voi tulkita runopalstakontekstista irrotettuna, ilman saatesanoja tai säejakoa ladottuna, esimerkiksi yleisönosastokirjoitelmaksi. Runo on tutkimuksessani laaja yleiskäsite, joka kattaa monia erilaisia tekstityyppejä. Tärkeintä on, että runojen sepittäjät ovat itse mieltäneet tekstin runoksi lähettämällä sen julkaistavaksi runopalstalla.

Tutkimusaineistoni joidenkin runotekstien mukana on toimitukselle osoitetut saatesanat, jossa kirjoittaja viittaa lähettämäänsä tekstiin käsitteillä *runo*, *runoelma*, *kyhäelmä*, *kirjoitus*, *kirjoitelma*, *luomus*, *mietelmä*, *sepustus*, *tekele*, *juttu* tai *viesti*. Yleisimmin runopalstalle lähetetyissä teksteissä on päällekirjoituksena yksinkertaisesti *runoja*.

Vastaavaa aineistolähtöistä määritelmää soveltaa myös tyttöjen runovihkoja analysoinut folkloristi **Ulla Lipponen**. Hän toteaa käyttävänsä *runo*-termiä runovihkojen omistajien tavoin: omistajat ovat usein kirjoittaneet vihkojen kansilehdille sisältöön viittaavia otsikoita, kuten "*Runoja*", "*Rakkaus-runoja*", "*Love-runoja*" tai "*Piirrustuksia ja lausekkeita rakkaudesta*". Lisäksi tytöt puhuvat nimenomaan runoista ja runovihkoista tarkoittaessaan näitä moderneja perinnetuotteita³.

Kutsun Lipposen tutkimia runotekstejä myös *runovihkorunoiksi* silloin, kun on olennaista erottaa toisistaan mediatuotteen kautta kertynyt runoaineisto ja keräilyvihkojen runoaineisto. Käyttämäni termit ovat ristikkäiset: runovihkorunoja on lähetetty myös runopalstoille; runopalstarunoja on kopioitu runovihkoihin.

2.2 Käsikirjoitukset

Tutkimusaineistoni on kertynyt Jyväskylässä ilmestyvän sanomalehti **Keskisuomalaisen** nuorisoliite **Sykkeeseen** 1980-luvulla ja aivan 1990-luvun alussa^I. Hallussani on kaikkiaan lähes kymmentuhatta (10 000) erilaista lehteen lähetettyä käsikirjoitustekstiä, joista pieni osa on myös julkaistu nuorisoliitteessä^{II}. Olen karsinut tekstimassasta aluksi pois selkeät proosakirjoitelmat, kuten esimerkiksi yleisönosastoon osoitetut mielipidekirjoitukset, kirjeenvaihtoilmoitukset sekä nuorisoliitteen viestipalstalle lähetetyt henkilökohtaiset sanomat ja onnittelet.

Karsinnan jälkeen jäljelle jää noin yhdeksän tuhatta (9000) runopalstarunoksi luokiteltavaa tekstiä^{III}. Uusimmat runot ovat vuoden 1991 syyskuulta⁴, mutta kaikkein vanhimpien runojen tarkka ajoittaminen on vaikeampaa. Tekstit eivät olleet luovutushetkellä kronologisessa aikajärjestyksessä, vaan sekaisin. Varmasti mukana on tekstien päiväysmerkintöjen

^I Sain kolmeen suureen pahvilaatikkoon pakatun käsikirjoitusaineiston haltuuni tutkimuskäyttöä varten 2.10.1999. Aineiston luovutti nuorisoliitteen silloinen vastaava toimittaja Inkeri Pasanen.

^{II} Nuorisoliitteessä julkaistuissa teksteissä on yleensä julkaisumerkintä.

perusteella ainakin vuoden 1982 aineistoa, mutta joukossa lienee myös tätä vanhempaa, ai-
van nuorisoliite Sykkeen perustamisajalta, vuodelta 1981, olevaa materiaalia.

Olen tutustunut kaikkeen käytettävissäni olevaan tutkimusmateriaaliin, mutta en varmasti
kaikkiin nuorisoliite Sykkeeseen 1980-luvulla lähetettyihin runoteksteihin. Lukijoiden kir-
jeitä ei ole tallennettu nuorisoliitteessä systemaattisesti: osa teksteistä on varmasti kadon-
nut. Tekstejä on säilytetty toimituksessa pahvilaatikoissa. Runoja ovat selanneet kym-
menet työharjoittelijat ja vuosittain vaihtuvat nuorisotoimittajat. Välillä runotekstilaatikat
ovat jääneet unohduksiin. Kysyessäni runoja tutkimuskäyttöön syyskuussa 1991 nuoriso-
liitteen vastaava toimittaja ei ollut varma, onko vanhoja runoja enää lainkaan tallella, koska
liitteen toimitus oli muuttanut välillä toiseen paikkaan.

Aikajärjestyksen sijasta pahvilaatikoissa säilytettyjä runotekstejä oli ryhmitelty temaatti-
sesti. Toimituksen nuoret työharjoittelijat olivat koonneet saman aihepiirin runoja nippui-
hin, joiden teema oli esimerkiksi ”petetyksi tuleminen”, ”onnellinen rakkaus” tai ”ikävä
rakastetun luo”. Myös useimmat näistä teemanipuista olivat sekaantuneet laatikoissa, mutta
toisinaan aineistossa saattoi vielä havaita temaattista järjestystä.

Toistaiseksi käsikirjoitusaineisto on säilytteillä tekijällä. Tavoitteenani on lahjoittaa koko
alkuperäinen käsikirjoitusaineiston jollekin perinnearkistolle (ks. aineiston säilyttämisen ja
hyödyntämisen tutkimuseettisistä ongelmista luvusta 4.5).

2.3 Tutkimuskorpus

Kävin kokonaiskuvan saamiseksi koko tutkimusaineiston läpi kahdesti. Tutustumisen jäl-
keen koostin aineistosta varsinaisen tarkemmin analysoitavan *tutkimuskorpuksen*, kaksi tu-
hatta (2000) runoa. Folkloristiikan opiskelija **Helena Hillu** analysoi vuonna 1987 kaksi
sataa Sykkeen runoa Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen proseminaaritutkielmaan.
Tutkimuskorpuksen kymmenkertaistaminen maisteritutkielmaan tuntui perustellulta.
Korpus (n=2000) edustaa yli viidesosaa (22,2 %) koko tutkimusmateriaalista (N=9000).

ⁱⁱⁱ Luvut 9000 ja 10 000 ole eksakteja, vaan suuntaa antavia.

Poimin runotekstit korpukseen kahdella eri periaatteella. Ensimmäinen kiinnitin huomiota runotekstin kuulumiseen selkeään helposti havaittavaan, jo aiemmista tutkimuksista tunnettuun tekstiryhmään. Poimin korpukseen muodon perusteella kaikki *akrostikonit*, eli runot, joissa säkeiden ensimmäiset tai viimeiset kirjaimet muodostavat sanan tai lauseen. Näin siksi, että akrostikoneilla on pitkä historia, ja ne ovat hyvin edustettuina vanhoissa muistokirjoissa ja runovihoissa. Tuntui kiehtovalta ajatukselta tarkastella, olisivatko vanhat runot siirtyneet osaksi moderni runoperinnettä sellaisenaan (ks. tarkemmin luku 5.2). Kaikkiaan akrostikoneja kertyi korpukseen 25. Lisäksi poimin otokseen systemaattisesti sisällön perusteella kaikki perusjoukossa havaitsemani *runoista kertovat runot*: teksteissä kuvataan runon sepittämistä, runovihkoa, runoa viestintävälineenä. Runoja runoista kertyi kaikkiaan 37 kappaletta. Mahdollista kuitenkin on, että osa perusjoukon *akrostikon*-runoista tai *runo puhuu runosta* –teeman teksteistä on jäänyt havaitsematta.

Valtaosan teksteistä poimin kuitenkin mukaan yksinkertaisella satunnaisotannalla. Otanta-kehikkona oli noin 9000 runotekstiä, ja kehikon jokaisella alkiolla, runotekstillä, oli yhtä suuri todennäköisyys tulla poimituksi korpukseen.⁵ Näin pyrin välttämään aineiston liiallisen keskittymisen tiettyihin teemoihin tai ilmiöihin. Satunnaisotanta taannee tutkimuskorpuksen heterogeenisuuden.

Runotekstien ilmiö vaikuttanut myös korpuksen muotoutumiseen. Otin mukaan aina kaikki samalla tekstiarkilla olevat runot. Arkilla saattoi siten olla vain yksi lyhyt runo, mutta toisaan^{iv} mukaan valikoitui paperi, jossa on jopa kymmeniä saman lähettäjän runoja. Tulkinassa tulee siten muistaa, että tiettyjen runon sepittäjien osuus korostuu korpuksessa. En tarkastele tässä tutkielmassa näitä aktiivisimpia sepittäjiä erikseen. Olisi kuitenkin mielenkiintoista keskittyä jatkossa vain muutamien *runoilijapersoonien* sepitteiden analysointiin. Näin voisi vertailla keskenään joko saman sepittäjän eri runoja tai eri sepittäjien runorepertuaareja.

Jokaisesta tutkimuskorpuksen runosta on ainakin neljä erilaista tallennetta: (1) autenttinen käsikirjoitus, (2) digitaalinen tekstidokumentti^{iv} ja (3) tietokantadokumentti^v sekä (4) ma-

^{iv} Word 7.0 –tekstinkäsittelyohjelmalla.

^v Laadullisten aineiston analysointiohjelma Nud*Ist, Runopankki-tietokanta.

nuaalinen luokituskortti^{VI}, joista hyödynnän tässä tutkimuksessa kolmea ensimmäistä. Lisäksi osa runoteksteistä on aikoinaan julkaistu sellaisenaan tai muokattuna nuorisoliitteessä. Korpuksen luetteloidut runot olen tallettanut kahteen A4-mappiin, jotta ne eivät sekaannu enää vielä luokittelemattomaan aineistoon.

2.4 Koodit

Luetteloin tekstit juoksevilla numerolla sekä kirjaintunnuksella SR (Sykkeen runo) siten, että jokaisella runolla on oma koodinnumero. Samalla arkilla voi siis olla useita eri koodinumeroin merkittyjä runoja.

Tutkimustekstissä ilman lisämerkintöjä oleva koodi tarkoittaa, että runo on tekstissä esimerkkinä kokonaisuutena, esim. SR 705. Koodin jälkeiset numerot kertovat, että kyse on vain runon osasta, esim. SR 705/1-2[10] – ensimmäinen ja toinen säe kokonaisuudessaan kymmenen säkeen (tässä: rivin) laajuudesta runosta. Tekstissä runot on erotettu muista lainauksista myös typografisesti, *kursiivilla*.

Muistutan vielä, että puhuessani tutkimuksen tuloksista, viittaa aina nimenomaan tutkimuskorpuksen runoaineistoon. Korpuksen laajuuden vuoksi tulokset lienevät yleistettävissä koskemaan myös koko 9000 runon tutkimusaineistoa.

VIITTEET LUKU 2

1. NSSK 1978 (2), s.v. *runo*.
2. Leino 1982, 62–63.
3. Lipponen 1992 a, 114 ja 132.
4. Inkeri Pasasen kirje tekijälle 27.9.1991.
5. Alkula et al. 1995, 110.

^{VI} Kukin runoteksti on liimattu erilliselle A5-kortille. Tarkoitukseni oli tehdä aineiston luokitus alun perin manuaalisesti, mutta atk-ohjelman käyttö syrjäytti kortiston.

3. TUTKIMUSPROSESSI

3.1. Tutkimusote

Emisistinen tutkimusote merkitsee kulttuurinkantajan omien merkitysten painottamista ja kunkin kulttuurin tarkastelemista sisältä päin, perinteenkantajan näkökulmasta¹. Emisistinen tieto on tärkeää kulttuurin intuitiiviseksi ja empaattiseksi ymmärtämiseksi. Yhtä mieltä ollaan myös siitä, että emisistinen tieto on välttämätöntä kenttätyön onnistumiseksi.² Oma tutkimukseni ei perustu osallistuvaan havainnointiin tai informanttien, perinteenkantajien, haastatteluun. Päinvastoin, tarkastelen ilman tutkijan vaikutusta syntyneitä perinnetuotteita, jotka ovat olleet valmiita jo paljon ennen tutkimusprosessin alkua.

Miten emisistisyys voi ilmetä tutkijan ja *perinnetekstin* vuorovaikutuksessa? Voiko tekstiä lähestyä *sisältä* päin? Sosiologi **Pertti Alasuutarin** mukaan teksteissä olevia kulttuurisia jäsenyyksiä tutkittaessa kyse ei ole aineiston jakamisesta joillakin kriteereillä eri luokkiin, vaan merkitysrakenteiden tutkimisesta. Tarkoitus on tutkia, mitä erontekoja tekstit itse sisältävät. Tutkitaan siis sitä, miten ihmiset – tai tekstit – asioita jäsentävät.³

Olen luonut tutkimusaineistooni teemallisen luokituksen, *tutkijan typologian*, jossa jokainen runoteksti sijoittuu jo ennalta annettuun, laajahkoon luokkaan (ks. luku 8). Olen tosin rakentanut luokat ensin aineistolähtöisesti. *Emic*-tyyppistä, runopuhunnassa itsessään olevaa erottelua ja luokittelua pyrin hyödyntämään eritellessäni tarkemmin aineiston keskeis-teemaa, runotekstien *rakkauspuhuntaa*. Nostan esiin aineiston sisäisiä jaotteluja, jotka ko-koan diskurssianalyysiä (DA) soveltaen *tulkintarepertuaareiksi* (ks. luku 10). Muistaa kuitenkin tulee, että repertuaarit ovat aina tutkijan tulkintatyön tuloksia. Niinpä merkitys-systeemien analyysissä ei ole kyse tekstien ominaisuuksien mekaanisesta kirjaamisesta vaan perustellusta tulkinnasta, joka pohjautuu tutkijan aineiston väliseen vuoropuheluun.⁴

3.2. Tutkijan rooli

Kulttuuriantropologi **Ilmari Vesterinen** kuvaa kulttuurintutkijan liiallista samaistumista tutkimuskohteeseen sanaparilla *going native*. Tutkija ”katoaa” kentälle: eläinaktivisteja tutkiva tutkija alkaa toimia aktivistiryhmän jäsenenä ja avalla turkiseläinten häkkejä⁵. Oman tutkimusprosessini aikana olen liiankin usein huomannut harhailevani syvällä tutki-

muskentässäni – häkin avaaminen on houkutellut yhä useammin. Ulkopuolisen tutkijan rooli on peittynyt perinteen sisäryhmäläisen, 1980-luvun runotytön, roolin alle. Kuinka paljon ”ymmärrän” aineistoani siksi, että olen ollut sitä itse osin myös tuottamassa, ylläpitämässä? Näenkö teksteissä tiettyjä rakenteita tai luokituksia vain koska juuri ne tulkinnat ovat tärkeitä *minulle* persoona? Pyrinkö kultaamaan tai merkityksellistämään aineistoa oman nuoruusmuistonostalgiani vuoksi?

Olen ollut runotyttö lähes kaksikymmentäviisi vuotta. Asuin nuoruuteni Keski-Suomessa, ja kotiini on tilattu aina sanomalehti Keskisuomalainen. Kopioin ensimmäiset runoni peruskoulun neljännellä luokalla, kymmenvuotiaana. Jäljensin ulkomuistista kolmen tytön salaseuraamme jäsenkirjoihin runon, jonka olin kuullut ~~runon~~ kolme vuotta vanhemmalta naapurin työltä. Hieman myöhemmin sama runo ilmestyy päiväkirjavihkooni: ”Tässä alla on semmoinen runo, joka on myös hyödyllinen elämänohje. *Hallitse halusi / hillitse himosi / sillä hetkellinen hurmio / voi olla elämäsi turmio.*”¹

Ensimmäisen runovihkon aloitin 14-vuotiaana. Jo sitä ennen kopioin runoja kalenteriin. Keräsin kaikkiaan kahdeksan runovihkoa vuosina 1979–1983. Ensimmäisessä vihkossani on runsaasti traditionaalista muistoalbumiperinnettä ja piirroksia. Viimeisissä ovat rinnan nuortenpalstatekstit, runokirjarunot, mietelauseet, fanijutut, laulunsanat ja lehtikuvat. Kaikki runovihkorunoni ovat kopioituja – *omille* runoilleni minulla oli eri kirja. Runovihot mielsin julkisiksi, jaettaviksi. Päiväkirjani kertoo: ”Istuskelen patjalla Päivin sängyn vieressä. Se merkkää sitä, että olen niillä yötä. *Päivi lukee mun runovihkojani.*”²

Nuorisoliite Sykkeen alettua ilmestyä aloin kopioida myös sen runoja vihkoihini – ja kaikille: koulukirjoihin, kirjelappuihin, kirjevihkoihin, kalentereihin, päiväkirjoihin, kortteihin, pulpettiin... Muistan ainakin parinkymmenen muun ikäiseni tytön keränneen runoja. Teini-ian jälkeen törmäsin runoihin seuraavan kerran toimittajana. Työskentelin vuosina 1986–1989 sanomalehti Keskisuomalaisessa, ja yli vuoden nimenomaan sen nuorisoliitteessä ensin toimitusharjoittelijana ja sittemmin myös liitteen esimiehenä. Tällöin huomasin, että lukijoiden runopostivirta jatkui viikoittain, vaikka tuhannet runot odottivat turhaan julkaisua.

¹ Tekijän päiväkirjamerkintä 19.2.1976 ruutuvihossa, jota kirjoitettiin nimenomaan koulussa. Päiväkirjavihkot olivat yhden lukukauden muoti-ilmiö luokallani.

² Tekijän päiväkirjamerkintä 4.8.1980.

Pohdin usein, olenko liian sisällä runoteemassa kyetäkseeni tutkimaan sitä tieteellisesti. Toisinaan huomaan tutkijan ja runotyön roolin todella sekoittuvan vielä parinkymmenen vuoden jälkeenkin: otan kritiikin vastaan perinteenkantajana, en tutkijana. Kiivastun helposti: mikä oikeus *heillä* on vähätellä *minun* kulttuuriani? Tunnen vahvaa yhteenkuuluvuutta, kun työtoveri tuo luettavakseni omat runovihkonsa: sinäkin kuulut *meihin*. Hermostun, kun tutkijaystävä ei usko runofolklore kattaneen, tai kattavan, lähes koko Suomen. ”Onko sinulla siitä tieteellistä näyttöä?”, hän kysyy. Vastaanko ulkopuolisena tutkijana vai selittäjänä, miltä meistä runotyöistä tuntui, miten me toimimme? Toisaalta uskon, että oma perinteenkantajuus on myös auttanut aineiston tulkinnassa, ymmärtämisessä ja selittämisessä. Kulkurunojen toisintojen poimiminen runomassasta on helppoa. Tunnistan useimmat runot kuin vanhat tutut: tämäkin runo minulla on omassa runovihkossani.

3.3. Aihevalinta

Mediatutkija **Margareta Rönnerbergin** mukaan jonkin asian tuomitseminen roskaaksi on mukava tapa päästä eroon sellaisesta, jota ei tunneta tai ymmärretä⁶. Olen törmännyt myös itse vastaavaan vähättelyyn. Uusi runofolklore on leimattu roskaaksi, koska sen merkitystä tai funktiota perinteenkantajille ei ole ymmärretty. Toisaalta koko runoperinteen olemassaolo on saatettu kiistää, koska kritisoija ei itse ole tietoinen perinnelajista. Minulta on jopa tieteenalani seminaarissa ”kysytty” julkisesti, kuinka monta runoa minun on täytynyt kirjoittaa itse tarvittavan tutkimusmateriaalin saamiseksi. Kovin vastustus on tullut niiltä, jotka eivät ole koskaan keränneet runoja, siis perinteen ulkopuolisilta, useimmin miehiltä.

Vähättelijät ovat kiistäneet myös aineiston folkloristisen tutkimuksen mielekkyyden: mitä tutkimisen arvoista murrosikäisten ”rakkausloruissa” on? Aihetta on lähestytty vahvan arvokkuuden kautta: runot on tulkittu kirjallisuudelle, ns. korkeakulttuurille, vastakkaisiksi. Folkloristiopiskelijan sanoin: ”Minä ja ystäväni luettiin kyllä jo yläasteella oikeaa runoutta eikä runovihkoja tai Risto Rasaa.” Runofolklore on siten oletettu kuvastavan perinteenkantajan kyvyttömyyttä todellisen, *oikean* kirjallisuuden ymmärtämiseen. Lausuma sisältää implisiittisen väittämän, että triviaaliksi koetun alakulttuurin edustajat ovat niitä, joilla ei – ainakaan vielä – ole kompetenssia hyödyntää arvokkaampia kulttuurituotteita. ”Taide” ja ”roska” ovat Rönnerbergin mukaan kuitenkin aina vain subjektiivisia arviointeja: suhteellisia mittoja, ominaisuuksia ja näkemyksiä, tiettyjen ihmisten omien kokemustensa ja tarpeiden-

sa perusteella tekemiä vertailuja. Kukin yksilö antaa tuotteelle arvon, joka riippuu siitä, miten käyttökelpoisena tai arvostettuna juuri hän pitää tuotetta. Arvotus ei täten ole muuta kuin tuotteen positiivinen tai negatiivinen efekti johonkin henkilöön.⁷ Oletan, että runovihko- ja runopalstarunoudella sekä kaunokirjallisella lyriikalla on nuorisokulttuurissa eri funktio. Molempia saatetaan siten hyödyntää rinnakkain. Runopalstarunon kopioija voi löytää rakkaushuoliin lievitystä ikäistensä, samassa tilanteessa olevien nuorten teksteistä. Samanaikaisesti hän voi etsiä elämänarvoja ja esteettisiä elämyksiä ns. laatukirjallisuudesta. ”Oikea runous” on usein liian kaukana murrosikäisten maailmasta. Runous peilaa aikuisten tunnemaailmaa eikä vastaa sitä konkreettista todellisuutta, jossa nuoret elävät. Kaunokirjallisen lyriikan maailma on keski-ikäisten.

Leea Virtasella on vastaavia kokemuksia lastenlorujen tutkimisesta. Aikuisten suhtautuminen lastenloruihin on kaksijakoista. Riimeissä on jotakin syvästi tunteisiin vetoavaa: ne virittävät nostalgisia muistoja. Toisaalta lorut ja leikit eivät kuitenkaan ole vakavaa eivätkä tärkeä asia, ja ihmisissä herättää Virtasen mukaan usein huvittunutta, joskus aitoa narkästystä se, että niitäkin yritetään tutkia tieteellisesti.⁸ Joskus kyse voi olla myös siitä, että aihe on liian läheinen, tavanomainen. Mitä tutkittavaa tutussa on? Oman kulttuurin piirteet tulevat tajutuiksi suggestiivisina itsestäanselvyyksinä, joita ei ole helppo asettaa ulkokohtaisen analyysin kohteiksi.⁹

Uuden runoperinteen tutkimus on vielä nuorta. Tutkijat ovat kiinnostuneet runovihkorunoista lähinnä vasta 1980-luvun lopulta alkaen. Miksi kiinnostus ei ole herännyt aiemmin? Kulttuuri lienee syntynyt jo 1960-luvulla. Kattavin vastaus on varmasti runokulttuurin *näkymättömyys*. Tyttöjen runovihkot eivät ole päätyneet aikuisten selailtaviksi eivätkä varsinkaan vastakkaisen sukupuolen, poikien ja miesten, luettaviksi. Lehtien nuortenpalstatkin ovat ehkä jääneet aikuisilta lukematta. Lisäksi lehdet pyrkivät, plagiaattisyytöksiä välttääkseen, sivuuttamaan runopalstoilla selvästi jo muualta tuttujen säkeiden julkaisemisen. Toimittajat kannustavat sivujen saatesanoissa nuoria subjektiiviseen ilmaisuun, ei muiden tekstien kopiointiin.

Edes opettajat eivät likikään aina ole tietoisia siitä kollektiivisesta perinteestä, jota koulu- luokassa oppitunnin aikana tai välitunneilla liikkuu. Folkloristi **Matti Kuusi** kuvaili jo 1970-luvulla, miten eri alakulttuureissa opettajat ja oppilaat elävät. Kuusen sanoin arvo-

köyhänä pidetty teinityttö saattaa paljastua odottamatta aivan oudon tiedonalan huipuekspertiksi, mutta keskustelu tyrehtyy siihen ettei opettaja hallitse terminologiaa¹⁰. Etnologit **Bo Lönnqvist** on tutkinut 1990-luvulla nuorten näkymätöntä koulukulttuuria ja kuvailee luokkahuoneen vierasta kansaa, joka kehittää omaa kulttuuriaan itsenäisesti¹¹.

Nuortenlehtien toimittajakaan eivät aina suhtaudu kannustavasti pelkän runomateriaalin lähettämiseen. Journalisti **Pirjo Ahon** nuorisoliite *Sykettä* koskeva opinnäytetutkimus kertoo asenteesta, joka osalla toimittajista on: runoja ei välttämättä lasketa oikeiksi lukijakirjoitelmiksi, toimittajien kaipaamaksi lukijapalautteeksi. Ahon tutkimuksen mukaan nuoret lukijat eivät ole innostuneet kirjoittamaan liitteeseen siinä määrin kuin nuorisotoimittajat alussa suunnittelivat: runoja suolletaan mielipidesivulle ahkerasti, mutta muut kirjoitelmat saavat jäädä lojumaan pöytälaatikkoihin.¹² Tutkimus ei kerro, onko toimittajien asenteissa eroja sukupuolen mukaan.

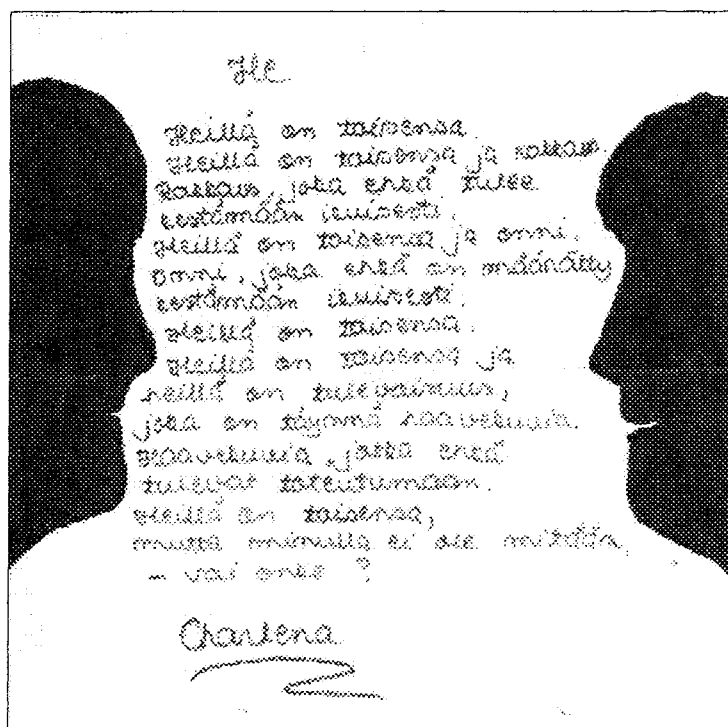
3.4. Tutkimusetiikka

Tutkimusaineistoni koostuu lähes yksinomaan anonyyminä, nimimerkin suojassa, julkaittavaksi tarkoitetuista teksteistä. Muutamia runoihin on kuitenkin merkitty myös kirjoittajan oikea nimi ja yhteystiedot. Kirjoittaja on luovuttanut henkilötietonsa vain toimituksen käyttöön, ei tutkijalle. Pohdin pitkään, onko minulla todella oikeus käyttää aineistoa muuhun kuin mihin se on alunperin tarkoitettu. Nimiproblematiikka alkoi tuntua ongelmalliselta havaittuani, että kirjoittajien joukossa todella on myös tuttuja nimiä: nuoruuden ikätovereita ja henkilöitä, jotka ovat tulleet tutuiksi aikuisiällä. Kirjoittajat ovat tutkimusajan kohtana noin 25–40 -vuotiaita. Osa kirjoittajista ei varmasti halua itseään yhdistettävän enää murrosikänsä aikaisiin asioihin.

Osa teksteistä on hyvin henkilökohtaisista ja kipeistäkin tunteista kertovia. Tutkimuksen oikeutuksen pohdinta tuli entistä tärkeämmäksi, kun kiinnitin huomioni kovaa ahdistusta kuvaaviin runoihin. Kirjoittajan nimen näkeminen vahvisti, että teksti oli lähettänyt tuntemani kotipaikkakuntani nuori poika, joka oli jo muutamia vuosia aiemmin päätenyt itsemurhaan. Henkilötietojen näkeminen tuntui lähes tirkistelyltä. Toisaalta olin tutustunut suuremman osan materiaalista jo aiemmin, toimittajakauteni.

Kulttuurintutkimuksen lähtökohta on, että tutkijan tiedonhankintatapojen ja tutkimusmenetelmien täytyy olla kunniallisia. Tutkijan on aina tiedettävä vastuunsa, eikä hänen tutkimustyönsä tai muu toimintansa saa vahingoittaa tutkittavia. Luottamus takaa tutkimuksen edellytykset myös jatkossa.¹³ Aineiston luovuttaneiden nuorisoliitteen toimittajien mielestä tekstien tutkimuskäyttö on hyväksyttävää: tekstit on lähetty myös lehteen julkistamista varten. Yhtä mieltä olimme siitä, että tutkimukseni tulee kuitenkin taata informanttien täysi tietosuoja.

Olen toistaiseksi pitänyt autenttisen aineiston suljettuna, vain omassa tutkimuskäytössäni. Digitaalisiin tallenteisiin (tekstidokumentit, tietokanta) en ole liittänyt kirjoittajien henkilötietoja. Mikäli aineisto tallennetaan arkistoon, tulee myös arkistointisopimuksen taata kirjoittajien lähdesuoja.

Kuva 2. SR 1188. Runon sepittäjä ja kuvittaja nimimerkki *Charlina*.

3.5. Metodit ja tutkimusongelmat

Analysoin tutkimuskorpustani viidellä eri metodilla: *deskriptiivinen kulttuurin kuvaus* (runot artefakteina), *formula-analyysi*, *frekvenssianalyysi*, *sisällön erittely* (teemaluokitus) ja *diskursssianalyysi* (tulkintarepertuaarit). Lisäksi taustoitan ja kontekstualisoin aihetta hie-
man tyttö- ja naistutkimuksen sekä aiemman runoperinnetutkimuksen avulla.

Kuvailu. Vastaan deksriptiivisen kuvailun avulla kysymykseen, millaisia perinnetuotteita runot ovat artefakteina, ihmisen tuottamina kulttuuriesineinä. Kuvailen sekä runotekstien fyysistä ulkoasua että tekstin typografiaa. Onko teksti tuotettu käsin vai tietokoneella?

Variaatio ja formula-analyysi. Runotekstien yhteisöllisyyden vs. yksilöllisyyden astetta tarkastelen *variaatio-* ja *formula-*käsitteiden avulla. Hypoteesinani on, että jos runot ovat osa nuorten kollektiivitradiiota, niistä on löydettävissä aineistossa eri toisintoja, ja runojen sepittäjät hyödyntävät teksteissä muilta sepittäjiltä omaksumiaan formuloita. Tarkastelen myös, käytetäänkö formuloita saman runon sisällä uusien säkeiden sepittämiseen. Käytän työvälineenäni folkloristi **Lauri Harvilahden** luomaa viisitasoista formulakategoriaa. Tutkimusongelmani on myös se, onko varhaisempaan perinneaineistoon luotu formulateoria yleensäkin sovellettavissa uudempaan runoaineistoon? Analyysi on siten eräänlainen testi vanhan ja uuden aineiston välillä: löytyykö yhteistä?

Sisällön erittely. Runokorpuksen sisällönerittelyyn käytän luomaani aineistolähtöistä teemaluokitusta. Käytän luokittelussa apuna laadullisten aineistojen analyysiohjelmaa (Nud*Ist), joka mahdollistaa aineistojen koodauksen yhtäaikaaisesti useaan luokkaan sekä uusien luokitusten luomisen dynaamisesti, hierarkisen käsitejärjestelmän avulla (pääluokka – alaluokat – rinnakkaiset luokat – luokkien yhdistäminen ja rajaaminen). Luokitus ei siten ole koskaan lopullisesti valmis, vaan se on aina muokattavissa, korjattavissa ja täydennettävissä. Tavoitteena on osoittaa, miten runoaineisto jakautuu teemallisesti, sisällöllisesti. Mitkä teemat ovat määrällisesti hallitsevia? Kuinka monta pääteemaa aineistosta nousee?

Sanaston frekvenssi. Oletan, että runojen keskeisteemat heijastuvat myös runosanastoon. Mikäli näin on, sanaston absoluuttisen frekvenssin pitäisi poiketa suomen yleiskielen frekvenssistä. Testaan hypoteesia sanastotestin avulla. Seulon esiin pienen runo-otoksen kymmenen yleisintä sanaa ja vertaan niitä suomen yleiskieleen.

Diskurssianalyysi. Sosiologi **Pertti Alasuutarin** mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen pohjalta luodun typologian ei tule olla sinällään tutkimuksen tulos. Jo pelkkä typologian luominen voi olla ongelmallista. Liian karkea luokittelu pakottaa niputtamaan hyvinkin paljon toisistaan eroavat tapaukset samaan tyyppiin. Liian pieniin eroihin tai ulottuvuuteen huomion kiinnittämällä tutkija päätyy typologiaan, jossa kuhunkin luokkaan tulee vain muutama tapaus. Typologia on vasta analyysin ja tulkinnan lähtökohta.¹⁴ Runotekstien merkitysrakenteen tulkinnalla etsin selitystä siihen, miksi runofolklore on aikanaan ollut suosittua ja miksi perinne elää yhä. Etenen siten typologiasta tulkintaan.

Kulttuurintutkimuksen teoreettisen näkökulman mukaan todellisuus on läpikotaisin sosiaalisesti konstruoinut, eli se on rakentunut merkitystulkintoista ja tulkintasäännöistä, joiden nojalla ihmiset orientoituvat arkielämässä¹⁵. Millaista sosiaalista todellisuutta runot heijastavat? Mitä kulttuurisia tulkintasääntöjä teksteistä on purettavissa esiin? Nojaan tulkinnassani suomalaistutkijoiden diskurssianalyttiseen (DA) metodiin, jossa käsitteitä *diskurssi* ja *tulkintarepertuaari* käytetään rinnan. Ne molemmat määritellään verraten eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat itse sosiaalista todellisuutta.¹⁶ Millaisia tulkintarepertuaareja aineistosta nousee? Mitä ne kertovat meille runotekstien sepittäjien sosiaalisesta todellisuudesta? Tukevatko repertuaarit vallitsevia sosiaalisia merkitysjärjestelmiä? Nouseeko aineistosta myös muutoksen, murroksen tai vastarinnan merkkejä?

VIIITTEET LUKU 3

1. Jargon 1994, s.v. *emic*.
2. Vesterinen 1999, 123.
3. Alasuutari 1994, 100–101.
4. Jokinen et al. 1993, 27–28.
5. Vesterinen 1999, 101.
6. Rönnberg 1990, 24.
7. Emt. 8.
8. Virtanen 1992, 165.
9. Virtanen 1988, 37.
10. Kuusi 1974, 9.
11. Lönnqvist 1997, 40.
12. Aho 1983, 42.
13. Vesterinen 1999, 100; Alkula et al. 1995, 295.
14. Alasuutari 1995, 82.
15. Emt. 50–51.
16. Jokinen et al. 1993, 26–28. Ks. myös Talja 1998, 18–20 ja Soikkeli 1998, 15–19.

4. KONTEKSTIT

4.1. MEDIA JA RUNOFOLKLORE

4.1.1 Nuorisoliite Syke

Perinnetuotteiden kulttuurikontekstin (makrokontekstin) selvittämistä pidetään perinnetieteissä välttämättömänä, lähdekritiikkiin rinnastuvana prosessina. Kaikki perinnetuotteet ovat jonkun kommunikointia jollekulle jossakin historiallisessa tilanteessa. Eräänlainen konteksti muodostuu myös siitä tekstien kentästä, johon korpuksen tekstit kuuluvat.¹ Oman tutkimusaineistoni konkreettinen siintymiskonteksti on mediatuote, maakunnallinen sanomalehti. Perinnetuotteina tekstit on suunnattu nuorilta nuorille: niiden sosiaalinen konteksti on tyttö- ja nuorisokulttuuri.

Folkloristi **Eero Julkunen** pohti jo vuonna 1988 julkaistussa artikkelissaan *Mediaetnografian tutkimusnäkökulmia* folkloren ja median suhdetta. Hän muistutti, että folkloristisesti on kyllä tutkittu kirjallisuuden ja folkloren suhdetta, mutta muun joukkoviestinnän ja folkloren sidoksisuuteen on paneuduttu vielä varsin vähän. Julkusen mielestä tätä kytkentää ei kuitenkaan voi sivuuttaa tutkittaessa nykyperinnettä: on vaikea kuvitella nykyperinteen muotoa, joka ei jotenkin olisi sidoksissa joukkoviestintään². Kymmenen vuotta myöhemmin tämä kytkentä on mielestäni yhä selkeämpi. Kotimaisten televisiokanavien ja ns. taivaskanavien sekä radio-ohjelmien sanomukset alkavat elää työpaikoilla sekä koulujen ja päiväkotien pihoilla toista, alkuperäisen käsikirjoituksen ulkopuolista elämää. Runoaineisto on levittäytynyt paperimediasta sähköiseen mediaan: runoja julkaistaan tekstitelevisiossa ja luetaan nuortenohjelmissa.

Tutkimusaineistoni *alueellista* levinneisyyttä on vaikea selvittää: vain harvoissa runoissa on mukana lähettäjän yhteystiedot asuinpaikkoineen. Levinneisyysongelma on kuitenkin osin triviaali. Sanomalehti Keski-suomalaisen levikkikartoista ja peittoprosenteista selviää tarkasti lehden ilmestymisalue. On perusteltua olettaa, että myös valtaosa nuorisoliitteen lähetetystä materiaalista on peräisin lehden levikkialueelta.

Levikkialue. Sanomalehti Keskisuomalaisen varsinaista levikkialuetta oli 1980-luvulla koko Keski-Suomen lääni¹. Lisäksi lehdellä oli osittaista levikkiä muutamissa silloisten naapurilääniä kunnissa. Vuonna 1991 Keskisuomalaisen levikki oli 81 852. Tästä valtaosa, 75 610 lehtitilausta, sijoittui Keski-Suomen lääniin. Levikki muilla markkinointialueilla ja ulkomailla sekä irtonumeromyynti olivat yhteensä vain 6242. Runoaineiston voi tämän perusteella olettaa kertyneen Keski-Suomen läänin alueelta. Jyväskylän markkinointialueen asuntokuntien peittoprosentti oli 79,03 ja koko markkinointialueen 79,39. Keskisuomalainen oli siten levikkialueensa selkeä ykköslehti. Korkeimmat peittoprosentit olivat lehden julkaisupaikkakunnalla Jyväskylässä (94,64 %) ja sen lähikunnissa Muuramessa (97,80 %) ja Laukaassa (90,07 %). Alimmat peittoprosentit olivat Jämsässä (49,98 %) ja Jämsänkoskella (47,62 %).³ Olen siten asunut itse alueella, jossa Keskisuomalaisen vaikutus on tilausvolyymin mukaan laskettuna vähäisintä.

Syke-liite on Suomen sanomalehdistön nuorisojournalismin pioneeri. Sykkeen ensimmäinen numero julkaistiin perjantaina 3.4.1981. Sen jälkeen Syke ilmestyi viikottain noin kymmensivuisena, tabloid-kokoisena kantalehden liitteenä.⁴ Toukokuussa 1991 Sykkeen julkaisu muuttui: nyt Syke ilmestyy tabloid-liitteenä vain kerran kuukaudessa.⁵ Nykyisin liitettä toimitetaan myös Internetissä^{II}.

Aluksi Sykettä toimitettiin 12–20 -vuotiaille.⁶ Vuoden 1991 muutoksessa kohderyhmä määriteltiin uudelleen. Lapset ja varhaisnuoret tiputettiin pois ja päähuomio kohdistettiin 15–20 -vuotiaisiin.⁷ Sykkeestä tuli siis vanhempien nuorten ja nuorten aikuisten liite.

Nuorten lisäksi Sykettä lukivat tutkimusajankohtana aikuisetkin. Tämä ilmenee esimerkiksi Keskisuomalaisen vuoden 1987 lukijatutkimuksesta. Sen 1462 vastaajasta ainoastaan kolme prosenttia oli alle 20-vuotiaita. Kuitenkin tutkituista 25 prosenttia vastasi lukevansa Sykettä usein tai aina, ja 37 prosenttia ilmoitti lukevansa Sykettä harvoin.⁸ Tämä aikuisten lukeminen ei ole oman tutkimukseni kannalta relevanttia, muuta tahdon osoittaa sillä, että tavoiteltu kohderyhmä ja lukijoiden ikä eivät välttämättä ole vastaavia. Myös alle 15-vuotiaat (runokulttuurin edustajat) lukevat varmasti edelleen Sykettä, vaikka eivät enää olekaan liitteen varsinaista kohderyhmää.

¹ Vuonna 1999 entinen Keski-Suomen lääni on osa Länsi-Suomen suurlääniä.

^{II} Syke-liite ilmestyy verkkosoitteessa <http://lehti.keskisuomalainen.fi/sl/ks/sykc/sykc.htm>. Liite päivitetään joka arkipäivä klo 12.

Opinnäytteet. Sykkeeseen ja sen lukijoihin liittyviä suppeahkoja tutkimuksia on tehty tutkimani runoaineiston kertymisaikana ainakin neljä. Niistä kaksi on Tampereen yliopiston toimittajatutkimuksen opinnäytteitä. Kaksi lukijatutkimusta Keski-suomalainen on teettänyt jyvaskyläläisellä markkinatutkimustoimistolla vuoden 1982 huhtikuussa ja vuoden 1986 syyskuussa selvittääkseen, mitä mieltä nuoret ovat liitteestä. Ensimmäistä lukijatutkimusta on pohjustanut esitutkimus.

Opinnäytteiden painotus on erilainen. Toimittaja **Pirjo Aho** käsittelee tutkielmassa *Keski-suomalaisen nuorisoliitteen Sykkeen sisältö ja käyttö* (1983) vain nuorisoliitteen sisältöä. Toimittaja **Pieta Forssellin** tutkielma *Nuorten suhtautuminen sanomalehti Keski-suomalaiseen* (1991) tarkastelee nuorisoliitettä osana sanomalehteä.

Lukijatutkimukset. Vuosina 1982, 1983, 1986, ja 1991 valmistuneet tutkimukset tukevat ajallisesti hyvin vuosien 1981–1991 tutkimusaineistoani. Selvitän tutkimuksilla primaariaineistoni sepittäjien taustaa. Tutkimukset kuvaavat Sykkeen tyypillistä lukijaa – ja samalla ehkä myös runoaineiston tyypillistä tuottajaa. Esiin nousevat myös tyttöjen ja poikien väliset erot.

Ensimmäinen Sykkeen lukijatutkimus tehtiin maaliskuussa 1982. Siihen vastasi 427 13–20 -vuotiasta nuorta Keuruun, Jämsänkosken, Viitasaaren, Äänekosken, Joutsan ja Kangasniemen peruskouluista sekä kauppaoppilaitoksista. Esitutkimus oli tehty Jyvaskylän ja Säynätsalon kouluissa. Tutkimuksen sukupuolijakauma oli naispainotteinen: vastaajista 65 prosenttia oli tyttöjä ja 35 prosenttia poikia. Vastaajilta kysyttiin, mitä aihepiirejä he lukevat Sykkeestä: 52 prosenttia ilmoitti lukevansa runopalstan ja 48 prosenttia vastaajista ei lukenut palstaa.⁹

Jus
Sykkeen lukemista tarkasteltiin myös sukupuolen mukaan. Erot säännöllisessä lukemisessa eivät olleet merkittäviä: pojista 35 ja tytöistä 38 prosenttia ilmoittivat lukevansa liitteen säännöllisesti. Ero kohdassa "luen hyvin tarkasti" oli sen sijaan selvä. Tytöistä 22 ja pojista vain 8 prosenttia ilmoitti lukevansa Sykkeen tarkasti.¹⁰ Tämäkin viitanee siihen, että nimenomaan tytöt lukevat esimerkiksi runopalstaa poikia ahkerammin. **Pieta Forssellin** tutkimus vahvistaa oletuksen: tytöistä lähes jokainen (89,1 %) lukee Sykkeestä runot, mutta pojista ne lukee vain kolmasosa (29,6 %)¹¹.

Lukijatutkimuksessa oli myös avo-osio nuortenliitteen parannusehdotuksille. Ehdotuksia kertyi 155, ja niistä yhdeksän prosenttia (n=14) koski runoja. Yhdessätoista kommentissa toivottiin runomäärän lisäämistä; kolmessa vaadittiin runoja vähennettäväksi. Runoja vastustavia olivat ilmaisut "enemmän bändien haastatteluja, runot pois" ja "runot pois ja bändit tilalle" sekä "runoja vähemmän, muotia enemmän, musaa enemmän". Kaikissa asetettiin siis runot ja musiikki vastakkain. Runoja puoltavia olivat mm. mielipiteet "ammattinvalintaa, muotia ja runoja", "enemmän runoja ja mielipiteitä", "enemmän runoja ja ristiä", "nuorten huolista ja runoja", "runoja lisää, muotia" ja "enemmän runoja, haastatteluja". Lisäksi mukana oli viisi mielipidettä, joissa vaadittiin vain runomäärän lisäämistä.¹² Ahon tutkimuksen aikaan Sykkeeseen lähetettiin nuorten runoja ja mielipidekirjoituksia kuukaudessa 100–120, ja niistä julkaistiin noin puolet¹³.

Toinen lukijatutkimus tehtiin syyskuussa 1986. Siinä vastaajia oli 307. Kysely tehtiin Jyväskylän, Jämsän, Säynätsalon ja Viitasaaren kouluissa. Mukana olivat peruskoulun yläaste, lukio, kauppaoppilaitos ja ammattikoulu. Tutkimuksen sukupuolijakauma oli ensimmäistä lukijatutkimusta tasapainoisempi, mutta silti yhä naispainotteinen: vastaajista oli poikia 42 ja tyttöjä 58 prosenttia. Iältään vastaajat olivat 12–20 -vuotiaita. Lukijatutkimus osoitti edellisen tutkimuksen tavoin poikien lukevan liitettä tyttöjä valikoivammin. Pojista 46 prosenttia ilmoitti lukevansa kiinnostavat kirjoitukset, jokseenkin kokonaan liitteen luki 25 prosenttia ja kannesta kanteen vain 8 prosenttia pojista. Tytöistä 28 prosenttia totesivat lukevansa ainoastaan kiinnostavat kirjoitukset, mutta 35 prosenttia luki liitteen jokseenkin kokonaan ja 15 prosenttia kannesta kanteen.¹⁴

Kiinnostavinta tutkimuksessa ovat mielipide siitä, onko eri asiakokonaisuuksia (1) liikaa, (2) sopivasti vai (3) liian vähän. Listalla olivat mukana myös runot. Kaikista vastaajista puolet (50 %) oli sieltä mieltä, että runoja oli lehdessä sopivasti. 33 prosentin mielestä runoja oli liikaa, ja 17 prosentin mielestä niitä oli liian vähän. Kun vastaukset sukupuolitetään, tulee ilmi selkeä ero: poikien mielestä runoja oli liikaa (keskiarvo 1,4) ja tyttöjen mielestä sopivasti tai liian vähän (keskiarvo 2,1). Myös avokomentit eroavat sukupuolen mukaan. Kolme poikaa ilmoitti, että liitteessä on liikaa runoja. Tytöistä samaa mieltä oli yksi, mutta vastaavasti neljä tyttöä toivoi enemmän runoja.¹⁵ Nämäkin tulokset tukevat käsitystä, että runokulttuuri on pääasiallisesti tyttöjen ylläpitämää. Muistaa kuitenkin tulee, että pojistakin kolmasosa ilmoitti lukevansa runopalstan.

4.1.2. Tekstitelevisiion nuortensivut

Vuoden 1994 helmikuussa lueskelin Yleisradion tekstitelevisiion varhaisnuorille suunnattuja sivuja. Yllättäen huomasin lukijakirjeiden joukossa runomuotoisen tekstin, jonka oli lähettänyt nimimerkki **Aurinkotyttö 80**: ”*Kyyneleet valuivat pitkin poskiani / Tulit ja lohdutit minua. Olit niin / hellä etten voinut vain sanoa kuorineeni / juuri sipulia.*” Innostuin: teksti vaikutti kovin tutulta. Syke-korpuksessa sipuliteeman toisinto löytyy runosta SR 1978. Teksti on pientä sanastovariaatiota lukuun ottamatta identtinen: ”*Kyyneleet / valuivat pitkin / poskiani, / sinä tulit ja lohdutit./ Olit niin hellä, / etten raaskin kertoa / kuorineeni sipulia!*” (SR 1978).

Samalla tekstitelevisiion sivulla oli myös Aurinkotyttön runo: ”*Smile, sillä koskaan et tiedä / kenen kiikarissa olet.*” Ja vielä nimimerkin **Sun girlin** (sama kirjoittaja?) postittama saatesanoin ja terveisin varustettu kulkurunno:

*”Tässä teille runo, tummat ja vaaleat!
Tumma lempii tulisesti
vaalea tummaa tulisemmin
Tumma hetkeksi ihastuu
vaalea iäksi rakastuu.
PS. Hyvää ja iloista kevättä kaikille!”¹⁶*

Tiedustelin tekstitelevisiion runofolkloresta kirjeitse sivujen toimittaja **Satu Sarlalta**. Innostus oli molemminpuolista. Toimittaja oli kiinnittänyt huomionsa samaan kuin folkloristit: tietyt tekstit, värssyt, toistuvat kirjeestä toiseen. Nuoret toivovat nimenomaan näiden ”runojen” julkaisemista. Puhelinkeskustelu johtivat tapaamisen: vierailin 5.1.1995 tekstitelevisiion toimituksessa Helsingissä, Yleisradion Pasilan toimitalossa. Samalla sain toimittajalta käyttöni laatikollisen tekstitelevisiion nuorten lukijapalstalle (sivu 403) lähetettyjä kirjeitä vuosilta 1993–1994; osassa teksteistä on myös runoja. Yleisradion Tenavien sivujen numerot ovat 401–404. Sivut kuuluvat ns. 400-sarjaan, vapaa-aikaan ja palveluihin. Tenavien sivuilla on esittelysivun (401) lisäksi neljä osastoa (402–404). 402-sivut ovat 12-vuotiaiden ja 404-sivut 12–15 -vuotiaiden kirjeenvaihtoilmoituksille. Lukijakirjeet julkaistaan osastossa 403, alle 15-vuotiaiden mielipidesivuilla. 403-sivuja on kaikkiaan kymmenen. Yksi niistä on esittelysivu ja loput yhdeksän on varattu lukijakirjeille. Sivut uusitaan kahdesti viikossa, tiistaisin ja perjantaisin.

Vastineeksi tekstilahjoituksesta kirjoitin Yleisradiolle lausunnon, jossa selvitin, mitä tutkittavaa teksteissä on. Toimittaja oli kokenut, että nuortensivujen journalistista merkittävyyttä vähätellään ja sivujen saamaa postimäärää – kymmeniä kirjeitä viikoittain – hämästetään.¹⁷

Aineisto edelleen järjestämättä, arkistoimatta ja analysoimatta. Runojen lisäksi lukijakirjeissä on myös runsaasti muuta nuorisokulttuurista kerrontaa. Sivut on kohdennettu 13–15-vuotiaille. Pääosa lukijakirjeistä tulee kohderyhmän ikäisiltä nuorilta kautta Suomen. Sivuille lähetetään viikoittain 100–200 lukijakirjettä; määrässä eivät ole mukana kirjeenvaihtoilmoitukset. Niistä toimittajan arvion mukaan 90–95 prosenttia on tyttöjen kirjoittamia. Kirjeistä julkaistaan vain 1–2 prosenttia. Eniten kirjeitä lähetetään kesällä koulujen loma-aikoina ja erityisesti kesällä, kesäkuusta elokuuhun.¹⁸

4.1.3. Tekstiviestit

Matkapuhelimesta toiseen enintään 160 merkin mittaisina lyhytsanomina lähetettävät tekstiviestit (ja nyt osin myös: kuvaviestit) eivät varsinaisesti ole medialorea, vaan osa yksilöviestintää. Ne ovat kuitenkin hyvin kollektiivista yksilöviestintää: sama sanomateksti kiertää matkapuhelimesta toiseen; viestejä luetaan yhdessä; parhaimpia tekstejä kerätään tekstiviestivihkoihin, päiväkirjoihin ja kalentereihin. Ja osa viesteissä kiertävistä teksteistä on runovihoista ja runopalstoilta siirtyneitä tekstejä, osa jopa vanhaa muistokirjaperinnettä.

Olen tutkinut suomalaislasten ja –nuorten matkaviestintäkulttuuria vuodesta 1997. Vuoden 1998 keväästä olen kerännyt nuorten tekstiviestejä; tekstiviestipankkiin kuuluu nyt noin 4000 lyhytsanomaa, joista ainakin 10–15 prosenttia on kiteytynyttä kollektiiviperinnettä, kuten runoja. Jo aiemminkin olin havainnut, että kaikki nuorten tekstiviestintä ei ole subjektiivista viestintää, vaan mukana kiertää myös kiteytyneempää aineista, kuten vitsejä, aforismeja ja arvoituksia. Aineisto on vielä osin järjestämättä ja digitoimatta. Osa runotekstiviesteistä on osin tai kokonaan identtisiä tutkimani runopalstarunoaineiston kanssa.

15-vuotias itäsuomalaistyttö kuvailee tekstiviestien keräilyään seuraavasti: ”Aloitin tekstiviestien keräilyn melkein heti kun sain kännykän ja kaverit alkoi tekstiviesteillä pommittaa. Ensin kirjoitin viestit satunnaisille papereille, mutta sitten oli jo pakko etsiä vihko

ja kirjoittaa kaikki siihen. Kaverit on olleet hyvänä apuna tekstiviestien keräilyssä, nykyään soittelevat varta vasten antaakseen muutaman tekstiviestin. Netistäkin niitä löytyy.”^{III}

Tytön tekstiviestivihko on sisällöltään lähes identtinen runovihkojen kanssa. Informanttitytön tutkijoille kopiomista noin 160 tekstiviestistä ainakin puolet on runovihkoperinteen jatkajia, kuten esimerkiksi seksuaaliruno: ”*Oli herra King Kong, meni maahan Hong Kong. Tapas neiti Sing Song, veti alas kalsong. Unohti kondom, tuli pieni ping pong, MADE IN HONG KONG!*”^{IV} Syke-aineistossa sama värssy on muodossa: ”*Mies nimeltä King Kong / käveli kadulla Hong Kong / Naisen näki Ping Pong / Alas veti kal song / saivat lapsen sing song...* (SR 1779).

Turhuuksien turhuus -teeman runo löytyy kerääjätytön tekstiviesteistä muodossa: ”*Turhaan elät, turhaan kuolla. Turha on jätkien turpia nuolla. Kaikki on turhaa, taidampa harkita itsemurhaa, vaan itsemurhakin on turhaa*”^V. Syke-aineistossa toisinnot ovat:

SR 562

Pojille!

Turha on elää

Turha on kuolla

Turha on poikien turpia nuolla

Turha on turhaa

Kaikki on turhaa

Turha on yrittää itse murhaa

SR 625:

Turha

Turha on elää.

Turha on kuolla.

Turha on jätkien

turpaa nuolla.

Tekstiviestin viestinnällinen ominaisuus on tuonut värssyihin myös lisää. 17-vuotiaan länsisuomalaispojan tekstiviestiruno neuvoo: ”*Kun rakas rakastaa rakasta niin rakkaan rakas ei tiedä kuinka rakkaan rakas on rakkaalle rakas! Viestin lähetys 5:lle tuo onnea rakkauteen...*”^{VI} Runo on muuntunut ketjukirjeiden tavoin *ketjuviestiksi*, joka lähetetään yhä edelleen matkapuhelimesta toiseen. Perinteine värssy on modernisoitunut, mukautunut uuteen välineeseen, joka mahdollistaa aiempaa nopeamman ja helpomman kirjallisen perinteen leviämisen ja levittämisen.

^{III} Tekstiviestikeruun lomakkeiden saatekirje, kesä 1999. Kerääjä 230F84ELK, Itä-Suomi, tyttö, 15 vuotta.

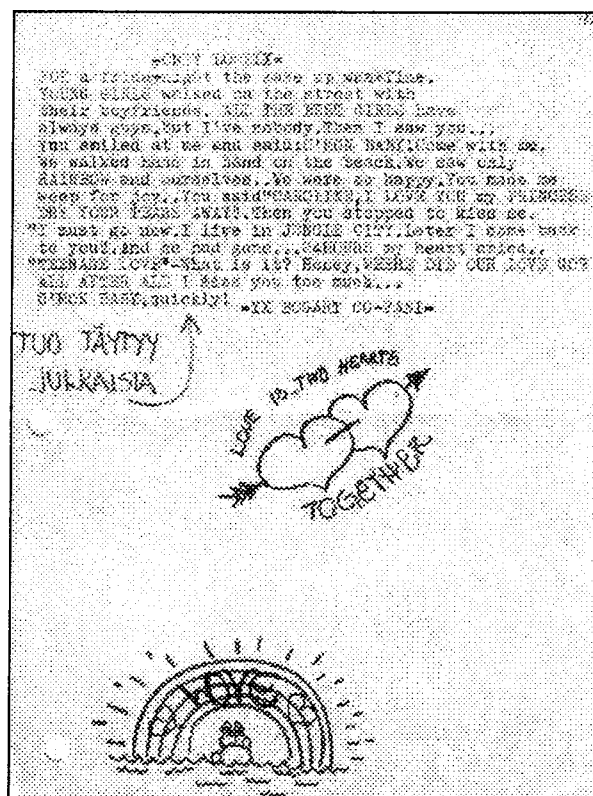
^{IV} Tekstiviestiruno, numeroimaton. Kerääjä 230F84ELK, Itä-Suomi, tyttö, 15 vuotta.

^V Tekstiviestiruno, numeroimaton. Kerääjä 230F84ELK, Itä-Suomi, tyttö, 15 vuotta.

^{VI} Tekstiviestiruno, numeroimaton. Kerääjä 083M81ELK, Länsi-Suomi, poika, 17 vuotta.

VIIITEET LUKUUN 4.1

1. Apo 1995, 76–77.
2. Julkunen 1988, 31.
3. Sanomalehti Keski-suomalaisen levikki ja peittoprosentit 12.6.1991.
4. Aho 1983, 2 ja 10.
5. Forssell 1991, 1.
6. Aho 1983, 10.
7. Forssell 1991, 3.
8. Keski-suomalaisen lukijatutkimus 1987, 1 ja 5.
9. Syke II 1982, 1–2.
10. Emt. 11.
11. Forssell 1991, 32.
12. Syke II 1982, 22–25.
13. Aho 1983, 26.
14. Sykkeen lukijatutkimus 1986, 1–2 ja 28.
15. Emt., 51–52 ja 57–58.
16. Kaikki kolme esimerkkiä tekijän muistiinpanoista 13.2.1994.
17. Sarlan suullinen tiedonanto 5.1.1995.
18. Sarlan suullinen tiedonanto 5.1.1995.

Kuva 3. Runo SR 1832.

Konekirjoitetun tekstin sepittäjä ja kuvittaja nimimerkki YX Bogart Co -fani.

4.2. SUKUPUOLI JA FOLKLORE

Folkloristi Aini Nenolan mukaan ei ole olemassa sukupuoletonta kulttuuria tai perinnettä, koska kulttuurin ja perinteen luojilla, uusintajilla ja käyttäjillä on sukupuoli¹. Suullinen ja kirjallinen perinne heijastaa aina aikansa sukupuolikäsityksiä. Perinnettä voidaan tutkia osana sitä symbolista järjestelmää, joka perustelee ja uusintaa vallitsevia sukupuolirooleja ja sukupuolten välisiä suhteita.² Tutkimukseni alkuvaiheessa määrittelin Sykkeen runoaineiston lähes *yksinomaan* tyttöjen ja nuorten naisten runoudeksi. Perustin määritelmäni – aiempien tutkijoiden esimerkin lisäksi – runoaineiston yleiskuvaan: runojen nimimerkit ja sisältö kertovat, että *useimmissa* runoissa sepittäjä on tyttö.

Tytöt sepittivät, kopioivat ja lukevat runopalstarunoja poikia useammin. Pojat ja miehet ovat vahvasti läsnä runojen sisällössä: valtaosa runoista unelmoi pojista, haaveilee romanssista, varoittaa poikien petollisuudesta, kuvailee poikien ihanuutta tai opettaa, kuinka poikien suosioon päästään ja miten tämä suosio säilytetään. Runotekstit heijastavat ja konstruivat siten sukupuolirooleja, naiseutta ja mieheyttä.

Myös aiemmissa runofolkloren tutkimuksissa runoperinne on tulkittu nimenomaan tyttöjen ylläpitämäksi. Tutkimukseni sijoittuu siten luontevimmin nuorisotutkimuksen ja naistutkimuksen välimaastosta kasvavan uudehkon *tyttö tutkimuksen* kategoriaan³. Erityisesti se paikantuu tyttö tutkimuksen folkloristiseen siipeen. Aili Nenolan mukaan folkloristisen naistutkimuksen tulee selvittää, mikä osuus naisilla on suullisessa perinteessä ja miten sekä millaista perinnettä he käyttävät⁴.

Tyttöjen ja naisten perinne on jäänyt usein perinteentutkimuksessa miesten perinteen varjoon. Se etteivät naisten ideat ja lausumiset ~~eivät~~ ole mukana kulttuuritradition valtaomassa, ei kuitenkaan merkitse niiden olemattomuutta. Se merkitsee vain, että ne ovat jääneet näkymättömiksi myös tutkimuksessa⁵. Tytöt ovat pitkään jääneet poikien varjoon ja pojista on toisinaan tehty koko nuorisoa koskevia yleistyksiä⁶. Kokonaiskuvan vuoksi on syytä kohdistaa huomio tyttöihin itsenäisenä ryhmänä eikä vastapoolina ryhmälle pojat.

Naistutkijat ovat pyrkineet osoittamaan, että tytöt eivät suinkaan ole "poissa" nuorisokulttuureista, vaan tyttöjen kulttuurit ja heidän asemansa nuorisokulttuurien kokonaiskentässä on (ainakin ollut) vain näkymättömämpi kuin poikakulttuurien⁷. Englantilaiset naistutkijat

Angela McRobbie ja **Jenny Garber** tarkastelevat tyttöjen ns. marginaalista asemaa alakulttuureissa uudella tavalla. Heidän mukaansa marginaalisuus suhteessa miehiseen kulttuuriin ei ole paras tapa määritellä tyttöjen kulttuurista asemaa, he puhuvat sen sijaan rakenteellisesta erilaisuudesta, toiseudesta⁸. Tyttökulttuurin ja tyttösosialisaation nostaminen esille onkin sitä näkymättömän näkyväksi tuomista, joka on – myös folkloristisen – nais-tutkimuksen keskeisiä tehtäviä⁹.

Suomalainen tutkimus on pyrkinyt 1990-luvulla voimakkaasti tekemään tyttökulttuurista näkyvää. Keskustelun herättäjä toimi Sari Näreen ja Jaana Lähteenmaan toimittama antologia *Letit liehumaan: tyttökulttuuri murroksessa* (1992). Tyttöantologiaa seurasi nuori-sonäkökulmasta koostettu **Leena Suurpään ja Pia Aaltojärven** toimittama antologia *Näin nuoret: näkökulmia nuoruuden kulttuureihin* (1996).

Tutkimuksen edetessä tutkimuksellinen viitekehyseni ei muuttunut, mutta täsmentyi. Mielestäni tutkimusaineistoni on edelleen tyttöjen perinnettä, tyttökulttuuria. Huomasin kuitenkin, että aineistossa on mukana selvästi yksittäisiä anekdootteja enemmän myös poikien sepittämiä runoja. Tutkimuksen alkuvaiheessa oletin, että poikien tekstit puuttuisivat aineistosta lähes kokonaan. Kun näin ei ollut, ei runopalstarunouden määrittely yksinomaan tyttöjen perinteeksi tekisi oikeutta pojille. Vaikka pojat ovat marginaalissa, he ovat silti mukana perinteessä.

Käytänkin tässä tutkimuksessa runopalstarunoista täsmällisyyden vuoksi määritelmää *nuortenperinne*. Muistutan tällä poikien roolista perinteenkantajina. Korostan kuitenkin, että ainakin *määrällisesti suurimmaksi osaksi runopalstarunoissa on kyse tyttöjen perinteestä*. En analysoi runotekstejä tarkemmin sepittäjän sukupuolen mukaan vielä tässä tutkimuksessa: en siis etsi niitä argumentteja ja leikkauskohtia, joissa tyttöjen ja poikien tekstit risteävät tai kumoavat toisensa. Tulkintani nojaa vahvasti tyttönäkökulmaan: suurin osa runoista katsoo maailmaa tyttöjen silmin; tarkastelen runoja samoin, naisen roolin kautta. Poikien runouden erityispiirteisiin perehdyn vasta aineiston jatkotutkimuksessa (ks. tästä luku 11.2).

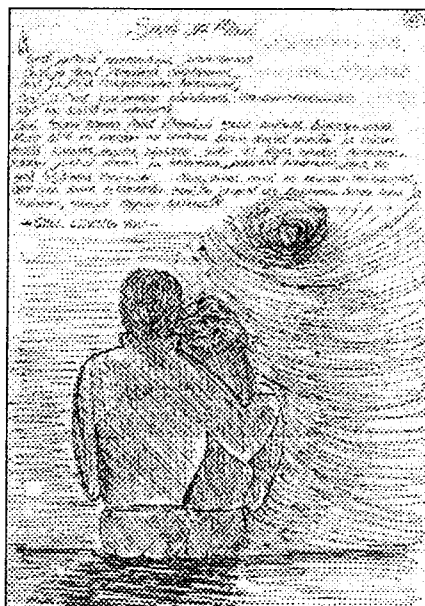
Tyttöjen runoperinne ei ole irrallinen folkloreilmiö. Historiansa (albumiperinne) ja syntykontekstinsa (media) lisäksi ne kytkeytynevät lukuisiin nuorten elämän osa-alueisiin, kuten fani-, omahuone, keskustelu- ja jopa hevoskulttuuri. Sosiologi **Tarja Tolonen** on

tyttöjen hevostallikulttuuria tutkiessaan osoittanut, että hevosaiheisten runojen sepittäminen, lukeminen ja keräily on kiinteä osa hevosfaniutta. Tyttöjen hevossuhdetta Tolonen kuvaa käsitteillä *romanttinen rakkaus*, *palvonta* ja *kaukorakkaus*. Tolosen mukaan tallitytöt käsittelevät hevossuhteen avulla kollektiivisesti tunteita aikuisuuden ja lapsuuden – naiseuden ja tyttöyden – välimaastossa Tolonen nimeääkin tallikulttuurin tunnekuulttuuriksi.¹⁰

Kärjistäen voi todeta, että runokulttuuri elää siellä missä tytötkin. Tutkimukseni pääpaino ei kuitenkaan ole suomalaisen yhteiskunnan 1980- ja 1990-lukujen tyttö- ja nuorisokulttuurien kontekstissa, vaan runotekstien sisäisessä maailmassa, runojen konstruktivisessa miljöössä. Tosin runoihin rakennettu maailma osin heijastaa reaalimaailman käytänteitä ja osin sepittäjien näkemyksiä siitä, kuinka asioiden tulisi olla.

VIITTEET LUKU 4.2

1. Nenola 1996, 209.
2. Nenola 1990, 12.
3. Ks. esim. Lähteenmaa ja Näre 1992, 9.
4. Nenola 1990, 12.
5. Emt. 12.
6. Lähteenmaa ja Näre 1992 a, 9.
7. Heiskanen ja Mitchell 1985, 46.
8. McRobbie ja Garber 1982, 211.
9. Lähteenmaa ja Näre 1992, 9.
10. Tolonen 1992, 135–154.

Kuva 4. Runo SR 915. Sepittäjä ja piirtäjä nimimerkki *Still loving you*.

4.3 MUISTOVÄRSSYT JA RUNOFOLKLORE

4.3.1. Muistovärssyt ja -albumit

Suomessa *muistokirja*- ja *värssyperinteenä* tunnettua runoperinnettä kutsutaan englannin kielisessä kirjallisuudessa yleisimmin nimillä *autograph book* tai *autograph album*. Käytössä ovat myös nimitykset *poesi*, *memories book*, *memory book* ja *names book*. Saksankielisissä maissa muistokirjan nimi on *Stammbuch*, ja ruotsin kieleen ovat vakiintuneet nimitykset *stambok*, *minnesbok*, *minnesalbum* sekä *poesialbum*¹. Käsitteillä viitataan nimenomaan varhaisempaan muistoalbumiperinteeseen eikä aineistoni kaltaiseen moderniin runoperinteeseen.

Muistoalbumiperinteen ydin määritellään amerikkalaisessa folkloreterminologiassa *Standard Dictionary of Folklore Mythology and Legend* (1972) seuraavasti:

Verses, preferably original, were written in personal blankbooks called albums by relatives, acquaintances, and schoolmates of the owners of the albums, asserting undying friendship, conveying good wishes, prophesying a bright future, or merely asking to be remembered forever. The rimes were signed, dated, often decorated elaborately with floral designs and calligraphic flourishes and paraphs, and the residence of the writer usually given. There was great variety in the size, shape, decoration and binding of the albums, and the type of verse changed greatly with the decades. Every album was different, reflecting the taste and circumstances of the owner.²

Muistokirjatutkimus on yleensä hyvin historiallisesti painottunutta. Kiinnostava poikkeus on israelilaisten folkloristien **Rina Shapiran** ja **Hanna Herzogin** englanniksi käännetty ja amerikkalaisessa folkloristisessa **Journal of American** -aikakauslehdessä julkaistu artikkeli *Understanding Youth Culture Through Autograph Books: The Israel Case* (1984).

Artikkeli perustuu tutkijoiden 1980-luvun alussa keräämien 12–16 -vuotiaiden israelilaisnuorten, sekä tyttöjen että poikien, muistokirjojen analysointiin. Tutkittuja muistokirjoja on ollut 130, ja niissä on ollut tekstejä yhteensä 4131 arkistoyksikköä.³ Tutkijoiden artikkelissa esittelemät runot ovat osin lähempänä suomalaisia runovihko- tai runopalstarunoja kuin perinteisiä muistovärssyjä. Lisäksi tutkijat kohdistavat huomionsa tekstien folkloristisen analysoinnin lisäksi muistokirjojen funktioon ja sosiaaliseen merkitykseen nuorisokulttuurissa.

Our analysis reveals that autograph books are living, changing folklore that reacts to changes in society and in social values. --- Understanding autograph books this way creates a bridge, in our view, between the analysis of folklore as such and the analysis of processes of social change and consequent social attitudes and norms. It emphasizes the way in which folkloristic items serve as a means of communication. It points to the connection between youth culture and adult society. It also hints at possible directions for further research on self-socializing mechanisms of youth, and not only on those socializing mechanisms controlled by the adult society which have been the focus of study up to now .⁴

Suomessa muistoalbumiperinteestä on tehty ainakin kaksi laajaa tutkimusta. Historioitsija **Jussi Nuortevan** *Suomalaiset muistokirjat ja muistokirjamerkinnot ennen isoavihaa* (1983) keskittyy lähinnä muistokirjojen käyttäjäkontekstiin: kuka muistokirjoja käytti ja missä tilanteissa. Varsinaisia muistokirjavärssyjä kirjassa on niukasti. Nuorteva tarkastelee muistokirjoja 1500-luvulta alkaen. Tutkimus osoittaa, kuinka muistokirjat ovat tyypillistä ylhäältä alas vajonnutta perinnettä. Alkuaan ne olivat aatelistoikien ja eri yliopistoihin kirjoittautuvien ylioppilaiden suosituskirjoja ja kiinteä osa aikansa tapakulttuuria, seurusteluinstituutio⁵.

Folkloristi **Kirsti Penttinen** on tehnyt muistokirjoista Helsingin yliopistoon kansanrunoustieteen laitokselle lisensiaattitutkielman vuonna 1971. Tutkimuksen pohjalta hän on koostanut teoksen *Muistokirjan tarina: Albuminlehtiä ja muistovärssyjä kahdelta vuosisadalta* (1983). Penttinen keskittyy jo selvästi nuorempaan muistokirjaperinteeseen, lähinnä 1800- ja 1900-lukujen värssyihin. Kirjassa on julkaistu myös 428 värssyä.

Kirjailija **Leena Järvenpää** on toimittanut perinteisistä muistovärssyistä antologian *Muistoa minulta pyysit...* (1993). Toimittaja kertoo koonneensa antologian muistovärssyt ystävien ja työtovereiden muistovihoista⁶. Värssyjä on kirjassa kaikkiaan 320. Kuvituksena on käytetty muistokirjojen tyylisesti kiiltokuvakuvia. Kirjan värssyt on jaettu teemallisesti kuuteen osaan: lapsuus, onnittelut, enkelien varjelus, ystävyys, rakkaus ja elämänohjeet⁷.

Muistovärssyt ja -kirjat näyttävät olevan uudemman vapaamuotoisen runoperinteen edeltäjiä ja osin myös esikuvia. Osa vanhoista värssyistä vaeltaa yhä runopalstoilla ja runovihoissa; Syke-aineistossa on myös runoja, joiden juuret juontanevat jopa satojen vuosien taakse. En kuitenkaan tässä tutkimuksessa pohdi enempää muistokirjavärssyjen ja modernin runoperinteen suhdetta. Jatkossa olisi kiinnostavaa tarkastella esimerkiksi sitä,

kuinka nuoret ovat modernisoineet muistokirjavärssyjä mukauttamalla runon sanaston, kieliasun tai koko tyylin omaan aikakauteensa.

4.3.2. Uusi runoperinne

Nuorten kirjallinen runofolklore oli 1980-luvulle saakka suomalaisen folkloristiikan musta aukko, kirjoittamaton kenttä. Tutkijat eivät olleet juurikaan edes tietoisia perinteen olemassaolosta, vaikka runofolklore imi koko ajan itseensä lisää materiaalia. Esimerkiksi **Leea Virtanen** ei vielä mainitse nuorten runokulttuuria esitellessään kirjoitettua perinnettä *teoksessa Suomalainen kansanperinne* (1988). Tosin Virtanen huomauttaa ennakoivasti jo kouluikäisten nykyperinnettä käsittelevässä *Antti pantti pakanassa* (1972), että perinnäisiä, muuntelevia, anonyymejä ja muistinvaraisesti siteerattuja kirjoitettuja riimejä saattaa tavata muisto- ja vieraskirjoista, koulukirjoista, pulpettien kansilta ja yleisiltä seiniltä⁸.

Perinteen ”löytymisen” jälkeenkin tulokset jäivät joksikin aikaa kirjoittamattomaksi tiedoksi. Tutkija **Ulla Lipponen** kertoo kiinnostuneensa runoista 1980-luvun puolivälissä löytäessään koululaisperinteen joukosta värssyjä ja mietelauseita, jotka oli nimetty runoiksi⁹. Folkloristiikan (tuolloin vielä: kansanrunoudentutkimuksen) opiskelija **Helena Hillu** teki runopalstarunoista vuonna 1987 Jyväskylän yliopistoon proseminaariesitelmän *Sykkeiden runojen aiheet, sanaston käyttö ja stereotyyppit*. Esitelmä on hyvin suppea, mutta se on kuitenkin ilmeisesti suomalaisen folkloristisen uuden runofolkloren pioneerityö.

Lipponen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokoelmiin kerätyistä runovihkorunoista koostama antologia *Usko Toivo Rakkaus: Tyttöjen runovihkoperinnettä* sekä artikkeli *Ruusku ja rikkaruoho: Rakkaus tyttöjen runovihkoperinteessä* ilmestyivät vasta vuonna 1992. Sitten Lipponen on työstänyt samaa teemaa Internetissä ilmestyvän *Elektroloristi-lehden* artikkelissa *Rakkauden ja seksin pauloissa: Näkökulma 1980-luvun tyttöjen albumiperinteeseen* (1997). Artikkelin on julkaistu myös Jyrki Pöysän ja Anna-Leena Siikalan toimittamassa teoksessa *Amor, Genus & Familia: Kirjoituksia kansanperinteestä* (1999).

Yleisradion TV1:n lasten- ja nuortenohjelmien toimitus järjesti vuonna 1991 kirjoituskilpailun 13 -18 -vuotiaalle nuorille. Kilpailuun lähetettiin tuhansia runotekstejä. Runoraati kokosi runsaan kahden ja puolen sadan kirjoittajan teksteistä runoantologian *Heti tänään*:

13 - 18 -vuotiaitten runoja (1992). Kilpailun suosituimmat aihepiirit olivat rakkaus sekä omakuva laajasti käsitettynä, siis minän ja sinän, yksinäisyyden ja läheisyyden, roolien ja minään kohdistuvien vaatimusten problematiikka¹⁰.

Toimittaja **Pirkko-Liisa Perttula** on koostanut nuorten runofolkloresta antologian *Rakkaus on ihana tauti* (1993). Runojen lisäksi kirjassa on erilaisia rakkausennustuspelejä ja -testejä sekä horoskooppeja. Perttula ei mainitse, kuinka hän on kerännyt aineistonsa. Useimmat kirjan runot ovat kuitenkin sekä tutkijoille että nuorille tuttuja runopalstoilta ja -vihoista. Mitenkään tavatonta tällainen folkloren muuttuminen kirjallisuudeksi ei ole. Amerikkalainen folkloristi **Richard. M. Dorson** on todennut, että osa kirjoittamattomasta kirjallisuudesta, folkloresta, päätyy kansien väliin jonkun tietyn yksilön kokoamana ja tieteellisesti "kiillottamana". Esimerkkinä tällaisesta kehityksestä hän mainitsee **Elias Lönnrotin** koostaman *Kalevalan* ja **Homeroksen** *Iliaan* ja *Odysseian*.¹¹

VIITTEET LUKU 4.3

1. Shapira ja Herzog 1984, 442; Nuorteva 1983, 4 ja 6.
2. Standard Dictionary of Folklore Mythology and Legend 1972, s.v. *autograph album rimes*.
3. Shapira ja Herzog 1984, 442–444.
4. Emt. 1984, 457–458.
5. Nuorteva 1983, 4–12.
6. Järvenpää 1993, 128.
7. Emt. 1993, 4.
8. Virtanen 1972 a, 162.
9. Lipponen 1992 b, 149.
10. Heti tänään 1992, 5–6.
11. Dorson 1972, 26.

4.4. Runojen runokuvat

poimin korpukseen mukaan mahdollisimman monta runoa, joita yhdistää runousteema. Ryhmän runot puhuvat runoista, runojen kirjoittamisesta ja runovihoista. Ne ovat runoja runoista. Runorunot ovat siten ikkuna runokulttuuriin: ne heijastavat sepittäjien omaa näkemystä runofolkloren merkityksestä ja käyttötarkoituksesta. Runojen runokuvat ja runopuhunta avaavat aineistoa sisältä päin: runot runoista tulkitsevat ja jäsentävät runokulttuuria perinteenkantajien näkökulmasta.

Tutkimuskorpukseen kuuluu kaikkiaan 35 runorunoa^{VII}. Määrä on 1,85 prosenttia koko korpuksesta. Joukko on jaettavissa alateemoihin. Tarkastelen seuraavassa runot runoista – ryhmän tekstejä. Ryhmän teema on mahdollista jakaa alateemoihin. Tarkastelen ensin runovihkoteeman runoja.

Runot kuvaavat runovihkon muisto- ja haavevarastona. Vihkoon on kiteytetty menneen onnen hetket, joihin voi palata vihon avulla. Runovihko muistelee entisiä suhteita, rakkauskokemuksia. Runovihko siis heijastaa sitä, mitä kirjoittajalla kerran oli. Vihko on myös meneillään olevan suhteen dokumentti: sivut tallentavat *nämä* hetket huomista varten. Toisaalta vihkoelämä onkin pakoa todellisuudesta joko menneeseen tai haavemaailmaan. Runovihon maailma on parempi kuin kirjoittajan arki: vihko on täynnä onnea, haaveita, rakkautta. Vihko on tunnevarasto, kuten esimerkit SR 474, SR 649, SR 1013 ja SR 1635 osoittavat:

SR 474:
*Selatessani
vanhoja runovihkojani
huomasin,
että joskus, kauan sitten
minulla oli joku
jota rakastaa.
Ihan oikeasti, ei vain haaveissa.
Tuli outo olo.*

SR 1635:
*Taas yksi runokirja lopussa
Selaan sitä,
täynnä runoja.
Runoja elämästä, rakkaudesta, kaikesta.
Kuolemastakin.
Niin paljon muistoja menneisyydestä.
Mutta nyt,
on aika kääntää
katse huomiseen
ja aloittaa uusi
runokirja.*

^{VII} Runoja runoista ovat teksti SR 165, SR 274, SR 310, SR 520, SR 627, SR 649, SR 844, SR 901, SR 923, SR 1013, SR 1021, SR 1034, SR 1038, SR 1056, SR 1071, SR 1112, SR 1132, SR 1149, SR 1155, SR 1178, SR 1182, SR 1253, SR 1334, SR 1361, SR 1386, SR 1395, SR 1479, SR 1628, SR 1535, SR 1641, SR 1693, SR 1741, SR 1750, SR 1795 ja SR 1874.

SR 649:

*... On aika painaa
runovihon kansi kiinni,
herätä unelmista,
kaipuusta, rakkaudesta...
... ja mennä
nukkumaan.*

SR 1013:

*Runovihkoni on tarkoitettu
sinulle rakkaani.
Siihen on laittanut,
kaikki ajatukseni
mitä sinusta ajattelen.*

Runorunot piirtävät kuvaa myös runojen sepitystilanteesta. Runomiljöö rakentuu romanttisista elementeistä: rauhallinen oma huone, musiikki, kynttilän valo, rakkaan valokuva. En oleta, että runot välttämättä heijastaisivat konkreettista sepitystilannetta, reaali maailman tapahtumia. Miljöökuvauksella on ehkä paremminkin kirjoittajien konstruktio siitä, millainen ”oikean” sepitystilanteen, runokontekstin, tulisi olla.

SR 1795/1 – 4 [14]

*Oma huone...
mankka...
kynä ja paperi...
...hetki runolle.*

SR 1155

*Mankassa soi
hiljaa rakkauslaulu
Kynttilän valossa
kirjoitan
rakkausrunoa
sinulle...*

SR1741/1 – 11 [21]

*Pari päivää näkemättä sinua,
kyyneleet silmissä kuuntelen
samoja lauluja kuin
kanssasi silloin joskus.
Kirjoittelen runoja,
jotka pursuavat ikävää,
sitä paskamaista tunnetta,
jota vihaan kaikista eniten...
Valokuvasi vinttikamarin pöydällä
saa minut tuntemaan jotain
haikea...*

Runojen sepittäminen kuvataan yksityiseksi, jopa salaiseksi kulttuuriksi. Runoteksti kuvaa, kuinka kova julkisivu, ulkokuori, katoaa kotona rakkausrunojen ääressä. Runot ovat *pehmeää* kulttuuria.

SR 1038/1 – 3 [16]

*Sinun täytyy näyttää kovaa,
vaikka kotona kirjoitat runoja ja
sängyn päällä haaveilet rakkaudesta.*

Kova kuori –teema on koko korpuksen runoissa muutenkin yleinen metafora. Sitä käytetään sekä positiivisena luonnekuvauksena (näytän kovalta, mutta olen herkkä) että pettymysten kuvauksessa (luulin, että kuoresi alla olisi lämmin sydän). Seuraavassa kaksi esi-

merkkiä, runot SR 289 ja SR 163, joissa sepittäjä soveltaa ulkokuori-metaforaa itseensä. Runoesimerkit eivät kuulu runo runoista –ryhmään.

(SR 289)
*Kovat kuoret suojaavat
herkkää sisintäni.
Meikit pitävät ilmeeni
ylpeänä ja kovana.
Mutta jo korvieni asennosta
sokeakin näkee, että
rakastan.*

SR 163/6 – 9 [9]
*Minun sisälläni asuu herkkä ja
Lämmin sydän. Kuoreni vaan on kova
Ja kylmä. Miksi kukaan ei halua
Murtaa sitä? Miksi, miksi, miksi...*

Toisessa esimerkkiparissa (SR 37 ja SR 256) ulkokuori-metaforaa käytetään pettymyksen selittäjänä. Runoesimerkit eivät kuulu runo runoista –ryhmään.

SR 37/1 – 3 [7]:
*Luulin
- Tuonkin kovan kuoren alla olisi
hellureit ja hellät tunteet. Mutta paskat.*

SR 256/1 – 4 [5]
*Mä tunsin sun kosketuksen,
mut vaan hetken,
Sillä pian sä huomasiit,
etteihän kova poika voi olla hellä.*

Runokulttuuri kytkeytyy runoissa odotetusti kiinteästi rakastumisprosessiin. Runot opettavat kärjistäen: jos rakastat, niin runoilet. Runoilun ja rakkauden kiinteästä suhteesta kertoo seuraava esimerkkipari SR 1479 ja SR 923, joissa runon sepittäjä suhtautuu itsekin hieman hymyillen omaan runoinnostukseensa.

SR 1479:
*Sinä teet minut
aivan hassuksi,
kirjoittelen nyt runoja
kuin rakastunut
nuori tyttö,
mutta huomasiin juuri,
että taidan ollakkin
rakastunut
ja vasta kahdeksantoista!*

SR 923:
*Kädessäni on monen
vuoden takainen rakkausruno
Ensimmäinen runoni,
runo sinulle.
Ehdottomasti ja aitoudella
ruutupaperille raapustettu
... riipaisevaa ...
- Nyt tuskin
muistan nimeäsi.*

Runon sepittäjä toivoo, että runo toimisi sillanrakentajana poikien sydämeen: *Mä tahdon kertoa sulle tän runon / välityksellä et mä rakastan sua, / muuten en ujouttani kehtaa* (SR 520). Samanaikaisesti sepittäjä myöntää, että runo ei yleensä löydä kohdettaan. Tyttöjen ja poikien todellisuus ei kohtaa niin usein kuin sepittäjä haluaisi. Teemaa havainnollistavat seuraavat kaksi runoa, SR 1071 ja SR 1121.

SR 1071

*Jälleen kerran kirjoitin
sinulle runon, jota et
koskaan lue, ainakaan
tietäen, että se on
sinulle kirjoitettu.*

SR 1121/1 – 2 [21]

*Et sinä runoja lue
silti niitä raapustelen...*

Usein sepittäjä kuvaakin runon kompensatioksi, lohduttajaksi, kirjalliseksi olkapääksi, johon nojaaminen helpottaa kirjoittajan oloa. Runorakkaus on korviketunne oikean rakkauden puuttuessa. Runot paikkaavat tyhjiötä, jonka päättynyt suhde on jättänyt. Toisaalta suhteet ovat valmistautumista, sosiaalista harjoittelua ja tunne-elämän työstämistä vasta tulossa olevaan suhteeseen.

Seuraavista esimerkkirunoista ensimmäinen, SR 310 kuvaa runon lohduttajaksi. Kaksi muuta, SR 1253 ja SR 1021, havainnollistavat runojen haavemaailmaa, runotodellisuutta. Sepittäjä konstruoi rakkauskertomuksen ja odottaa sen reaalistuvan.

SR 310

*Maailman kaunein-
kaan runo ei
tuo sinua takai-
sin, mutta pienen
pieni runo
—
ta.
tuo sinut
ajatuksissani
hyvin lähelle.*

SR 1253

*Kirjoitan runoa sinusta
omasta rakkaastani,
ihanasta...
Mutta minullahan
ei vielä ole "sinua".*

SR 1021

*Tekisi mieli kirjoittaa runo.
Sellainen, joka kertoo talvesta,
lumihiutaleista, sinusta, mun tunteista.
Sellainen runo, joka kertoisi meistä
ja meidän yhteisestä tulevaisuudes-*

Lopuksi runojen ja sepittämisen suhteesta. Ensimmäisen esimerkin (SR 1178) kirjoittaja on oivaltanut kopioinnin ja lainautumisen idean: jos et keksi itse, lainaa muilta. Toinen esimerkki, SR 1395, käsittelee nimenomaan tutkimusaineistoni kontekstia, runon julkaisemista nuorisoliitteessä. Runossa ilmenee hyvin yksityisen peilautuminen yleiseen: runon sepittäjä asettaa omat tunteensa muiden käyttöön.

SR 1178/1 – 4 [6]

*Ei runon keksiminen niin helppoa
ole.
Joku kirjoittaa toisen omia,
toiset keksivät itse.*

SR 1395

*On se vaan jännä tunne,
kun oma runo julkastaan
Sykkeessä:
pieni pala sisintään
on kaikkien tarkasteltavana.*

5. ILMIASU JA MUOTO

5.1. Runotekstit artefakteina

Kirjallisuustieteilijä **Mikko Lehtonen** määrittelee tekstit fyysisesti *kommunikatiivisiksi artefakteiksi*, ihmisen tuottamiseksi kanssakäymisen välineiksi. Artefakteina tekstit on tuotettu tiettyjen teknologioiden avulla. Tekstin materiaaliset muodot heijastelevat tuotantoteknologioiden luonnetta, ja erilaiset teknologioiden synnyttämät tekstit ovat painaneet jälkensä kulloisiinkin käsityksiin 'teksteistä'. Uudemmat teknologiat mahdollistavat myös tekstit, joita ei ole painettu merkkeinä paperille.¹

Sain tutkimusaineiston käyttööni pahvilaatikoihin pakattuina paperilappuina; suurin osa aineistosta – noin 7000 korpuksen ulkopuolelle jäänyttä runotekstiä ja 1000 muuta nuorten kirjoitelmaa – odottaa edelleen systemaattista järjestämistä ja arkistointia. Järjestettynä runolappusista kertynee vielä ainakin kymmenen laajaa tekstikansiota.

Tekstien ulkoasu, typologia, vaihtelee erittäin paljon. Valtaosa teksteistä on kirjoitettu käsin: käsin kirjoitettuja on 94 prosenttia (n=1879) korpuksesta. Tekstityypit vaihtelevat kaunokirjoituksesta tekstaukseen, gemenasta versaalikirjaimiin. Osa teksteistä on kirjoitettu keskelle paperia, suoraan; osa runoista kiemurtelee pitkin paperin reunoja. Usein käytettävissä oleva tila näyttäisi ohjanneen myös sepittäjän ilmaisua, runokieltä: säe on katkaist^u vaikka tavuviivalla, kun rivin tila on loppunut. Joidenkin tekstien käsiala on niin epäselvää, että jopa runon aiheen ymmärtäminen on toisinaan vaikeaa. Kirjoittamiseen on käytetty niin tussikyniä, kuivamustetta kuin lyijykynääkin. Runoteksteistä vain 5,8 prosenttia (n=117) on kirjoituskonetekstejä, ja vielä tätäkin vähemmän, ainoastaan neljä runoa, 0,2 prosenttia, on tietokonetulosteita. Runojen käsikirjoitukset ovat siten todella käsin kirjoitettuja.

Runoarkkien koko vaihtelee A4-arkeista pienen pieniin lappusiin; pienimmät runotekstilaput ovat kooltaan vain 2 x 5 cm. Runoja on lähetetty värillisillä piirustuspapereilla, postikorteilla, ruutuvihoista reväistyillä lapuilla, silkkipapereilla, pahvinpaloilla, suklaapatukan kääreeseen tai mainosjulisteeseen taakse kirjoitettuna.

Tekstiä on usein segmentoitu erilaisilla koristekuvioilla (sydän, kyynel, silmä, kuu) ja tekstiin liitetyillä tehosteilla (alleiviivaus, varjostus, kirjainten tyylittely). Joskus runon mukaan on

liitetty runon teemaan liittyvä piirroskuva tai täysin itsenäinen piirros. Osa runojen kuvituksesta liittyy teksteihin niin kiinteästi, että kuvaa ja runoa pitää tulkitä yhtenä kokonaisuutena, *kuvarunona*.

Olen liittänyt tutkielmaani viisitoista esimerkkikuvaa runojen kuvituksesta, typografiasta ja tekstin segmentoinnista (ks. sivut 7, 18, 28, 31, 42, 46, 51, 61, 71, 85, 91, 104, 108 sekä Liitteet 2 ja 3). Kuvat ovat mukana vain havainnollistamassa runotekstejä artefakteina, nuorisokulttuuriin kuuluvina esineinä. En analysoi kuvia sen enempää, vaan rajaan kuvituksen tutkimusaiheeni ulkopuolelle. Runopalstarunoja voisi kuitenkin hyvin analysoida myös esinenäkökulmasta, semioottisesti. Tällöin tekstiartefakteja tarkasteltaisiin kulttuurisidonnaisena kommunikaationa. Folkloristit **Tarja Kupiainen** ja **Kaija Heikkinen** toteavat, että pelkkä esineen kokeminen merkinä ei kuitenkaan riitä. On paljastettava esineen merkityksellinen luonne: mitä tietty esine merkitsee, minkä merkki ja millainen se on. Esineiden merkitykset syntyvät niiden suhteista toisiin esineisiin, merkkeihin ja kulttuuriseen todellisuuteen.²

5.2. Runomitta

Olen jakanut runon mitallisesti kolmeen ryhmään: (1) *riimittömät*, (2) *riimilliset* ja (3) *akrostikonit*. Tutkimuskorpuksen runoista suurin osa 95,5 prosenttia (n=1910) kuuluu ryhmään riimittömät. Ryhmän runot eivät yleensä noudata mitään säännöllistä runomittaa, vaan tekstit ovat vapaamittaisia. Joukossa on kuitenkin muutamia tanka- ja haikutekstejä.

En huomioi juurikaan runojen mitallisuutta tai mitattomuutta runotekstien tulkinnassa tässä tutkimuksessa. Tarkastelen ainoastaan runojen teemaa, aihepiiriä, tekstin sisältöä, enkä sitä, millaisin kielikuvoin tai säerakentein runojen sanoma rakennetaan. Aineisto tarjoaisi kuitenkin epäilemättä myös kysymyksiä kieli- ja kirjallisuustieteen mukaiseen lähestymistapaan. Miten nuoret rytmittävät tekstejä? Mitkä ovat ne runomaisuuden kriteerit, joita runoteksteissä tavoitellaan? Mitä tyylikeinoja tai metaforia sepittäjät käyttävät?

Riimillisten eli loppusoinnullosten runojen ryhmä on selvästi loppusoinnuttomien runojen ryhmää pienempi, vain 3,3 prosenttia korpuksesta. Siihen kuuluu 65 runoa. Korpuksen riimilliset runot ovat usein sävyllään humoristisia, kuten seksuaalirunot SR 68, SR 512 ja SR 543.

SR 0068:
Tautinen runo

*Varo vaaraa,
kun levität haaraa.
Ei auta siinä pippuri,
kun iskee sinuun tippuri.*

*Voi silloin sua rukka,
kun sussa asuu kuppa.
Glamydia on tosi paha,
menee silloin lääkäri karkkiraha.
Aids on kuin rautaa,
Voi silloin kaivaa sulle jo hautaa.*

SR 512
*Tillin tallin
tulkku
kun ei huista
mulkku.*

SR 543
*Tyttö rapaa pojan napaa
eri asennoissa pojan päällä
makaa.*

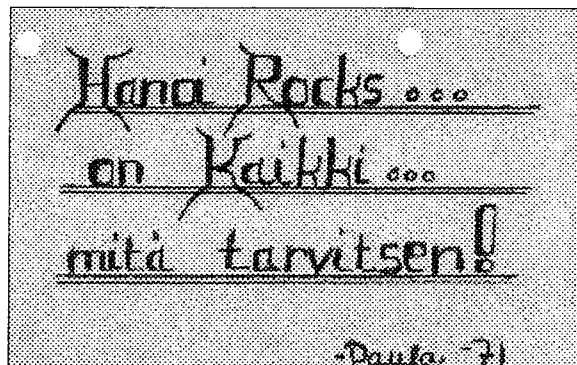
Humoristinen riittäminen on myös idolirunojen tyylikeino, tästä esimerkkinä runot SR 501 ja SR 292.

SR 501:
Eput

*Kuuntelen eppuja,
ovat he niin hauskoja heppuja.
Martti laulaa alkaa,
on siinä pakko polkee jalkaa.
Aku kun rumpuja hakkaa,
mun sydän melkein lyömästä lakkaa.
Suuri hetki koittaa,
Pantse ja Juha kitaraa soittaa.
Bändiin kuuluu vielä yksi veikko,
bassoa soittava Mikko peikko.
Tämä on sitä kuumaa,
eppu huumaa.*

SR 292:
Rokki runo

*Europe on täyttä kakkaa
Sex pistols sen kyllä hakkaa
Kate Bush on tavaramerkki
ei sitä ymmärrä joka Erkki.*

Kuva 5. SR 1426. Sanomus, huudahdus – runo? Kirjoittaja nimimerkki Paula -71.

Kaikissa riimillisiksi luokittelemisiani runoissa loppusoinnutus ei ole likikään täydellistä, vaan riimitys on osin vaillinaista, kuten esimerkkirunon SR 303 kahdeksannen ja yhdeksannen säkeen *hellä - kiellä* -sanapari.

SR 303:

*Sä olet mulle rakas
Toisten kanssa sua en jakas
Mä sua lemmin
aina vaan lempeämmin
Toista sulla ei olla saa
myöskään ei salaista rakastajaa
Vain mä yksin sut tahtoisin omistaa
Olet mulle niin hellä
En koskaan sua tahallani kiellä
Sä olet mun oma
Sulle kuuluu tää tyttö soma*

Akrostikon-runot muodostavat korpuksessa pienen, tarkkarajaisen ryhmän. Termi *akrostikon* tulee kreikan kielen sanoista *akros* (kärjessä) ja *stikhos* (rivi). Akrostikonissa säkeiden alku- tai loppukirjaimista muodostuu sana tai lause.³ Tällaisia muotoleikkelyyn perustuvia ns. silmärunoja suosittiin etenkin barokin runoudessa. 1600-luvun tilapäärunoissa tuo kärkinimi sisälsi tavallisimmin henkilönimen.⁴ Kätketyn viestin sisältävien runojen historia on siten satoja vuosia pitkä, ja runotyyppi elää yhä myös uudessa runofolkloressa. Kyseessä lienee tutkimusaineistoni historialtaan vanhin runotyyppi.

Runokorpuksessani on kaikkiaan 25 akrostikon-runoa¹. Määrä on 1,3 prosenttia korpuksesta. Korostan vielä, että olen nimenomaan pyrkinyt poimimaan korpukseen mukaan mahdollisimman monta koko tutkimusaineistossa olevaa akrostikon-tekstiä. Mikäli tämä on onnistunut, akrostikonit edustavat määrällisesti vain noin 0,3 prosenttia koko tutkimusaineistosta (N=9000).

Aineistoni runoissa akrostikonien viestirivi muodostuu aina runon kärkiriville. Mukana ei ole yhtään runoa, jossa viesti kätkeytyisi säkeiden loppuun. Aineistoni akrostikonit jaan aiheen mukaan neljään ryhmään: (1) *ETUNIMI-akrostikonit*, (2) *SINUA-akrostikonit*, (3) *RAKKAUS-akrostikonit* ja (4) *Muut akrostikonit*. Etunimi-ryhmään kuuluu kahdeksan ru-

¹ Akrostikon-ryhmään kuuluvat runot SR 441, SR 448, SR 454, SR 467, SR 484, SR 516, SR 517, SR 528, SR 530, SR 540, SR 565, SR 570, SR 581, SR 582, SR 618, SR 643, SR 653, SR 655, SR 665, SR 680, SR 697, SR 698, SR 710, SR 1109 ja SR 1403.

noa^{II}. Sinua-akrostikoneja on aineistossa kuusi^{III}. Rakkaus-akrostikoneja on kolme^{IV} ja sekalaiseen kokoomaluokkaan muut kuuluu kahdeksan tekstiä^V.

Etunimi-akrostikoineissa runojen kärkiriville muodostuu rakastetun nimi. Säkeissä viestitetaan yleensä kirjoittajan rakkautta kärkinimelle, esimerkkinä tästä kolme pojille osoitettua runoa, esimerkit SR 643, SR 484 ja SR 1109.

SR 643:

*M*atti mussukkani
*A*rmahani
*T*ussukkani
*T*ukeni
*I*ki omani

SR 484:

*A*ito
*R*akkaus
*T*ulee
*S*äilymään
*I*kuisesti

SR 1109:

*J*ukka sun rakkauttasi illoin,
*U*skallan tunnustaa sen vaikka milloin
*K*ultaseni tule ja jää
*K*anssani jaa hetki tää
*A*ikaa on vielä monta päivää.

Joskus viesti voi olla myös negatiivinen, pettymyksestä kertova, kuten runossa SR 618.

SR 618:

*P*etit
*A*inoan
*S*ydämeni
*I*kuisesti

SINUA-akrostikonia on Kirsti Penttisen mukaan kirjoitettu Suomessa muistokirjoihin ainakin 1910-luvulta saakka⁵. Tutkimusaineistossani SINUA-akrostikonien säkeiden sisältö vaihoi hieman, mutta kärkirivin kautta hahmottuva viesti on sama: minä rakastan SINUA tai SINUA en unohda. Toisinto SR 530 on säkeiltään täsmälleen samanlainen kuin Penttisen esimerkkiruno. Toisinto SR 540 on jo hieman muuntunut, ja toisinnossa SR 570 muuntelu on vienyt runon ja melko kauas vanhemmasta toisinnosta. Runon kieli on modernisoitunut ja viimeinen säe on pidentynyt huomattavasti.

SR 530

*S*inä kysyt ketä rakastan
*I*tse en voi sitä sanoa,
*N*äitiä rivejä kun
*U*seammin tavailet
*A*lkukirjaimet sen sanovat!

SR 540

*S*inä, ota jokaisen rivin alusta
*I*so kirjain
*N*iin saat tietää ketä en
*U*nohda koskaan.
*A*nteeksi rakkaani, ymmärsitkö?

^{II} Etunimi-akrostikoneja ovat runot SR 486, SR 528, SR 618, SR 643, SR 653, SR 665, SR 697, SR 698, SR 710, SR 1109 ja SR 1403.

^{III} Sinua-akrostikoneja ovat runot SR 467, SR 530, SR 540, SR 570, SR 655 ja SR 680.

^{IV} Rakkaus-akrostikoneja ovat runot SR 448, SR 516 ja SR 581.

^V Sekalaisia akrostikoneja ovat runot SR 441, SR 454, SR 517, SR 565 ja SR 582.

SR 570

Kuka se on?

Sitä ihanaa tyyppiä

Ihan toi! mä en

Näköjään koskaan

Unohtaa voi

A i ketäkö? No, sen alkukirjaimet rivien kertovat noi

Kaikki kolme aineistoni rakkaus-akrostikonia ovat hyvin erilaisia. Yhteistä niille on vain kärkirivin sanoma: RAKKAUS. Runon SR 581 akrostikon-luonne on selvä. Toisena esimerkkinä oleva runo SR 516 rikkoo hieman perinteisen akrostikonin kaavaa. Siinä kärkirivin sanoma ei muodostu suoraan säkeiden ensi kirjaimista, vaan kirjaimet on lisätty erillisinä säkeiden eteen. Mielestäni runo on kuitenkin niin lähellä akrostikonin formaattia, että sen voi hyvin luokitella ryhmään.

SR 581

Rakkaani

Armaani

Kultani

Kalleimpani

Ainoani

Unelmani

SINÄ

SR 516

7 kaunista kirjainta

R – rakkaus ei tunne rajoja

A – aina se kestää

K – kaikki se kärsii

K – kadehdi ei koskaan

A – alistu ei koskaan

U – uskollinen on aina

S – salaperäinen on aina

Ryhmän muut akrostikonit kokoonpano on vaihteleva. Yksi ryhmän akrostikoneista on AIDS-teemaan liittyvä runo SR 441. Vuodesta 1983 alkaen syntynyttä aids-perinnettä on Suomessa tutkinut folkloristi **Jyrki Pöysä**. AIDS-akrostikon kytkeytyy sekä aids-huumoriin että –graffiteihin. Pöysän mukaan yleisin aids-huumorin muoto on ollut sairauden lyhenteen avaaminen lauseiksi, kuten Aina Ilman Daami Seuraa. Usein tällainen lyhenne esiintyy myös graffiteina.⁶

SR 441:

A jutukset harhaillen sain tietää

I kävän uutisen:

D arling,

S e tuli mulle sittenkin

Muita kokoomaryhmän akrostikoneja ovat tytön tytölle yhteisestä harrastuksesta kirjoittama runo (SR 565), englanninkieliset LOVE- ja HATE-sanat lauseiksi purkava runo

(SR 653), AVIOLIITTO-akrostikon (SR 01) 528), kirjoittamaan kehoittavat runo (SR 665), RAKAS- ja RAKKAANI-akrostikonit (SR 454 ja SR 582) sekä akrostikon HÄN (SR 517). Olen poiminut ryhmästä esimerkiksi kaksi runoa, joissa kirjoittaja muotoilee hyvin henkilökohtaisen sanoman akrostikonin formaattiin.

SR 565

Katsos vaan!

A nkaran

R ankka vuosi karatea tuli täyteen

A rmoa ei oo ollut, eikä tarvitakaan.

T ekemistä ja työtä ei puutu. Mutta;

E ikös ookkin ollut upeeta??

SR 665

Silloin

K uvasimme sinua, silloin kesällä

I hmettelet ehkä, mutta leikki on leikkiä

R aja on kaikessa, mutta

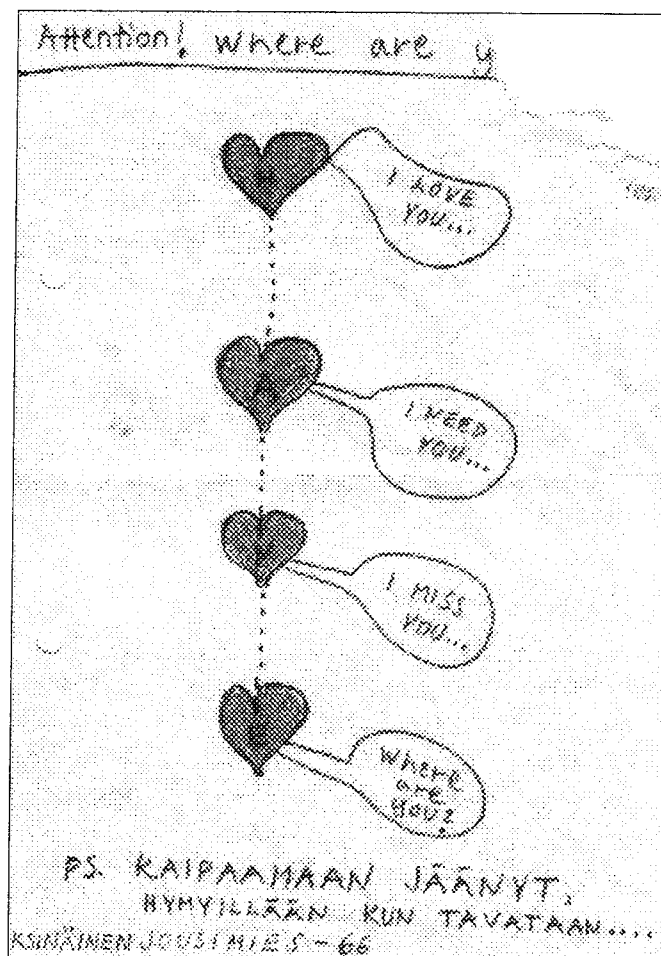
J ääkö se tähän,

O soite on toimituksessa

I lmoita itsestäsi + kavereistasi

T ahdotko tutustua????!!!

A ioit tai et, talvi on pitkä

Kuva 6. SR 1403. Piirtänyt ja kirjoittanut nimimerkki Yksinäinen jousimies -66.

5.3. Otsikot ja omistusrunot

Osa runoista on otsikoitu, osa ei. Olen tulkinnut otsikoksi varsinaisesta runotekstistä selvästi irralleen seipitetyn otsakkeen. Otsikot on erotettu nuorten runotekstistä usein myös typografialtaan (VERSAALI, alleviivaus). Korpuksen runoista hieman alle puolella, 43,4 prosentilla (n=868), on jonkinlainen otsikko. Loput 56,6 prosenttia (n=1132) ovat otsikottomia.

Otsikko seipitys tai puuttuminen ei näytä korreloivan runon pituuden kanssa: aivan lyhyissä, parin säkeen runoissa voi olla otsikko; useiden kymmenten säkeiden mittainen runoteksti voi olla otsikoton. Runotekstien otsikot ovat yleensä vain yhden, kahden tai kolmen sanan mittaisia. Tyypillisimmin otsikko määrittelee melko yksiselitteisesti runon aiheen ja/tai miljöön: *Ikävä, Alku, Itku, Kirje, Yksin, Petturi, Perjantai-ilta, Juhannus, Rippileiri, Rakkauteni, Pikkuvaimo, Playboy, Suukko, Kosto, Minun elämäni, Ihania asioita, Ikuisesti sinun tai Rakkauden ensi ero*. Joskus otsikko on myös kysymys, johon runo vastaa: *Etkö huomaa? Mitä se on? Montako kertaa?*

Erittäin yleisiä ovat myös runosanoman kohdentavat otsikot otsikot: *Sinä, Sulle, Sinulle tai For You*. Selvän alaryhmän otsikoiduissa runoissa muodostavat runot, jotka on kohdennettu kohteen nimen, lempinimen tai nimikirjainten avulla selvästi yhdelle tietylle tunnistettavalle vastaanottajalle. Kutsun näitä runoja *omistusrunoiksi*: teksti on omistettu tietylle henkilölle. Ne ovat siten henkilörunoutta. Käsittelen runoryhmän tässä, koska se on niin kiinteästi sidoksissa runojen otsikointiin; teemaltaan runot sijoittuvat ryhmään *parisuhde ja rakkaus*, ja diskursiivisesti ne hajaantuvat eri paljonkin.

Omistusrunoja on korpuksessa kaikkiaan 114^{VI}. Määrä on 5,7 prosenttia korpuksen runoista. Omistusrunojen suurin osa, 94 runoa, on suunnattu tytöltä pojalle. Kaksi runoa on

^{VI} Omistusrunojen ryhmään kuuluvat runot SR 22, SR 359, SR 364, SR 407, SR 408, SR 451, SR 452, SR 465, SR 469, SR 477, SR 478, SR 484, SR 502, SR 503, SR 505, SR 513, SR 560, SR 565, SR 585, SR 618, SR 631, SR 632, SR 633, SR 643, SR 647, SR 655, SR 663, SR 666, SR 671, SR 678, SR 685, SR 687, SR 697, SR 698, SR 706, SR 710, SR 726, SR 727, SR 728, SR 735, SR 746, SR 756, SR 795, SR 801, SR 876, SR 898, SR 899, SR 902, SR 906, SR 938, SR 940, SR 941, SR 942, SR 943, SR 944, SR 945, SR 1037, SR 1051, SR 1052, SR 1068, SR 1069, SR 1072, SR 1080, SR 1082, SR 1084, SR 1093, SR 1109, SR 1131, SR 1136, SR 1177, SR 1185, SR 1192, SR 1213, SR 1216, SR 1219, SR 1225, SR 1229, SR 1236, SR 1277, SR 1325, SR 1330, SR 1330, SR 1364, SR 1375, SR 1385, SR 140, SR 1409, SR 1429, SR 1454, SR 1464, SR 1496, SR 1510, SR 1525, SR 1549, SR 1564, SR 1467, SR 1569, SR 1588, SR 1669, SR 1751, SR 1775, SR 1802, SR 1806, SR 1807, SR 1814, SR 1839, SR 1845, SR 1846, SR 1987, SR 1914 ja SR 1915.

tytön viestiä tytölle^{VII}. Kahdessa omistusrunossa (SR 407 ja SR 560) sepittäjän tai vastaanottajan sukupuoli ei ilmene runotekstistä, ja vain seitsemän runoista on pojan tytölle kirjoittamia^{VIII}. Tämäkin antaa vääristyneen kuvan poikien osuudesta, sillä otokseen on valikoitunut kuusi saman pojan samalle tytölle sepittämää runoa (!).

Omistusrunojen valtaosa on ilmeisesti *omasepiteitä* (ks. tästä tarkemmin luku 6.1). Niissä tilitetään vapaamuotoisesti kahden ihmisen välistä suhdetta. Runoissa esitetään toive suhteen syntymisestä tai jatkumisesta. Onko tässä kyse folkloresta? Vastaus on: kyllä ja ei. Toisaalta omistusrunot ovat individualistisia. Niissä välitetään tietyn tytön viesti tietylle pojalle. Toisaalta runoissa on selvästi sama perusrakenne: runot ovat viestejä, sanomia, jotka alkavat yleensä vastaanottajan puhuttelulla. Teksteissä on yhteinen aihepiiri, teema *rakkaan puhuttelu*. (vrt. runojen samuutta myös luku 7.2.5 E-tyypin formulaan, joka perustuu rytmin, merkityksen ja äänneasun samuuteen). Havainnollistan omistusrunoja kolmella esimerkillä, tyttöjen runoilla Jukalle, Veskulle ja Esalle.

SR 1213:

Jukalle!

*Olimme samassa koulussa ja
sä olit viimeisellä luokalla,
kunnes huomasin kuinka IHANA sä oot.
Mut sit sä menit lukioon ja
entiseen kouluusi.*

*Kun näen sinut lukiossa tai
ajavan mopolla kavereittesi kanssa,
olen läikähtyä rakkaudesta.
Ja kun huomaan sinun katsovan minua,
ajattelen sinun pitävän minusta...
vai onko se vain harhaa?*

SR 1192:

Veskulle!

*Eivät silloin sanat riitä,
eivät katseet kerro kaikkea,
eikä kukaan ymmärrä,
kun olen rakastunut sinuun!*

SR 1454:

Esa!

*Et sä tajuu –
mä rakastan sua
ihan älyttömästi
Yritä ymmärtää mua
edes vähän... RAKAS!*

Omistusrunot ovat muodostaan tarkasti kohdennettuja viestejä, mutta realistista lienee todeta, että ne osuvat vain harvoin kohteeseensa: pojat eivät juurikaan lue nuortenlehtien runopalstoja (vrt. luku 4.1.). Toisaalta tällaisia tietyille pojalle omistettuja runoja oli oman 1980-luvun tuttavapiirini runovihoissa runsaasti. Kenelle ne oli suunnattu vihkoissa? Vastaus ei voi ainakaan olla: pojille. Omistusrunot ovat tyttöjen runovihkojen kiertävää runofolklorea siinä missä muukin runovihkorunous. Sama ”yksilöllinen” runo saattaa

^{VII} Tytön tytölle kirjoittamat omistusrunot ovat tekstit SR 565 ja SR 710. Runoista ensimmäinen liittyy yhteiseen harrastukseen (karate). Toinen kuvaa lesborakkautta.

^{VIII} Runot SR 451, SR 940, SR 941, SR 942, SR 943, SR 944 ja SR 945 ovat pojan tytölle sepittämiä.

löytyä useammastakin runovihosta, mutta runon kohde oli eri! Tässä uusi runovihko- ja runopalstarunous poikkeaa muistokirjaperinteestä. **Kirsti Penttisen** mukaan muistokirjoissa henkilörunoista ei koskaan tullut kulkurunoja. Jotta värssystä tuli kulkuruno, aiheen piti olla yleinen, kuten esimerkiksi rakkaus tai avioliitto⁷.

Omaan runokeräilypiiriini kuului myös ”tilausrunoja” sepittävä tyttö. Hän sepitti yksilöllisiä, tietylle pojalle kohdennettuja runoja pyydettyä muille tytöille. Runot kuvailivat pojan fyysisiä ja henkisiä ominaisuuksia. Tyttö sepitti runoja myös pojista, joita ei ollut itse koskaan tavannut. Hän siis hallitsi runoperinteen lainalaisuudet niin, että pystyi tuottamaan muita tyydyttäviä (rakkaus)runoja. Ilman haastatteluaineistoa on vaikea todeta, kuinka yleistä tällainen runojen tilaussepittäminen on ollut.

Yksittäinen havaintokin todistanee, että runoaineisto kätkee sisäänsä paljon sellaista, mitä runon ilmiasu ei paljasta suoraan tai jossa ilmiasu johtaa jopa harhaan: yksilöllinen voi osoittautua yhteisölliseksi ja toiselle sukupuolelle osoitettu henkilökohtainen viesti muun tyttöseurueen luettavaksi tarkoitetuksi. Tutkimusaineistossani on toki varmasti myös paljon ”aitoja” viestejä, joiden on toivottu tavoittavan kohteensa lehden palstalta. Muistutan kuitenkin, että myös tällainen aito viesti on voitu kollektivisoida, jolloin runo on alkanut elää uutta elämää tyttöjen runovihoissa.

Mainitsemisani esimerkeissä yksittäinen runo alkaa elää kulkurunon elämää. Vastaavasti perinteinen kulkuruno voidaan alistaa palvelemaan yksityisyyttä, mukauttaa omaan tarpeeseen. Perinteen mukauttaminen toiminee runoaineistossa molempiin suuntiin, yksityisestä yleiseen ja yleisestä yksityiseen. Tällaisesta esimerkkejä ovat jo käsittelemäni akrostikonit, jotka on aineistossani ”yksityistetty” liittämällä runon alkuun vastaanottajan nimi; muutoin runo noudattaa vanhaa runokaavaa, kuten esimerkkiruno osoittaa:

SR 655

Harrille!

Sinä kysyit ketä rakastan

I tse sen parhaiten tiedät

Nää rivit sen sulle kertoo

Utelias jos oot, lue rivien

A lkukirjaimet

5.4. Nimimerkit

Useimmat Syke-aineiston runotekstit on varustettu ainoastaan nimimerkillä tai salanimellä. Sanakirjamääritelmän mukaan *nimimerkki* on henkilön täydellisen tai oikean nimensä asemasta tavallisesti kirjallisen esityksen, tuotteen, tekijänimenä käyttämä merkintä (esim. nimen lyhennys, nimikirjaimet, salanimi)⁸. *Salanimi* on puolestaan nimi, jolla joku oman nimensä salataksaan julkaisee tai kirjoittaa jotakin tai esiintyy (julkisuudessa)⁹.

Nimimerkki on nimettömyyden yksi puoli. Nimettömyyden suoma turva antaa monelle perinnejälle niiden luonteenomaisen leiman ja herättää vaikutelman siitä, että kyseessä on kollektiivisesti hyväksytty asia¹⁰. Nimimerkki siis peittää kirjoittajan reaalisen persoonallisuuden, mutta se jättää kuitenkin jäljelle viitteen runoilijapersonasta.

Korpuksen runoilla on satoja sepittäjiä ja kopioijia. Osa nimimerkkien taakse kätkeytyvistä kirjoittajista on lähettänyt lehteen vain yhden runon; innokkaimpien kirjoittajien runomäärä nousee kymmeneen (esimerkiksi nimimerkit *Ramona*, *Wakai*, *Charlotta*) tai jopa satoihin (esimerkiksi nimimerkki *Bladerunner*). Samalla arkilla voi myös olla useita runoja, joissa kaikissa on eri – runon teemaan mukautettu – nimimerkki: kirjoittajan käsiala kuitenkin paljastaa, että kaikissa on kyse yhdestä ja samasta kirjoittajasta.

Olen jakanut nimimerkit kolmii: (1) *suomenkieliset*, (2) *englanninkieliset* ja (3) *muut*. Aineiston nimimerkeistä hieman yli puolet, 54,8 prosenttia, on suomenkielisiä (n=1095). Yli kolmasosa nimimerkeistä, 37,3 prosenttia on englanninkielisiä. Ryhmään muut olen luokittanut nimimerkit, jotka koostuvat numeroista (1988), erikoismerkeistä (?) tai muista kuin englanninkielisiksi tulkittavista ilmaisuista sekä runot, joista nimimerkki puuttuu kokonaan. Ryhmä edustaa 8 prosenttia nimimerkeistä (n=160).

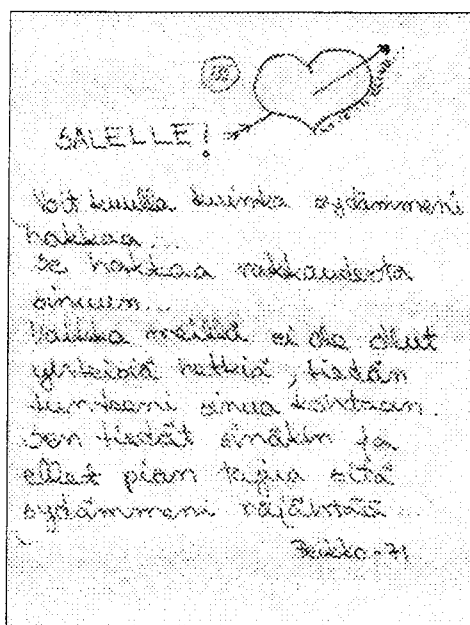
Osa nimimerkeistä on monitulkintaisia: viittaako nimimerkki *Me* suomen kielen persoonapronomien monikon ensimmäiseen (me, meidät, meille) persoonaan vai englanninkielen yksikön ensimmäiseen persoonapronominiin (I, me)? Tulkinnallisia tapauksia ei kuitenkaan ole niin paljon, että ryhmäjako muuttuisi olennaisesti virhetulkintojen vuoksi. Osassa tekstejä ei ole lainkaan kirjoittajan nimeä: nimimerkki on unohtunut tai se on ollut merkittynä esim. kirjekuoreen.

Nimimerkit esitellään aakkostettuna listauksena liitteissä (ks. liitteet 1 A–C). Listauksessa ei ole huomioitu nimien erilaisia kirjoitusasuja, kuten *Angela*, *angela*, *ANGELA*, *–Angela* – **ANGELA**, eikä esiintymisfrekvenssiä; kukin käytetty nimimerkki on listalla vain kerran, vaikka se esiintyisi aineistossa kymmeniä kertoja.

Kiinnostavin ryhmistä lienee englanninkielisten nimimerkkien ryhmä. Ensinnäkin ryhmän laajuus, yli kolmasosa koko aineistosta, kuvastanee angloamerikkalaisen kulttuurin vahvaa asemaa nuorisokulttuurissa. Toiseksi ryhmä tukee runojen romanttista ilmapiiriä: ”arkiset” suomalaisnimet korvautuvat runoissa – romanttisiksi, eksoottisiksi, rohkeiksi miellettyillä – ulkomaisilla vastineilla, kuten *Catherine*, *Gina*, *Jennifer*, *Miranda* tai *Roxanne*.

VIITTEET LUKUUN 5

1. Lehtonen 1996, 106 – 107.
2. Kupiainen ja Heikkinen 1996, 252 – 253.
3. USSK, s.v. *akrostikon*.
4. Penttinen 1983, 31.
5. Emt, 33.
6. Pöysä 1988, 92.
7. Penttinen 1983, 32.
8. NSSK 1978 (2), s.v. *nimimerkki*.
9. NSSK 1978 (3), s.v. *salasana*.
10. Virtanen 1988, 25.

Kuva 7. SR 735. Omistusruno, kirjoittanut nimimerkki *Peikko-71*.

6. VARIAATIO

6.1. Runon synty: omasepite vai kulkuruno?

Yhteisössä vakiintunutta yhteistä perinnettä, jonka pohjalta uutta perinnettä arvioidaan, nimitetään kollektiivitradioksi: määrältään se on vähemmän, mutta laadultaan ja edustavuudeltaan enemmän kuin kaiken yhteisössä tunnetun perinteen summa¹. Tutkimuskorpukseni voi jakaa runotekstien syntyävän mukaan karkeasti kahtia: osa runoista on subjektiivisia, kirjoittajan tunnelmia ja ajatuksia kuvaavia *omasepiteitä*, osa kollektiivitraditiona eläviä *kulkurunoja*², jotka kiertävät sekä ajassa (sukupolvelta toiselle) että paikassa (alueellinen levinneisyys). Dikotomia ei kuitenkaan tee täysin oikeutta aineistolle. Raja aineistotyyppien välillä ei ole jyrkkä, vaan liukuva. Runoaineistossa on kaksi toisilleen vastakkaisista ominaisuutta, subjektiivisuus ja kollektiivisuus. Samassa runossa voivat ilmetä molemmat tai vain toinen näistä ominaisuuksista.

Jako omasepiteisiin ja kulkurunoihin on relevantti silloin, kun puhutaan yksittäisen runotekstin syntyhetkestä. Omasepite syntyy tiettyinä tarkasti määriteltävänä hetkenä kirjoittajansa subjektiivisista kokemuksista. Tietoisena tai tiedostamattomana sepitysmallina voi olla joku varhaisempi perinnetuote, kuten esimerkiksi lehden runopalstalta luettu runo. Kirjoittaja pyrkii aktiivisesti luomaan jotain uutta, juuri hänen tunteistaan kertovaa, mutta samalla hän peilaa omia tuntemuksiaan laajempaan traditioon ja ehkä myös mukauttaa oman tekstinsä tuttuun kaavaan. Yksilöllisten tuotteiden takana on tietty yhteinen kulttuuripohja ja kenties kulttuurin valmiina tarjoamia merkityksiä, jotka yksilö vain soveltaa käyttöön³.

Kulkuruno syntyy yhä uudelleen ja uudelleen. Jokainen kopioija ja *uudelleensepittäjä* muokkaa runosta hieman erilaisen. Runo-originaalia, alkutyyppiä, on usein lähes mahdollonta jäljittää. Runotekstin sepittäjä on tuntematon, *poeta anonymus*⁴. Runosta voi samaan aikaan eri tahoilla kehittyä lyhyessä ajassa monta rinnakkaista muunnelmaa. Kopioitu kulkurunokaan ei välttämättä ole täysin kollektiivinen, passiivisesti jo olemassa olevaa perinnettä siirtävä: uudelleensepittäjä voi pienen muutoksen muokata tekstin vastaamaan paremmin omaa elämäntilannettaan.

Variaation tasot voidaan tiivistetysti määritellä niin, että tarkastelun kohteena on joko perinnetuoteen muuntelu eri aikoina ja eri alueilla tai perinnetuote eri esittämistilanteissa.⁸ Muuntelu voidaan täten jakaa suureen ja pieneen variaatioon. Suuri variaatio on diakronista, selkeästi ajassa historiallisesti muuttuvaa. Pieni variaatio on samanaikaista, rinnakkaisista, funktionaalista.⁹ Folkloristi **Annikki Kaivola-Bregenhøjn** mukaan synkroninen variaatio tapahtuu todellisten kommunikaatiojärjestelmien yhteydessä ja perinteentähtäjä voivat itse olla tietoisia tästä muuntelusta: perinne voi elää keskenään kilpailevina toimina. Diakroninen variaatio havainnollistuu yleensä vain tutkijalle, jolla on käytettävissänsä arkistoinen variaatio eri aikakausilta ja miljöistä. Muuntelusta on jäänyt tällöin näkyviin *muutos*, jonka tutkija voi vertailujensa avulla osoittaa. Juuri tämä erottaaakin diakronisen variaation jatkuvasta ja perinteen elämään olennaisesti kuuluvasta *muuntelusta*.¹⁰ Nämä vaihtavissa sekä synkronista että diakronista variaatioita.

Muuntelu eli variaatio on laaja käsite. **Päivikki Suojasen** sanoin variaatio läpäisee koko ihmisen olemassaolon: samoja asioita tehdään yhä uusin ja uusin muunnelmien eri kulttuurissa, paikoissa ja aikoina.⁶ Uskontotieteilijä **Lauri Hongon** mukaan variaatio täytyy katsoa perinteen elämän kannalta perustavaksi tekijäksi ja tulokseksi monien eri osatekijöiden yhteisvaikutuksesta.⁷

6.2 Diakroninen ja synkroninen variaatio

Kulkurunon syntytapa paljastaa dikotomisen luokittelun epämielikkyyden: jokainen perinnettä elämästä elämästä kollektiiviperinteenä. **Ulla Lipposen** mukaan vihkosta vihkoon vaeltavat tekstit elävät kuin mikä tahansa perinnetuote: ne leviävät, niiden alkuperä unohtuu ja tekstinvariaatioita alkaa esiintyä. Runovihkoissa on selkeästi havaittavissa kulkurunosto, jonka varaan vihkot usein rakentuvat.⁵ Mielestäni modernin runoperinteen tutkimuksessa ei siten tarkentaa ole selvittää, missä ja milloin tietty runo on syntynyt tai minne se on levinnyt. Kiinnostavampaa on pohtia, miksi tietty runot alkavat elää kulkurunoina toisten vaipeassa unohtuessa.

täydellisesti kentältä koottujen heterogeenisten toisintojen avulla on uudelleenmuodostettavissa tekstin puhdas *ideaalityyppi*: toisintojen avulla on pyritty rekonstruoimaan perinnetuotteen *alkumuoto*.¹¹ Maantieteellis-historiallisen ajattelutavan omaksuneelle tutkijalle muuntelu edusti poikkeavuutta, jolla oli kehityso pillista mielenkiintoa, ja joka on tunnettava runon alkumuotoa lähestyttäessä. Sen sijaan ajatus variaatiosta luovuuden tai perinteen sopeuttamisen keinona ei ollut vielä heille lainkaan tärkeä. Esimerkiksi kansanperinteen tutkija **Kaarle Krohn** selitti variaation pelkästään muistipsykologisiin seikkoihin perustuvaksi. Hän ei lainkaan ottanut huomioon sitä, että muuntelu voisi aiheutua perinteenkantajan omasta tietoisesta halusta mukauttaa esimerkiksi runo laulantatilanteen vaatimuksiin.¹²

Tutkimuskorpukseeni kuuluu runoja, joista on aineistossa vähintään kaksi selkeästi saman runotyypin erilaista versiota, toisintoa. Osa toisinoista on lähes identtisiä, täysin toistensa kaltaisia. Toisissa samuus on heikommin havaittavissa. En seuraa suomalaisen koulukunnan alkutyypin – toisinnot -mallia. En aseta toisintoja paremmuusjärjestykseen sen mukaan, mikä niistä vaikuttaa alkuperäisimmältä. Ikä tulee esiin vain runojen suhteellisessa ajoituksessa: muistokirjarunot (esim. SINUA-akrostikon) ovat varmasti olleet jonkinlaisena alkumuotona tai esikuvana nuoremmille salaviestirunoille (esim. AIDS-akrostikon). Kyse on siis diakronisesta variaatiosta. Tämän pidemmälle en vie yksittäisten runojen alkumuodon etsintää. Keskityn sen sijaan runojen synkroniseen variaatioon.

Määrittelen toisinnoksi runon, jolla on sama vartalo kuin saman runotyypin muilla toisinoilla, mutta jota on sittemmin joko tietoisesti tai vahingossa muunneltu, varioitu. Variaatio voi olla hyvin pientä (esim. yhden leksikaalisen elementin substituutio tai taivutusvariaatio), mutta joskus variaatio on niin runsasta, että on enää vaikea sanoa, onko kyseessä todella yhden ja saman alkumuodon toisinto vai kokonaan uusi runo. Uudempi keskustelu *toisinto*-käsitteestä onkin keskittynyt kysymyksiin siitä, miten voitaisiin luoda systeemi toisintojen tunnistamiselle: kuinka paljon toisintoon mahtuu muuntelua ja mitkä ovat kertojan (tässä: uudelleensepittäjät) vapaudet ja rajoitukset muunnella toisintoa¹³. Erityisesti *toisinto*-käsitteen kyseenalaistaminen korostuu silloin, kun ilmiön variaatio on erittäin runsasta, mutta runoilla on selkeä yhteinen tema. Tällöin on aiheellista kyseenalaistaa runojen yhteinen syntyperä. Selitysmalliksi nousee paremminkin runojen *monisyntyisyys*: sama aihe on synnyttänyt samankaltaista runoutta eri paikoissa, eri aikoina.

Ainakin teoriassa toisen ääripään muodostavat *kopiorunot*, jotka ovat keskenään identtisiä (vrt. myös kopiokoneiden yleistymisen, tekstiviesteinä tai sähköpostina sellaisenaan eteenpäin lähetettävät tekstit eli ”forwardaaminen”, fax-perinne ja muu modernien sähköisten viestintävälineiden mahdollistama tekstin ja kuvan helppo identtinen levittäminen). Runoissa ei esiinny variaatiota, vaan runo on jäljennetty *sanasta sanaan* sellaisenaan, ilman muuntelua. Määrällisesti kopioita voi olla useita, mutta laadullisesti on kyse yhdestä ainoasta runosta.

Ulla Lipponen kiinnittää huomiota runojen elämään synnyn, sepittämisen, jälkeen. Tieto runon sepittäjästä unohtuu, ja runo alkaa elää omaa, muutoksille altista elämäänsä: kopioija tulkitsee käsin kirjoitetun tekstin väärin (hiili muuttuu hiireksi) tai mukailee tietoisesti tekstiä omaa elämäntilannettaan vastaavaksi (rakkauden kohde: Matti vaihtuu Ariin; muoti: löysät farkut korvataan tiukoilla)¹⁴.

Myös toimittaja **Pirjo Aho** kiinnittää huomiota tähän toistuvuuteen analysoidessaan journalistisessa opinnäytteessään nuorisoliite Sykkeen yleisönosastoa. Hänen mukaansa nuorten lähettämät runot ovat toistensa kaltaisia. Osa teksteistä on Ahon mukaan muuttunut ”uudemaksi kansanrunoudeksi”: samat tutut säkeet pääsevät julki uusilla nimimerkeillä.¹⁵

6.3. Variaatio tutkimuskorpuksessa

Esittelen tutkimuskorpuksen variaatiota kymmenen esimerkin avulla. Vertaan keskenään kahta tai kolmea saman runon toisintoa. Olen merkinnyt kolmen ensimmäiseen vertailupariin sulkuihin () runoista ne osat, joita ei ole vertailurunossa. Katkoviivamerkintä --- tarkoittaa, että vertailurunossa on vastaavassa kohdassa säkeitä, jotka puuttuvat kyseisestä runotoisinnosta. **Lihavointi** ilmaisee, että runotoisinoissa on eri sanajärjestys. **VERSAALITEKSTI** osoittaa, että vertailurunossa on samassa kohdassa eri sana.

Esimerkkipareissa 4 – 10 en ole enää käyttänyt rivimerkintöjen lisäksi erityiskoodeja, koska runojen variaatio on jo paljon laajempaa kuin vain sanatasolla tai säejaossa ilmenevää.

Ensimmäisen esimerkkiparin runot SR 1056 ja SR 1386 ovat lähes identtiset, vain runojen säejako vaihtelee. Lisäksi runossa SR 1056 on sekä otsikko että loppukommentti, jotka puuttuvat vertailurunosta.

Esimerkki 1:

SR 1056

1. (Vain muistot jäi...)
2. Viime yönä selasin läpi kaikki
3. runovihkoni. Luin jokaisen runon
4. ja itkin jokaiselle niistä.
5. Muistin niin elävästi jokaisen
6. hetken ja ne tuhannet kyyneleet
7. niitä kirjoittaessani, etten voinut
8. olla itkemättä.
9. Minun on ikävä niitä katkeria
10. kyyneleitä ja sitä ihanaa nuoruutta...
11. (Täynnä tuskaa)
12. -----

SR 1386

1. -----
2. Viime yönä selasin läpi
3. kaikki runovihkoni.
4. Luin jokaisen runon ja
5. itkin jokaiselle niistä.
6. Muistin niin elävästi jokaisen
7. hetken ja ne tuhannet
8. kyyneleet niitä kirjoittaessani.
9. etten voinut olla itkemättä
10. Minun on ikävä niitä
11. katkeria kyyneleitä ja
12. sitä ihanaa nuoruutta. ---

Myös esimerkkipareissa 2 (SR 907 ja SR 903) ja 3 (SR 1048 ja SR 1175) variaatiota on varsin vähän. Toisintojen väliset erot eivät ole sisällöllisesti tai ilmiänsultaan merkittäviä, vaan rajoittuvat enimmillään yhden säkeen erilaisuuteen. Esimerkkipari 2:ssa jopa runon kaipauksen kohde on molemmissa runoissa sama, poika nimeltä Jari.

Esimerkki 2

SR 907:

1. -----
2. Muistatko kun tapasit hänet ensi
3. kerran? Kuinka hän oli **iloinen**
4. ja **suloinen** veikko.
5. Muistatko ensi tanssin hänen
6. kanssaan? Kumpaistakin
7. jännitti niin.
8. Miksi(') ette silloin suudelleet,
9. halanneet tai vaihtaneet
10. katseita? (Muistan sinut sellaisena
11. kuin sinut viimeksi näin.) Eikö (se)
12. olekin lohduttavaa? **KENTIES**
13. olet jo pakannut kenties jo
14. lähtenyt(kin). Jäin kaipaamaan
15. kultaani Jaria. **Jari, rakastan**
16. **sinua.** -----

SR 903:

1. (Muistatko?)
2. Muistatko kun tapasit hänet ensi
3. kerran? Kuinka hän oli **suloinen**
4. ja **iloinen** veikko.
5. Muistatko ensi tanssin hänen
6. kanssaan? Kumpaistakin
7. jännitti niin.
8. Miksi ette silloin suudelleet,
9. halanneet tai vaihtaneet
10. katseita? -----
11. ----- Eikö -----
12. ole(k)kin lohduttavaa? **NYT**
13. olet jo pakannut kenties jo
14. lähtenyt ---. Jäin kaipaamaan
15. kultaani Jaria. (**Minä**) **rakastan**
16. **sinua, Jari, (aina ja ikuisesti).**

Esimerkkipari 3:ssa runot on otsikoitu eri tavoin. Runon 1048 otsikko "Rakas" suuntaa huomion kaipuun kohteeseen. Vertailurunon 1175 otsikko "Alusta" esittää rohkeamman toiveen: emmekö voisi jatkaa siitä, mihin jäimme, aloittaa alusta?

Esimerkki 3

SR 1048

1. RAKAS
2. Tulit vastaan discossa
3. Et ollut HUOMAAVINASI
4. Kaiken tän - - - - jälkeen
5. Sydäntäni pisti.
6. Rakastin sua (yli kaiken)!
7. VOI KUN säKIN mua.
8. Voisimme - - - alkaa kaiken
9. ihan alusta todellisesti,
10. eikä vain leikkinä.
11. - - - - -

SR 1175

1. ALUSTA
2. Tulit vastaan discossa
3. et ollut TUNTEVINASI
4. Kaiken tän (yhteisen) jälkeen
5. sydäntäni pisti.
6. Rakastin sua! - - - - -
7. ENTÄ SÄ MUA... ?
8. Voisimme(ko) alkaa kaiken
9. ihan alusta, todellisesti
10. eikä vain leikkinä,
11. (Rakkaani!!)

Vastaavaa selvää yhdenmukaisuutta on havaittavissa vielä myös esimerkkiparien 4 ja 5 runoissa. Esimerkkipari 4:ssä on kaksi toisintoa, SR 693 ja SR 490, muistokirjoissakin tunnetusta värssystä. Runojen sanasto ei ole identtinen, mutta runon teema, ydin, on selvästi sama. Kummassakin varoitetaan rakastavia ympäristön kontrollista: nuoria ohjataan toimimaan sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla.

Esimerkki 4

SR 693

1. Kun suutelet poikaa portilla,
2. niin muista:
3. Vaikka rakkaus onkin sokea,
4. niin naapurit eivät.

SR 490

1. Älä suutele poikaa
2. portilla sillä rakkaus
3. on sokea mutta
4. naapurit eivät!

Esimerkkiparissa 5 on kaksi tytön elämän surkeuksista kertovaa runoa (SR 1288 ja SR 471), joissa voi jo huomata selvemmin aikakauden tai miljöön vaikutusta. Uudelleensepitäjä on modernisoinut runon mukauttamalla sanaston omaan kielelliseen ilmaisuunsa. Runo SR 1288 on kirjakielinen (poika/tyttöystävä), ja vertailuruno SR 471 nuorisolangia (jätkä/likkakaveri).

Esimerkki 5

SR 1288

1. Maailman surkeimmat
2. asiat ovat
3. poikaystävän entiset

SR 471

1. Maailman surkeimmat
2. ovat
3. jätkekaverin vanhat

4. tyttö ystävät ja ...
5. uudet!

4. ja uudet
5. likkakaverit

Esimerkkiparissa 6 on vertailtavana kolme lyhyttä runotoisintoa, joista kaksi ensimmäistä (SR 1347 ja SR 660) näyttävät selvästikin olevan sukua toisilleen. Molemmissa on sama puhelinidea. Mutta entä kolmas runotoisinto? Runo SR 604 ei puhu puhelimesta, vaan turhaan odottamisen idea on siirretty kirjeeseen. Tässä tapauksessa lienee mahdoton sanoa, onko runon sepittäjä varioinut jo tuntemaansa puhelinteemaa, vai onko runo vain sattumalta saman/kaltainen.

Mahdollista on myös päinvastainen vaikutus: olisiko kirjeruno innoittanut puhelinrunoilijoita? Onhan kirje puhelinta vanhempi viestintäväline. Itselleni kuitenkin juuri puhelinteema on runovihkoajoilta tutumpi kuin kirjeteema. Entä onko runotyyppi jatkanut modernisoitumista? Onko joku jossakin jo muuntanut runon muotoon: ”Ikävissäni odotan / tekstiviestiäsi... / vaikka minulla ei ole / edes kännykkää!”. Voisiko olettaa, että juuri runon helppo muunnettavuus aikaan, miljööseen tai sosiaaliseen ympäristöön on yksi kulkurunon synnyn ja leviämisen selittäjä?

Esimerkki 6

SR 1347

1. Ikävissäni odotan
2. soittoasi...
3. ... mutta eihän meillä
4. ole puhelintakaan.

SR 660

1. Olen niin rakastunut
2. sinuun että odotan
3. että soitat vaikka
4. minulla ei ole
5. puhelinta.

SR 604

1. Vihdoin tein sen, lähetin hänelle
2. kirjeen - nimettömänä
3. ja silti odotan vastausta

Vielä vaikeammaksi toisintojen samanalkuisuuden tulkinta käy esimerkkipareissa 7 ja 8. Esimerkissä 7 vertailtavana on kaksi rakkauden loppumisesta kertovaa runoa. Molempien ideana on, että ikuiseksi vannottu rakkaus on osoittautunut vain hetken, kaksi päivää tai lauantaiyön, kestäväksi. Runossa SR 612 nuori runoilija tekee lisäksi selvän kömmähdyksen: ajatus lienee runosta tuntemiani muiden versioiden tavoin, että ikuisuus – ei siis rakkaus – on kestänyt vain kaksi päivää. Onko uudelleensepittäjä yrittänyt muistella jostakin lukemaansa runoideaa ja muistanut sen hieman väärin?

Esimerkki 7

SR 612

1. Sanoit, että rakastat
2. minua ikuisesti...
3. En tiennytkään, että rakkaus
4. kestää vain kaksi päivää.

SR 1025

1. Rakkaani,
2. eikö ollut turhaa vanna
3. rakastaa minua ikuisesti,
4. sillä ikuisuus on mielestäni
5. hieman pitempi aika
6. kuin yksi lauantai-yö?

Esimerkkiparissa 8 vertailtava on kaksi runoa, joista ensimmäinen, SR 781, on selvästi kiteytyneempi. Vertailurunossa SR 17 on kuitenkin ruokalajeja myöten sama idea, sisältö. Olemmeko saman alkutyypin äärellä? Vai onko kyseessä kaksi eri runoa?

Esimerkki 8

SR 781

1. Tänään ruuaksi pizzaa
2. jälkkäriksi suukkoja
3. - Hän tulee illalla!

SR 17

1. Toit pizzan
2. ja kaksi jälkiruokaa.
3. Ensimmäinen
4. neekerin suukko,
5. toinen
6. sinun suukkosi.
7. – Jälkimmäinen oli paras,
8. maistui molemmille.

Lopuksi vielä kolmen runon pesye. Kaikkien kolmen runon (SR 1432, SR 1004 ja SR 1994) keskeisidea on sama: rakastettua verrataan lahjaan. Runossa 1432 sepittäjä vasta toivoo lahjan saamista. Runoissa SR 1004 ja SR 1994 mieluinen lahja on jo saatu. Runot liikkuvat saman teeman alla, mutta niiden ilmiäsu vaihtelee runsaasti. Kyseessä on saman motiivin hyödyntäminen uuden runomateriaalin sepittämisessä, mutta voiko kyse olla myös suorasta lainautumisesta? Luontevammalta selitykseltä tuntuu, että kulkurunosta lainataan hyvin muistettava keskeisidea (pizza ja suukkojälkiruoka; rakastettu on kuin lahjapaketti), jonka ympärille runoilija sepittää uuden tekstin.

Esimerkki 9

SR 1432

1. On syntymäpäivä. Avaan paketteja. Saan
2. colitsin, korvikset, tuhkakupin, mutta missä
3. ihmeessä on se lahja jota olen odottanut

4. eniten. Se, jossa pitäisi olla joku joka
5. rakastaa.

SR 1004

1. Sinä kysyt mitä haluan syntymä-
2. päivälahjaksi. Etkö tiedä, että
3. toivelistallani ei ole kuin yksi
4. asia ja sekin on jo yliviivattu.
5. Minä olen jo löytänyt sinut.

SR 1994

1. Elämästäni parhaana
2. ja taatusti yllätyksellisimpänä
3. joululahjana sain sut
4. Etuna sussa on se,
5. että sä et kulu käytössä,
6. et hajoo etkä unohdu huoneen nurkaan.
7. Sillä mä aion pitää susta
8. hyvää huolta.

Näyttäisi, että vakiintuneet runotyytit synnyttävät koko ajan myös uusia runomuotoja. Täten tietyt runokaavat toimisivat generatiivisesti, uutta runofolklorea synnyttäen. Havainnollista^{m/} ajatustani kolmella esimerkkirunolla. Runo 639 on perinteinen, jo värssykirjoista tunnettu kulkurunno. Runo 682 sijoittuu aineistossani *rakkaan kuolema* -teemaan: ryhmän runot ovat yleensä hyvin romantisoituja kuvauksia siitä, kuinka *hän* on poissa. Entä runo SR 550? Näkyykö siinä vaikutteita sekä aiemmista *meitä on kolme* -runoista että *rakkaan kuolema* -runostosta?

Esimerkki 10

SR 639:

*Meitä oli kolme:
Sinä, Minä, Rakkaus...
Meitä on edelleenkin kolme:
Minä, kyynel, kaipaus*

SR 550:

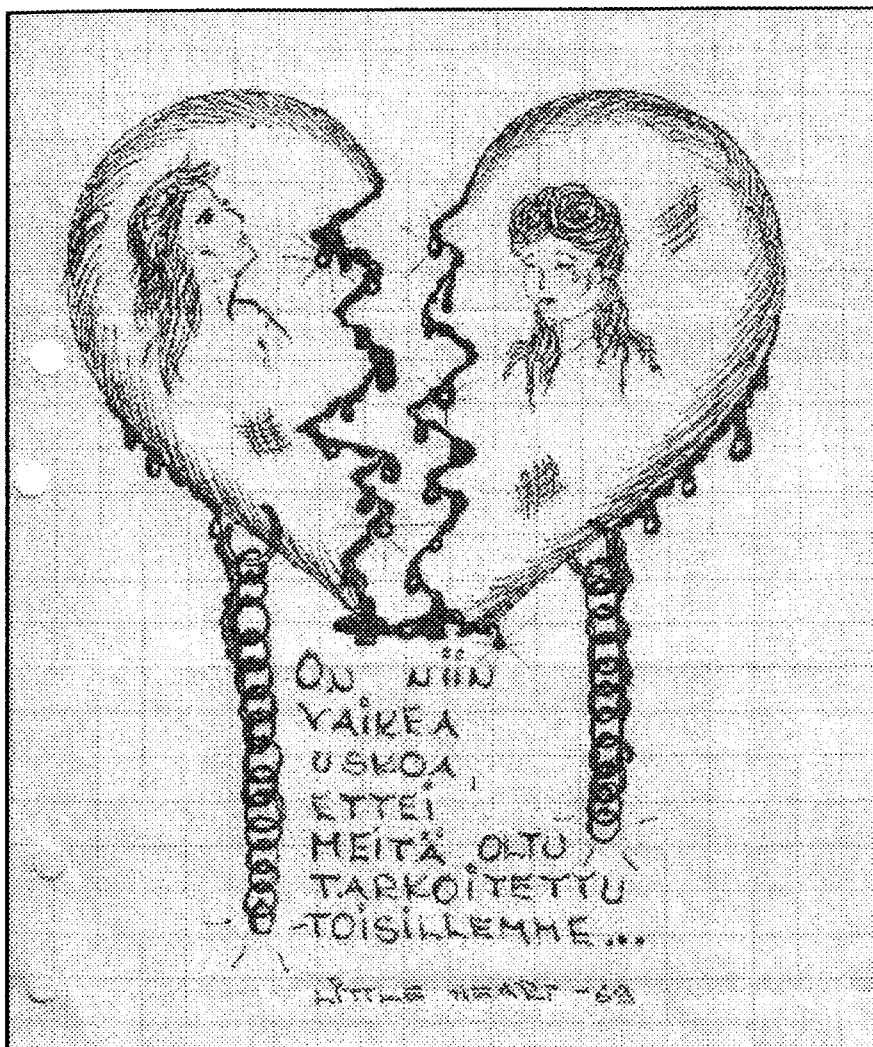
*Meitä oli kolme, sä, mä ja honda.
Sitten tuli auto ja ... kallio.
Nyt olen vain mä yksin, rullatuolissani.
Rakas, katsohan sä mua joskus
seltä pilvenreunalta,
Katsohan?*

SR 682:

*Kuljen kadulla, ohitseni kiitää joukko
moottoripyöriä. Kuuma pala nousee kurkkuuni
Kyyneleet tulevat väkisin silmiini, en voi sille
mitään. Mieleepi tulee sinä, jonka henkesi
vei moottoripyörä, olet poissa elämästäni,
Mutta rakkaus ei kuole.*

VIITTEET LUKU 6

1. Suojanen 1999, 40.
2. Lipponen 1992, 123.
3. Virtanen 1980, 172.
4. Vrt esim. Suojanen 1999, 37.
5. Lipponen 1992, 123.
6. Suojanen 1985, 9.
7. Honko 1981, 51.
8. Kaivola-Bregenhøj 1985, 9.
9. Honko 1981, 39 ja 51–52.
10. Kaivola-Bregenhøj 1985, 17.
11. Ks. suomalaisesta menetelmästä esim. Krohn 1918, 38–83.
12. Kaivola-Bregenhøj 1985, 12–14.
13. Emt., 15.
14. Lipponen 1992 b, 150.
15. Aho 1983, 27.

Kuva 8. Runo SR 1035. Piirtänyt nimimerkki *Little heart* –69.

7. FORMULA-ANALYYSI

7.1 Formulan määritelmä

Sananparret, kuten myös arvoitukset ja kaskut, on usein rakennettu samaan *formulaan* eli pohjakaavaan tai yleismuottiin. Formula on malli, jonka mukaan voidaan valaa samanrakteisia perinnetuotteita.¹ Termi formula tulee latinan kielen muotoa tai kaavaa tarkoittavasta sanasta². Se mitä formulalla tarkasti määriteltynä tarkoitetaan vaihtelee kuitenkin runsaastikin sen mukaan, kuka on määritelmän takana.

Folkloristi **Lauri Harvilahti** käyttää väitöskirjassaan *Kertovan runon keinot, Inkeriläisen runoepiikan tuottamisesta* (1992) termiä formula aiempia tutkijoita väljemmin: hän ei määrittele formulaa vain muutamiin parametreihin perustuvaksi kategoriaksi. Hänen mukaansa ei ole mielekästä määrätä tiukkoja ehtoja, jotka säkeen tai säeryhmän tulee yksiselitteisesti täyttää, jotta tutkija pitää sitä kelvollisena formulalöydöksenä. Runokielisen ilmaisun eri tasoilla ilmenevä variaatio – ekvivalenssin ja lähes täydellisen eroavuuden väliset aste-erot – jää hänen mielestään tarkkoja ehtoja asettaessa tavoittamatta. Tiukka määritelmä saattaa pahimmillaan olla kahlehtiva poimintaehto: sen soveltaminen tuottaa poiminnan kriteerit täyttävää materiaalia, mutta samalla voi rajautua pois jotakin olennaista, tutkimuskohteen perusluonteeseen olennaisesti kuuluvaa.³

Aiemmat tutkijat ovat painottaneet erilaisia formulamaisuuden kriteereitä, eri analyyttitasoja. Harvilahti perustaa oman formulanäkemyksensä aiemmin esiteltyihin määritelmiin, mutta ei käytä niistä mitään yksinomaan, sellaisenaan. Harvilahden teoria nojaa esimerkiksi **Milman Parryn** ja **Albert B. Lordin** formulan leksikaalis-metrisiin piirteisiin, **J.A. Russon** syntaktisiin rakenteisiin, **Donald K. Fryn** pintarakenteessa näkyviin substitutiojärjestelmiin ja **Michael N. Naglerin** merkitysrakenteiden ilmenemiseen erilaisina pintarakenteina⁴.

Harvilahti löytää tutkimastaan inkeriläisestä runoperinteestä viiteen eri formulakategoriaan sopivaa aineistoa. Esittelen lyhyesti nämä Harvilahden luomat kategoriat (A - E -tyypit) sekä sovellan niitä tutkimukseni runokorpukseen. Asetan vastakkain Harvilahden vanhemmasta eepisestä suullisesta levinneestä runoaineistosta koostamat kategoriat ja modernit runoperinnetuotteet. Kysyn, ovatko formulat ominaisia vain vanhemmalle kertovalle

kansanperinteelle vai tukeutuuko myös uudempi runoperinne formuloihin? Liittyykö formuloiden käyttö ainoastaan suullisesti leviävään perinteeseen? Voiko formuloita löytää vain tiettyyn melko kiinteään mittaan sitoutuvasta perinneaineistosta? Vai käyttäkö myös kirjallinen runoperinne formuloita?

Kyse on pikemminkin tieteellisestä leikkittelystä kuin systemaattisesta analyysistä, jossa testaisin säe säkeeltä koko tutkimuskorpuksen. Käytän runoaineistoani hyvin vapaasti soveltaen, esimerkinomaisesti: poimin mallisäkeitä vain muutamasta korpuksen runosta, en koko aineistosta. Esittämäni sovellukset ovat siten yleistettävissä vain osaan tutkimusaineistostani. Tarkoitukseni on ennen kaikkea kysyä, voisiko uuttakin runoperinnettä lähestyä kiteytyneen rakenteen etsinnän kautta? Tarjoaako formula-analyysi välineen myös vapaamittaisen tunnelmarunouden tarkasteluun?

7.2. Formula-analyysi ja runopalstarunot

7.2.1 A-tyyppi: vähäinen taivutusvariaatio

Harvilahti määrittelee ensimmäisen formulakategoriansa, A-tyyppin formulaa, vastaavan Parryn ja Lordin suoraa formulaa, leksikaalis-metrisiin seikkoihin perustuvaa määritelmää. Sen mukaan formula on sanaryhmä, jota käytetään tietyssä metrisessä ympäristössä säännöllisesti saman keskeisidean ilmaisemiseen. Tällaiset formulat ovat samansisältöisiä ja vähäistä sanastollista ja/tai taivutusvariaatiota lukuun ottamatta yhteneviä, useampaan runoaiheeseen sovitettavia.⁵ Runokorpuksessani A-tyyppin formuloita ei näyttäisi olevan erityisen paljon: lähinnä esimerkit löytyvät kulkurunojen toisinoista.

A-tyyppin formulaesimerkki löytyy esimerkiksi runoista, joissa kuvataan koulun biologian oppituntia: opettaja selittää, kuinka tärkeä elin sydän on, ja runon minä vähättelee sydämen merkitystä – onhan sydän niin usein poissa paikaltaan.

SR 335/1: *Bilsanope sanoo, että sydän on*

SR 890/1: *Bilsan ope sanoo, että sydän on*

SR 904/1: *Bilsanope sanoi, että sydän on*

Kaikissa kolmessa esimerkissä säkeet ovat lähes identtisiä. Mikään leksikaalinen elementti ei varsinaisesti vaihdu toiseen, korvaukseen toisella. Variaatiota ilmenee vain verbin aikamuodossa (preesens/imperfekti) ja lauseen subjektin kirjoitustavassa (yhteen/erilleen).

7.2.2 B-tyyppi: yhden elementin substituutio

B-tyyppiin kuuluvat Harvilahdella formulaparadigmat, jotka ovat vähäistä variaatiota lukuun ottamatta yhteneviä, mutta sisältävät yhden muuttuvan leksikaalisen elementin (nominin tai verbin). Tällaiset yhden sanan substituutioon rakentuvat paradigmat on aiemmin luokiteltu formulasysteemeihin.⁶ B-tyypin formuloita löytyy runokorpuksesta A-tyyppiä runsaammin. Havainnollistan B-tyypin formuloita neljällä esimerkkiparilla:

Esimerkki 1

SR 393/1: *Piirsin punaisella tussilla*
SR 538/1: *Kirjoitin punaisella tussilla*

Esimerkkiparissa 1 muuttuvana elementtinä on verbi. Tempus säilyy samana (imperfekti), samoin tekijä (yksikön ensimmäinen persoona), mutta itse verbi (*piirsin / kirjoitin*) vaihtuu toiseksi. Ensimmäinen säe kertoo kuvan tuottamisesta, toinen tekstin.

Esimerkki 2

SR 625/3-4: *Turha on jätkien turpaa nuolla*
SR 447/3: *Turha on jätkien persettä nuolla*

Esimerkkipari 2 kuvaa säkeitä, jotka ovat muutoin identtiset, mutta säkeen objekti (*turpaa / persettä*) on eri. Huomaa kuitenkin, että säkeen sävy ei muuta substituutiosta olennaisesti: molempien objektisanojen sävy on kohdetta halveksiva.

Esimerkki 3

SR 1243/2: *Ajattelen sinua tänään*
SR 1243/3: *Ajattelen sinua huomenna*

Esimerkkipari 3 samaa runon sepittäjä soveltaa samaa formulakaavaa tekstin *sisällä*, säkeiden välillä (*tänään / huomenna*). Vastaavat vuorokauden aikojen (aamulla / päivällä /

illalla /yöllä) tai vuodenaikojen (kevällä / kesällä / syksyllä / talvella) kiertoon seipitetyt runotekstit ovat tutkimuskorpuksessa melko yleisiä. Runon kehyskertomus rakennetaan luonnollisen syklin, kehän, ympärille. Runo SR 554 sitoo rakkaussuhteen vuorokauden aikaan: "Aamu – odotan näkeväni sinut / päivä – hymyilen sinulle / ilta – muistelen sinua / yö – näen unta sinusta. / Koko elämäni näyttää olevan vain sinua." Runon sisäisellä formulalla nivotaan yhteen esimerkiksi suhteen synty ja vuodenkierto. Runo muistelee, kuinka rakastuimme kesällä, kyllästyimme syksyllä, erosimme talvella – ja kysyy, tuoko kevät sinut takaisin? Runo 1107 kiteyttää suhteen: "Meni kesä, / sua rakastin. / Tuli syksy, / sut unohdin. / Alkoi talvi, / sua muistelin. / Saapui kevät, / sut taas kohtasin. / Koitti kesä, / sua jälleen rakastin."

Esimerkki 4

SR 635/1: Uskotko – **rakastan** sinua

SR 635/2: Uskotko – **ihailen** sinua

SR 635/3: Uskotko – **haluan** sinua

Esimerkkipari 4 havainnollistaa myös yhden sanan substituutioon perustuvan formulankäyttöä runon sisällä, uusien säkeiden luomiseksi (*rakastan / ihailen / haluan*). Näin rakennetut runot kuvaavat usein ensin kirjoittajan positiivisia tunteita vastapuolta kohtaan. Lopuksi runo kysyy, tunteeko rakkauden kohde samoin.

7.2.3 C-tyyppi: yksi samassa positiossa, kaksi muuttuvia

Harvilahden formula-analyysin C-tyyppiin kuuluvat formulaparadigmat, jotka sisältävät vähintään kaksi muuttuvaa leksikaalista elementtiä. Yhdistävänä tekijänä on syntaktinen ja/tai kerron aiheuttama samankaltaisuus. Formulan kriteerinä on vähintään yhden sanan toistuminen samassa positiossa. Tämä tyyppi vastaa Harvilahden mielestä lähinnä Parryn formulatyyppiä tai Lordin formulamaista ilmausta.⁷ Havainnollistan Syke-aineistossa esiintyviä C-tyypin formuloita kolmen esimerkkirunon avulla.

Esimerkki 1

SR 627: *Olen (kirjoittanut) sinulle
liian monta runoa*

*Olen (vuodattanut) tähtesi
liian monta kyyneltä.
Olen (rakastanut) sinua liikaa
Ja rakastan vieläkin.*

Runokorpukseni esimerkissä 1 sanapari *liian monta* toistuu samassa muodossa toisen ja neljännen säkeen alussa, mutta säkeiden loppuosan leksikaaliset elementit eivät ole samoja (*runoa/kyyneltä*). Lisäksi ensimmäisen, kolmannen ja viidennen säkeen alussa kertaautuu *olla*-verbi yksikön ensimmäisen persoonan preesensissä. Apuverbinä oleva *olla*-verbi muodostaa sitä seuraavan pääverbin (*kirjoittanut/vuodattanut/rakastanut*) kanssa liittoverbin, siis perfektimuodon. *Olla*-verbi on siis jatkuvasti samassa positiossa, mutta pääverbi ja sitä seuraava sana muuttuvat toisiksi. C-tyypin formula on runokorpuksessa tyyppillinen toistotehokeino, jonka avulla vakuutetaan yleensä oman tunteen kestävyyttä. C-tyypin formula on usein runon säkeen alun toistokeino. Sitä käytetään korpuksessa kuitenkin myös säkeen lopussa, kuten esimerkki 2 osoittaa:

Esimerkki 2

SR 1552/1-4: *Myöhästyit treffeiltämme – annoin anteeksi
Pinnasit työstäsi – annoin anteeksi
Varastit kamojani – annoin anteeksi
Hakkasit ihmisen – annoin anteeksi*

Tässä esimerkissä säkeen loppuosan sanapari (*annoin anteeksi*) toistuu säe säkeeltä samanlaisena; säkeen alkuosan lauseopillinen rakennekin (predikaatti + objekti) on sama. Verbi taipuu joka säkeessä yksikön ensimmäisessä persoonassa - vain sanaston vaihtuminen antaa säkeille eri merkityksen.

Esimerkki 3

SR 553: *Ihailen sinua – salaa
Pidän sinusta – salaa
Haluan sinua – salaa
Haaveilen sinusta – salaa
Rakastan sinua – salaa
Ehkä sinäkin haluat minut – salaa...*

Esimerkissä toistuu joka säkeen lopussa sama sana (*salaa*). Viiden ensimmäinen säkeen lauseopillinen rakenne (predikaatti + objekti) on jälleen sama: verbi taipuu tässäkin esi-

merkissä koko ajan yksikön ensimmäisessä persoonassa. Vasta viimeinen säe kääntää huomion minusta *simuun*, tekijästä kohteeseen. Sama toistosana *salaa* sitoo kuitenkin myös viimeisen säkeen runon kokonaisuuteen.

7.2.4 D-tyyppi: ei lainkaan yhteisiä sanoja

Harvilahden D-tyypin formulassa ei tarvitse välttämättä olla yhtään yhteistä sanaa. Tällaisia formuloita yhdistää pelkästään morfosyntaktinen tai säeparallelismien synnyttämä samuus.⁸ Havainnollistan runoaineistoni D-tyypin formulaa kahdella esimerkillä.

Esimerkkiparin 1 yhdistävä tekijänä on verbien passiivimuotojen käyttö luettelomaisesti, kertomuksen omaisesti. Ensimmäisessä runossa (SR 608) verbit ovat imperfektissä: runo kertoo menneen ajan tapahtumista. Toisessa runossa (SR 747) verbit ovat preesensissä: kerronta etenee tässä ja nyt tai tulevaisuudessa, mikäli verbi tulkitaan futuuriksi.

Esimerkki 1

SR 608: *tavattiin / halattiin / suudeltiin / mentiin / hyväiltiin / puhuttiin / erottiin...*

SR 747: *ihastutaan / punastutaan / rakastutaan / tavataan / halataan / suudellaan / kadehditaan / tapellaan / erotaan*

Ensimmäisessä runossa painopiste on omassa kokemuksessa: näin tapahtui juuri minulle. Toisen runon sävy on yleisempi: kuvattu tapahtuma voi koskea yhtä hyvin runon minää kuin lukijaa. Silti verbien kertautuminen samassa muodossa yhdistää runot selkeästi samaan tyyppiin kuuluviksi.

Esimerkki 2

SR 495: *Minäkin olen rakastunut! / Sinäkin. / Hänkin. / Mekin. / Tekin. / Hekin.*

D-tyypin formula voi esiintyä runokorpuksessa myös runon sisällä, säkeiden välillä. Esimerkki 2 osoittaa, miten vaihtelu tapahtuu saman runon säkeiden sisällä. Säkeen muodostaa yksi ainoa sana, yksikön tai monikon persoonapronomini, sekä liitepartikkeli *-kin*.

7.2.5 E-tyyppi: merkityksen, rytmin ja äänneasun samuus

Harvilahden E-tyypin formulat ovat merkitysrakenteita pintatasolla edustavia formuloita. Ne voivat muodostua sekä merkitysyhteyksien (*sense*) että rytmin ja äänneasun (*sound*) samuuden pohjalta.⁹ Niissä on siis samanlainen generatiivinen pohjakaava, joka synnyttää yhä uusia ilmiä. Jos samuus ilmenee vain merkitysrakenteessa ilman yhtään yhteistä sanaa, onko kyseessä todella formula? Riittääkö rytmin tai äänneasun samankaltaisuus liittämään eri tekstit toisiinsa? E-tyypin formulat tarkka teoreettinen määrittely on mielestäni hankalaa: kuinka tarttua kiinni siihen, että ei ole selkeää yhteistä aluetta? Havainnollista E-tyyppiä kahden esimerkin avulla.

Esimerkki 1

SR 563:

*Kossupullo ja pikari
Malluaski ja sikari
Nätti poika ja suudelma on
teinitytön unelma*

SR 98

*Lada tai skoda.
Kaljapullo tai koskispullo
Tumma tai vaalea
Pitkä tai pätkä.
Lihava tai laiha.
Kaunis tai ruma.
Jätkä tai pummi.
Jonkun lutkan onni.*

Esimerkkiparin 1 runojen SR 563 ja SR 98 formulat perustuvat rytmin ja äänneasun yhtäläisyyksiin. Osittain niissä on myös leksikaalista samuutta. Runojen samankaltaisuus jää pintarakenteeseen, ilmiäsuun. Runojen merkitykset ovat vastakkaisia. Esimerkkirunon SR 563 sävy on huomattavasti romanttisempi kuin vertailurunon: runo esittää idealistisen rakkauskuvaan. Runo SR 98 puolestaan ironisoi rakkauden: huonoinkin poika kelpaa lopulta aina jollekin tytölle.

Esimerkki 2 asettaa rinnakkain kolme runoa, joiden formulamaisuus perustuu merkitysrakenteen, teeman, yhtenäisyyteen:

Esimerkki 2

SR 8:

*Hei! Odota!
Mulla olis asiaa.*

SR 993:

*Niin... tuota
että... kun minä...*

SR 121:

*Miten sen nyt sanoisi,
se on niin vaikeaa...*

*Tota...
Ei mitään!
>huokaus<
Tuli sisu kaulaan.
Miksen voi tunnustaa
itselleni, että
rakastan sinua.*

*...niin sitä vaan, että...
...öhöm...
..kun, tota...
Ja paskat.*

*mutta kun haluaisin
sinun tietävän, että minä
... ääh... unohda koko juttu!*

Runojen säemäärä vaihtelee. Myös sanasto on erilaista. Yhteistä tekstin tasolla on lähinnä se, että jokainen runo hyödyntää kolmea pistettä (...) epävarmuuden ja keskeneräisyyden tunnetta kuvaamassa. Kuitenkin kaikilla kolmella on selvästi myös jotakin yhteistä. Vertailurunot hyödyntävät samaa perusteemaa: sisällä on tunne, josta on minun on niin vaikea kertoa – voisitko arvata sen?

7.3. Formula-analyysin anti

Harvilahti erottaa tutkimastaan inkeriläisestä runomateriaalista pitkälle kliseytyneitä säkeitä ja säeryhmiä. Ne ovat eri toisoinnoissa leksikaalisesti, lauserakenteellisesti ja sisällöllisesti täysin tai lähes ekvivalenteja. Toisena ääripäänä aineistossa ovat tapaukset, joita yhdistää vain yhden sanan tai piirteen toistuminen tai ainoastaan väljä rakenteellinen ja sisällöllinen yhtäläisyys.¹⁰ Harvilahden tutkima runoepiikka on siten formuloiden osalta hyvin vaihtelevaa. Sama heterogeenisyys kuvaa omaa tutkimuskorpustani.

Harvilahden viisitasoisen formulakategorian yksikään luokka ei jää tyhjäksi, kun luokkia aletaan täyttää tutkimuskorpukseni runopalstarunoilla. Myös uusi runofolklore hyödyntää samoja formularakenteita, joiden varaan aiempi runoperinne on rakentunut. Monien tutkimuskorpukseni runojen säkeet (formulat) tuntuvat paremminkin päin vastoin sopivan useaan formulakategoriaan kuin jäävät kokonaan kategorian ulkopuolelle. Runoissa on sisäkkäin eri formulatyyppejä.

Havainto ei ole ristiriidassa formulateorian kanssa. Harvilahti käyttää luomistaan B-, C- ja D-tyypeistä nimitystä formulaparadigma: formula muodostuu substituutioiden verkostosta. Samaan rakennekaavaan kuuluvia säkeitä erottaa yhden tai useamman elementin muuntelu samassa asemassa paradigmaattisessa tasossa. Tästä seuraa, että väljempiin formulatyyppeihin kuuluva ryhmä saattaa sisältää tiukemmin rajattuihin kategorioihin kuuluvia säkeitä.

Niinpä esimerkiksi D-ryhmän paradigmat voivat sulkea sisäänsä ryhmiin A, B tai C kuuluvia formuloita.¹¹

Formula-analyysin soveltaminen 1980-luvun nuorten runopalstarunoihin on mielenkiintoinen koe. Analyysi vahvistaa, että myös osa nykynuorten sepittämistä runoteksteistä noudattaa tiukkoja ilmaisullisia lainalaisuuksia. Runot eivät siten ole heterogeenista, subjektiivista, kontekstitonta tekstimassaa.

Hedelmällisin löytö runokorpuksen kannalta lienee E-tyyppin formula, joka perustuu merkityksen, rytmin tai äänneasun samuuteen. Juuri tällaisia formulamaisia elementtejä tutkimuskorpukseni runopalstarunoista, niin kuin ilmeisesti myös laajemmin runovihkorunoista, on löydettävissä runsaasti. Miksi näin? **Leea Virtanen** muistuttaa, että nykykulttuuri tarjoaa monia keinoja laajojen perinnekokonaisuuksien säilömiseen. Kaikkea ei tarvitse enää muistaa ulkoa. Folkloren kaavoittuminen voi edelleen tulla ilmi sekä idean että muodon tasolla, mutta myös syvemmin, vain puheen tai tekstin ilmiäisun alla havaittavina rakenteen samankaltaisuuksina.¹²

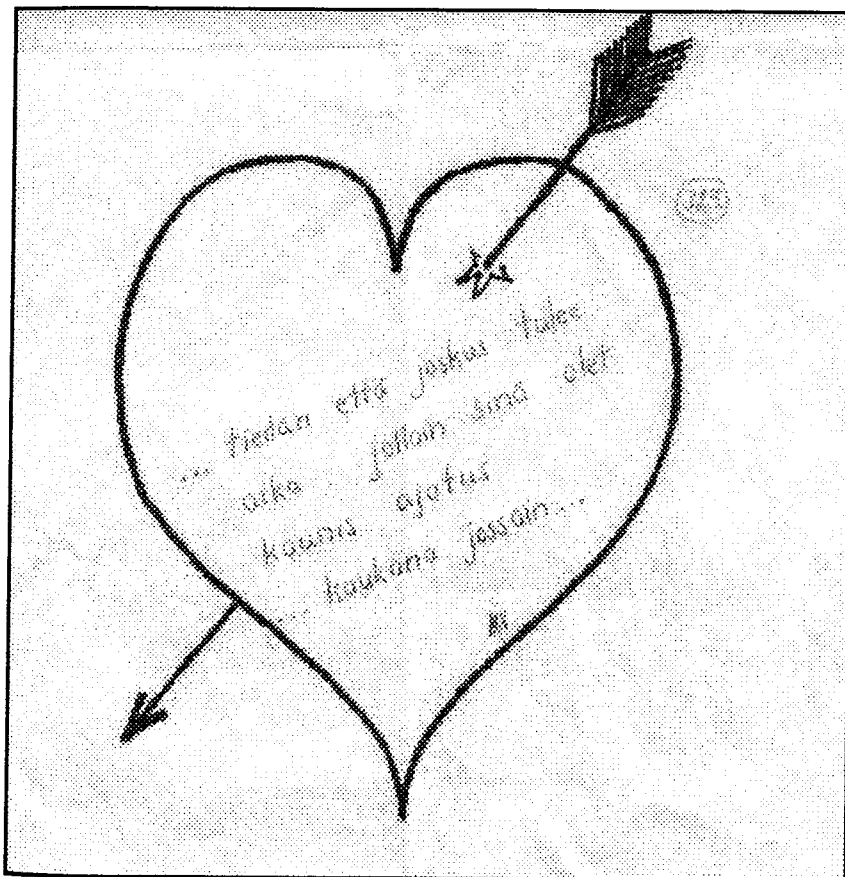
Modernit runotekstit eivät siten enää välttämättä siirrä yksittäisiä kiteytyneitä säkeitä, mutta silti teksteillä voi olla yhteinen merkityspohja, josta yksittäisen runon alkuperäinen sepittäjä tai uudelleensepittäjä hakee vaikutteita tietoisesti tai tietämättään. E-tyyppin formula tulee siten yllättävänkin lähelle diskurssianalyysin tulkintarepertuaarin käsitettä (ks. tarkemmin luku 10)! Voisivatko nämä kaksi teoriaa, formula-analyysin E-tyyppin formula ja diskurssianalyysin runorepertuaarit, tukea toisiaan? Löytyykö modernin runoperinteen ”mieli” tai ”merkitys” juuri pinnan alta, leksikaalisten yhtäläisyyksien takaa?

Mikäli formula-analyysistä haluaa enemmän irti, pitää analyysin olla systemaattista ja tietokantapohjaista. Siten aineistosta voi nostaa esiin kattavasti vertailusäkeitä. Tietokantahaun merkitys korostuu erityisesti etsittäessä yksittäisiä A-, B-, C- ja D-tyyppin formuloita. Harvilahden tutkimukseensa 1980-luvulla käyttämä suurtietokonepohjainen koodaus- ja analyysimenetelmä oli hyvin hidas ja suuritöinen. Nykyinen tietotekniikka tarjoaa analysointiin jo huomattavasti helppokäyttöisempiä ratkaisuja. Esimerkiksi käytettävissä olevat laadullisten aineistojen analyysiohjelmat mahdollistavat kattavat sana- ja lausekehaut, jotka kohdistuvat kerralla koko tekstitietokantaan.

VIITTEET LUKU 7

1. Virtanen 1988, 36.
2. USSK 1985, s.v. *formula*.
3. Harvilahti 1992, 141–142.
4. Harvilahti 1992, 142–143. Ks. myös Parry 1980, Lord 1991, Russo 1976, Fry 1981 ja Nagler 1974.
5. Harvilahti 1992, 142.
6. Emt., 65.
7. Emt., 37–38.
8. Virtanen 1988, 37.

LOPOT *...?*

Kuva 9. Runo SR 323. Sepittäjä ja piirtäjä nimimerkki *MN*.

8. TEEMAT JA TÄYDENTÄVÄT LUOKAT

8.1 Luokitusmallit

Tiede pyrkii ottamaan uuden tiedon haltuun suhteuttamalla sen jo olemassa olevaan tietoon tai luomalla kokonaan uuden luokittelujärjestelmän. Luokitus ei kuitenkaan ole päämäärä, vaan aineiston hallinnan, ymmärtämisen ja tulkinnan väline. Runokorpuksen tapaisen hyvin laajan tekstiaineiston hallinta pelkästään aineistoon tutustumalla – ilman konkreettista jäsentelyä, ryhmittelyä ja luokitusta – olisi työlästä ja osin mahdotontakin.

Olen soveltanut aineistooni temaattista ja diskursiivista jäsennystapaa. Luokitukseni on kuitenkin vasta alussa: etsin tietä sisälle aineistoon. Esittelen aluksi muiden tutkijoiden runofolkloren luokituksia. Sen jälkeen esittelen oman jäsennykseni ja pohdin, kuinka luokitusta tulisi vielä kehittää. Selvitän myös, kuinka tietokantaperustaisen analyysiohjelman käyttö vaikuttaa aineiston hallintaan ja jäsentelyyn. Lopuksi havainnollistan^{n/} aineiston luokitusta esimerkein. Diskursiivisia jaotteluja käsittelen luvussa 10.

Iskelmäteemat. Suomalaisen nuorten modernin runoaineiston ensimmäinen luokitus on **Helena Hillun** folkloristiikan seminaaritutkielmassa *Sykkeen runojen aiheet, sanojen käyttö ja stereotyyppiat* (1987). Hillu soveltaa runoihin folkloristi **Satu Apon** iskelmätekstien luokitukseen käyttämää tekstien jakoa erilaisiin teema-alueisiin sisällön mukaan¹. Näin Hillu muodostaa neljä erilaista pääryhmää, jotka ovat *rakkaus* (37 %), *rakastavaisten ero ja hylkääminen* (25 %), *maailma ahdistaa* (15 %) ja *sekalaiset* (23 %). Sulkuihin on merkitty 200 runon otoksen jakautuminen luokittain. Hillu tähdentää, että aineiston jakaminen ryhmiin ei ollut helppoa: osa aineistosta olisi sopinut kahteenkin eri luokkaan².

Pääryhmät Hillu jakaa alaluokkiin. Rakkaus-ryhmä jakautuu viideksi: *rakastamisen ja rakastetuksi tulemisen ihamuus*, *rakkauden tunnus*, *rakastuminen*, *yksipuolinen rakkaus* ja *rakkauden etsintä*. Toinen pääryhmä, rakastavaisten ero ja hylkääminen, jakautuu neljään alaryhmään: *rakastavaisten ero*, *rakkauden jälkeen*, *rakastettu hylkää toisen vuoksi* ja *rakastetun kuolema*. Maailma ahdistaa –runot Hillu jakaa kolmiksi: *yksinäisyys*, *ikävä ja suru* sekä *ahdistus*. Viimeinen ryhmä, sekalaiset, kattaa kaikki ne runot, jotka eivät sijoitu mihinkään edellä mainittuihin ryhmiin.³

Hillun teemajako on toisaalta sekä karkea ja hiontaa kaipaava että samanaikaisesti liiankin hienojakoinen. Luokitus ei erottele eri sisältöisiä runoja selkeästi toisistaan; osa ryhmistä sijoittuu limittäin. Pääluokat eivät ole toimivia: ensimmäinen luokka kuvaa rakkauden ihanuutta ja toinen rakkaudetta jäämistä. Silti myös ensimmäisen luokan alla ovat yksipuolista rakkautta ja rakkauden etsintää kuvaavat ryhmät. Mielestäni ne asettuvat pikemminkin näiden kahden luokan väliin kuin kummankaan alaisiksi. Hillun käyttämän luokittelun pa-hin puute lienee, että luokitus ei kasva aineistosta. Tutkimusaineisto yritetään sovittaa toi-senlaisista populaarikulttuurin tuotteista – iskelmistä – laadittuun ryhmittelyyn.

Runovihkoteemat. Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa työskentelevä tutkija **Ulla Lip-ponen** on analysoinut kansanrunousarkiston kokoelmiin kuuluvia tyttöjen runovihkoja. Kovin syviä luokituksia ei hänkään silti aineistosta tee. Artikkelissa *Ruusu ja rikkaruoho: Rakkaus tyttöjen runovihkoperinteessä* tyydytään lähinnä toteamaan havainnot runojen al-kuperästä ja aihepiireistä. Lipponen havainnollistaa esimerkein, kuinka teksteistä tulee esiin muunnelmia tutuista muistovärssyistä, sananparsista, lastenloruista, rekilauluista, is-kelmistä, kopioperinteestä ja vitseistä. Lisäksi hän mainitsee runojen lähteiksi kaunokirjal-lisuuden, aforismit, postikortit, nuortenpalstat. Omasepitteet hän erottaa vielä omaksi ryh-mäkseen.⁴ Aihepiireistä hän nostaa esiin useita alaryhmiä sisältävän rakkauden lisäksi sek-sin, ehkäisyn, alkoholin, ystävyuden ja elämisen taidon⁵.

Lipposen aineistolähtöinen luokitus on toimivampi kuin Hillun teemoitus. Suurin osa tut-kimusaineistoni runoista sijoittuisi vaivatta Lipposen luomaan ryhmittelyyn. Myös runojen jaottelu niiden alkuperän mukaan on mielenkiintoinen idea. Se havainnollistaa, kuinka mo-nimuotoisesta aineistosta on kyse: nuoret muokkaavat ja mukauduttavat lähes tekstin kuin tekstin omaan perinteeseensä sopivaksi.

Kansanrunoteemat. Runoaineiston jäsentelyyn voi hakea mallia myös varhaisemman kansanrunouden luokituksista. Erityisesti mieleen tulee naisten perinteenä tunnettu tun-nelmarunous, jonka teemat – rakkauden kaipuu, ikävä, sosiaaliseen ympäristöön mukau-tuminen – tulevat yllättävän lähelle nykyrunojen tematiikkaa. Folkloristi **Senni Timosen** mukaan naisten lyyristen laulujen ylivoimainen ongelmakenttä on avioliitto. Puolet runoi-heista liittyy siihen suoraan, huolilauluista suuri osa epäselvästi.⁶

Muut folkloreluokitukset. Runoaineiston sisällöllisen monimuotoisuuden vuoksi ryhmittelyyn voi etsiä apua myös muun pienfolkloren luokituksista. Folkloristi **Marjut Kivelä** on laatinut *Koululaishumorin tyyppiluettelon* (1982). Luettelo on työstetty pääkaupunkiseudun koululaisperinteestä vuosilta 1972–1980. Kaikkiaan aineisto käsittää 5000 muistiinpanoa, jotka on myös kortistoitu Helsingin yliopiston folkloristiikan laitokselle. Kivelän luokituksessa merkittävää on, ettei hän nojaudu ryhmittelyssä vain yhteen kriteeriin. Kivelä toteaa pyrkineensä tekemään vitsien pääluokituksen aihepiireittäin, mutta osan aineistosta hän on luokitellut perinnetuotteen muodon mukaan. Näin siksi, että tietty muodon kaavaisuus on ollut silmiinpistävämpi ominaisuus kuin vitsin aihepiiri tai toimiva henkilö.⁷

Kivelän ryhmittely on laaja, kolme A4-arkillista käsittävä luettelo. Juuri monimuotoisuutensa vuoksi se ei pakota toisilleen vieraita perinnetuotteita samaan kategoriaan. Perinteen kriteerinä Kivelä on luetteloita laatiessaan käyttänyt sitä, että samasta vitsistä on aineistossa ainakin kaksi toisintoa. Lisäksi hän on ottanut mukaan joitakin yksittäisiä vitsejä, joita on itse kuullut lastensa kertovan tai joista esiintyy toisinto kansainvälisessä lastenhumoria käsittelevässä kirjallisuudessa.⁸

8. 2. Syke-aineiston jäsenitys

Yritin alun perin luoda tutkimusaineistooni järjestystä manuaalisen runokortiston avulla. Kortisto osoittautui kuitenkin liian jäykäksi: rinnakkaisviittauskortteja olisi tarvittu jokaista runoa kohtia useita, jotta jokainen runoelementti olisi tullut huomioiduksi. Sama runo voi olla yhtä aikaa kiinnostava esimerkiksi muodon (riimillinen), sisällön (tapakulttuurin kuvaus), variaation (useita toisintoja) ja merkityksen (kiistävä perinne) vuoksi. Runon sijoittaminen yhteen korttiryhmään jätti sen muiden ryhmien ulkopuolelle.

Päädyin käyttämään aineiston jäsentämisessä laadullisten aineistojen analyysin tarkoitettua Nud*Ist -ohjelmaa. Loin runotietokannan, *runopankin*, jonne syötin kaikki korpuksen runot tekstikäsittelyohjelman dokumenteista (.doc) muunnettuna tekstitiedostoina (.txt)¹.

¹ Syötin tekstit tietokantaan 50 ja 100 runon tekstikokonaisuuksina. Olin digitoinut aineiston jo aiemmin sarjoiksi: SR 1–1000 ovat sadan runon ja SR 1001–2000 viidenkymmenen runon sarjoina. Ratkaisu ei ole tietokantarakenteen kannalta hyvä. Tietokanta käsittelee kokonaisuutena *koko runodokumenttia eikä yksittäistä runotekstiä*. Tämä vaikeuttaa mm. tilastoajoja. Määrälliset haut joutuu tekemään välivaiheittain. Jatkotutkimusta varten muutan tietokantarakenteen toimivammaksi. Tallennan kunkin runotekstin erilliseksi tekstidokumentiksi (.txt), joka on käsiteltävissä itsenäisenä analyysiyksikkönä.

Ohjelma ei luo tiettyyn luokkaan koodatuista runoista konkreettisia ryhmiä, tietokannan kokoa nopeasti kasvattavia tekstikopioita. Luokitus ja haku perustuu hierarkiseen puumalliin (*index tree*), joka rakentuu tietosolmuista (*nodes*). Ohjelma merkitsee ohjelmaan syötettyjä tiedostoja (*imported rawfiles*) koodattaessa kunkin tekstikokonaisuuden (*dokument, text unit*) polkuosoitteella. ”Luokka” on siten oikeammin digitaalinen solmu, joka kokoaa tiettyihin dokumentteihin ja tekstiyksiköihin tehdyt viittaukset selailua (*browsing*) ja hakuja (*text / index searches*) varten.^{II} Aineistot eivät ole tietyn luokan alaisia, vaan ne ovat tiettyssä solmussa. Kukin dokumentti, tekstiyksikkö ja solmu on aina muokattavissa (*edit*), yhdistettävissä muihin (*merge*) tai sijoitettavissa luokituksessa uuteen paikkaan (*attach*). Luokitus on siten hyvin dynaaminen, alati muunneltava.

Tilastollisten analyysien aineisto tallennetaan yleensä kahteen kertaan. Toisella kerralla tallennusohjelma hälyttää, jos johonkin kenttään yritetään syöttää siinä ja olevasta poikkeavaa merkkiä. Näin saadaan suuri osa tallennusvirheistä estetyksi.⁹ Runoaineistoni on tallennettu ja luokitettu vain kertaalleen. Olen tehnyt tallennuksen ja luokituksen teksti tekstiltä kokonaan itse. On mahdollista, että luokitus sisältää yksittäisten tekstien osalta luokitusvirheitä. Kokonaisuuteen tämä virhemahdollisuus tuskin vaikuttanee, koska eri luokkien väliset kokoerot ovat selkeitä.

Olen jäsentänyt aineiston viiden periaatteen mukaan, jotka ovat (1) *aineistolähtöisyys*, (2) *faktaominaisuuksien kvantitatiivinen mittaaminen*, (3) *teemoitus*, (4) *kontekstitietous* ja (5) *tulkitseva lähiluku*.

Lähdin luomaan teemaluokitusta tyhjältä pöydältä. Kysyin runo runolta: mihin luokkaan tämä kuuluu? Näin syntyi neljä pääluokkaa: *ihmissuhteet, elämänfilosofia, luonto sekä huumori ja verbalistiikka*. Koska jo alkuvaiheessa huomasi, että parisuhdeteema tulee (yli)korostumaan, nostin sen viidenneksi pääluokaksi *parisuhde ja rakkaus*. Aineiston koodaus oli lähilukua, jossa yhden tekstin käsittelyyn kului aikaa useita minuutteja, joskus jopa kymmeniä minuutteja. Digitointi ja koodaus ovat siten mitä tehokkain tapa tutustua aineistoon sen pienimpiä yksityiskohtia myöten: yksikään teksti ei jää sivuun analyysistä^{III}.

^{II} Esimerkiksi alaluokan *Perhe ja suku* osoite on (8 1 1). Se kertoo, että pääluokka on *Teemat*, alaluokka *muut ihmissuhteet*, ja alaluokan alaluokka *Perhe ja suku*.

Olen hyvin tietoinen siitä, että pääluokka *parisuhde ja rakkaus* on lähes kaatoluokka; luokan onkin nimenomaan tarkoitus olla kokoomaluokka, joka on myöhemmin luokitettavissa tarkemmin. Aiemmista jäsennyksistä (vrt. Hillu ja Lipponen) huomasin, että rakkauden ja rakastamisen alaluokkia kertyy kymmeniä – ja silti osa teemoista jää kattamatta. Toisaalta aineiston monimuotoisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen on hedelmällistä. Satu Apo muistuttaa, että aineiston kirjavuutta kannattaa kunnioittaa. Korpuksen kertomusten – tässä: runotekstien – väliset eroavaisuudet ovat tutkimuskohteena yhtä kiinnostavia kuin niiden samanlaisuudet¹⁰.

8.3 Teemat

Teemaluokituksessa olen sijoittanut kunkin runon sisällön perusteella vain yhteen, ensisijaiseen luokkaan. Jos runo puhuu pääasiassa rakkaudesta, se on sijoitettu *parisuhde*-luokkaan, vaikka osa säkeistä käsittelee myös rakastuneen kirjoittajan vanhempien suhtautumista romanssiin. Runoa ei ole luokitettu luokkaan *muut ihmissuhteet / perhe ja suku*.

Luokkien väliset kokoerot ovat merkittävät: yksi pääluokka kattaa lähes 85 prosenttia aineistosta. Loput 15 prosenttia jakautuvat kolmeen muuhun alaluokkaan. Onko näin pienten pääluokkien luominen järkevää? Mielestäni luokat tarvitaan, koska muutoin runojen valtavirrasta eroavat teemat hukkuisivat keskeisteeman alle. Tutkimukseni painottuu runojen keskeisteeman, parisuhteen ja rakkauden, analysointiin. Marginaaliteemat olisivat sinällään oma tutkimuskohteensa: Millainen on runojen ystävyyskuva? Miten runot määrittävät nuoruutta? Miten sepittäjät kuvaavat luontosuhdettaan? Millaista nais- ja mieskuvaa runot tukevat? Miten runo käyttää huumoria tehokeinona?

8.3.1 Parisuhde ja rakkaus

Syke-korpuksen runoista kuuluu selkeästi suurin osa, 84,8 prosenttia (n=1695) luokkaan *parisuhde ja rakkaus*. Määrittelin luokan hyvin väljästi. Siihen on sijoitettu koko rakkauden kategoria: kaukorakkaus, ihastus, suhteen luonti ja ylläpito, seksuaalisuus, petetyksi tuleminen ja pettäminen, rakkauden määritelmät ja tunnekuvaukset.

¹⁰ Menetelmän heikoin puoli lienee sen hitaus. Kahden tuhannen tekstin koodaukseen meni kokopäiväisesti aikaa noin 2,5 viikkoa.

En jaottele luokkaa tässä alateemoihin. Tarkastelen sen sisältöä sen sijaan diskursiivisesti luvussa 10. Seuraavat kolme runoa havainnollistavat luokan sisältöä:

SR 1012:

*Rakastan sinua ja
tiedän että myös
sinä rakastat minua.
Kumpi tekee
aloitteen??*

SR 152:

*For ever
Katsot minuun,
kysyt: "Oot sä suuttunu?"
Kyynleet tulevat silmiini
ja yritän sanoa sinulle:
"Miten minä voin suuttua
kun rakastan sinua!"*

SR 210:

*Ensi pusu
Plaps!
Oon saanu pusun.
Hui, korvia kuumottaa
kuin olis tullu kylmästä tupaan
Annan takaisin, pelottaa.
Mitä jäi?
Unelmia!*

8.3.2 Muut ihmissuhteet

Luokka *muut ihmissuhteet* kattaa kolme prosenttia aineistosta (n=61). Se jakautuu neljään alaluokkaan: (1) *Ystävät ja ystävyys*, (2) *Perhe ja suku*, (3) *Idolit* ja (4) *Yhteisö*. Pääluokkaan sisältyy kaksi yllätystä: ystävyysrunojen vähyys ja idolirunojen paljous. Oletin, että ystävyysaineisto olisi suurempi. Siihen kertyi kuitenkin vain 22 runoa. Osa ystävyysrunoista on ystävyyssuhdetta ihannoivia, kuten esimerkkiruno SR 1580 osoittaa:

SR 1580:

*Ystäväni
Fantastinen. Rakas.
Hullutteleva. Huolehtiva.
Söpö. Sellainen se on.
Ystäväni. Sinä!*

SR 539:

*Aina ei voi olla
Ystävänpäivä,
mutta voihan silti
olla hyviä ystäviä,
mutta aina kun ei ole
niitäkään.*

Suuri osa luokan runoista on kuitenkin ystävyuden negatioista – ystävättömyydestä, ystävän pettämisestä tai ystävyuden päättymisestä – kertovia. Esimerkkiruno SR 359 kuvaa ystävättömyyttä ja runot SR 139 ja SR 162 pettymystä ystävyyssuhteessa. Ystävyysrunot linkittyvät selvästi myös kahteen muuhun negatiivisesti värittyneeseen aihepiiriin: yksinäisyys ("minulla ei ole ketään") ja kolmiodraamat, joissa paras ystävä on pettänyt kirjoittajan luottamuksen viemällä tämän poikaystävän.

Sama pettäjäteema ilmenee myös *ystävyyssuhteissa*, kuten esimerkiksi runossa SR 435:
"Sitähän varten ystävät ovat / että veisivät poikakaverisi, / valehtelisivat tärkeistä asioista,

*/ puhuisivat pahaa selkäsi takana, / pettäisivät pahoina päivinä, / juoruaisivat salaisuutesi, /
varastaisivat kamojasi. / Sitähän varten ystävät ovat. ”*

SR 139:

*Olit parhaita ystäviäni.
Yksi meistä.
Vain muutama sana liikaa.
Olet vain kaverini.
Yksi heistä.*

SR 162

*Petturi
On ikävää, että joku ihminen voi
Olla petturi.
Paras ystävä johon voi luottaa
Muuttuukin pahimmaksi viholliseksi.
Tuntuu aivan siltä kun olisi
Puoliksi halvaantunut.*

Luokkaan *perhe ja suku* olen koonnut runot, joiden keskeisaihe on suhde läheisiin ihmisiin, omaan perheeseen. Myös tämän luokan tunneilmaisu keskittyy henkisen pahoinvoinnin kuvaukseen. Ryhmän runoissa kiinnostava on sukupuoliasetelma. Runot luovat poikkeuksetta asetelman, jossa mies ja miehisuus määrittyvät uhkakuvaksi, negatiiviseksi tunteeksi tai väkivallaksi, kuten runossa SR 294: *”Kahvimuki sirpaleina / puukko pystyssä lattiassa / minä käärittynä mattoon / toivotettiin ”hyvät huomenet”, / veljeni ja minä..”* Osa runoista on suoraan aikuisille, isälle, suunnattuja tilityksiä, henkisiä hätähuutoja.

SR 482:

*Tänään tuli bussissa
Viereeni mies.
Se oli vanha ja humalainen mies.
Juoppo, sanoi joku hiljaa.
Ja minä häpesin.
Häpesin niin pirusti, sinua isä.*

(SR 609)

*Iskälle!
Mä rakastin sua.
Ja rakastan vieläkin joskus.
Mutta se lapsenrakkauskin voi
Loppua, etkä sä oo kohdellu sitä
Turhan hellästi.
ei se kestä kaikkee, mutta mä
oon ainakin yrittäny...*

Mukana ei ole – sattumaltako? – lainkaan kuvauksia traumaattisesti äitisuhteesta. Runojen vanhempi nainen on pullantuoksuinen, turvallinen äitihahmo, jonka suojaan voi hakeutua, kun paha olo kasvaa liian suureksi. Perherunojen naiskuva on siten yksinomaan positiivinen. Aineiston pienuus (n=9) voi kuitenkin vääristää tulkintaa. Ehkä mukaan on vain valikoitunut tekstejä, joissa sukupuolten vastakkaisasetelma on jyrkkä?

SR 108

*Musta tuntuu, etten
kohta enää jaksa
sinua ja sukuasi.
Kohta kesä, eikä
kukaan minua ymmärrä.
hakisit kotiin, äiti.*

SR 316

*Kunpa saisin taas
mummun leipomia
herkkuja
Kuulisin hauskoja
tarinoita isästä
pikkupoikana...*

*Juuri soitettiin
mummu on nukkunut
pois...*

Idoli-runoja on aineistossa yhtä paljon – kaksikymmentäkaksi – kuin ystävyysrunoja. Runoissa näkyy 1980-luvun vaikutus. Runot unelmoivat **Dingo**-yhtyeen laulaja **Neumannista** ja **Michael Jacksonista**, kaipaavat **Hanoi Rocksin** nuorena kuolleen rumpari **Razzlen** perään ja ylistävät punk-aatetta tai **Eppu Normaalin** Suomi-poppia. Idolirunot ovat siten hyvin aikaansa sidottujana. Aikakauden suosikkilaulujen vaikutus näkyy runostossa myös iskelmäsiteerauksina (ks. tästä luku 8.4). Runoilija tietääkin: "*Melkein jokainen / laulu kopioidaan / mieltien / mistä ne kertoo*" (SR 701:7–10 [17]). Esimerkkirunoista ensimmäinen, SR 1606, mukailee luterilaista uskontunnustusta: kohteena on "pyhä punk-rock". Toinen esimerkki, runo 1559, on tyypillinen kaukorakkauden kuvaus.

SR 1606:

Uskontunnustus

*Uskon pyhään punk-rockiin
ihmiskunnan villitsijään
uskon Johnny Rotteniin
punkin keulakuvaan
uskon anarkiaan,
se on valloittava maailman
uskon nahkarotsiin
ja hakaneulaan
uskon Sex Pistolsiin
ja Lamaan
Rakastan muita kaltaisiani
he ovat oleva minun kanssani
elämäni loppuun asti*

SR 1559:

Neumann

*Vaaleat hiuksesi ovat pystyssä
meikkisi on kunnossa ja
tiukat housut vangitsevat reites
Naurahdat ja alat sitten laulaa.
Äänesi tunkeutuu aivoihin
ja kuulen sen vielä yölläkin
omassa sängyssäni.
Sinä olet unelma
niin kaukainen ja ihana
Saisimpa sinut joskus itselleni.*

Yhteisö-runot ilman rakkauskontekstia (sinä ja minä muiden joukossa) ovat aineistossa harvinaisia (n=11). Esimerkkirunoista ensimmäinen, SR 1281, kritisoi nuorisokulttuurin sosiaalisia arvoja ja normeja, samanlaisuuden pakkoa. Toinen esimerkki, SR 1264, kuvaa koulumaailman vierautta: aikuisten arvot ja nuorten elämä eivät kohtaa.

SR 1281:

*Miksi kaikkien pitäisi kulkea poikien kanssa
Miksi kukaa ei saa olla hyvä koulussa?
Miksi kaikkien pitäisi kännätä every friday?
Miksi te aina sanotte mulle: "voin mä
tuoda sinne bileisiin koulukirjoja!!"
Miksi mun pitää tulla "tiskoon" kun mulla*

SR 1264:

*Ope puhuu
Se selittää.
Sen suu aukeaa
ja viisaat sanat
putoilevat luokkaan.
Kukaan ei ota niitä*

*ei siellä ole hauskaa?
Miksi te haukutte mua hyvistä koulunumeroista?
Miksi te kerrotte mulle aina ne samat
poikajutskut?*

*vastaan.
Ne jäävät vaan
ilmaan.
Painostavana sanapilvenä.*

8.3.3. Elämänfilosofia

Luokkaan *elämänfilosofia* kuuluu 9 prosenttia (n=180) korpuksen teksteistä. Olen jakanut luokan kuuteen alaryhmään: *elämänohjeet ja -määritelmät* (n=74), *minuus* (n=50), *yksinäisyys* (n=10), *kuolema* (n=12), *nuoruus* (n=19) ja *päihteet* (n=15).

Ensimmäinen ja suurin alaluokka koostuu yleisistä – usein melko lyhyistä – elämänohjeista, -määritelmistä ja käyttäytymisohjeista, kuten: *”Elä elämäsi hymyillen, / hymyillen läpi kyynelten”* (SR 610); *”Elämä ei ole vastaus, / se on kysymys”* (SR 611); *”Elämä... / tanssimista pilven reunalla / kunnes siitä tipahtaa.”* (SR 1255); *”Iloinen hymy / ei maksa / mitään!”* (SR 1782). Osa luokan runoista määrittelee tarkemmin esimerkiksi naurun ja hymyn merkitystä tai ihmisen roolia: tästä esimerkkinä runo SR 1876. Luokan perussävy on vakavahko, mutta osa teksteistä sisältää myös huumoria. *Nuoruus*-luokka (n=19) on *elämänohjeet*-ryhmän kaltainen. Nuoruutta määritellään ja kuvataan; osa runoista hyödyntää kuvauksessa kepeämpiä sävyjä.

SR 1878:
*Pakko sulaa
hymyile elämälle!
jos se irvistää sinulle,
hymyile uudestaan
-pakko sen on sulaa!*

SR 1876:
*Liian kova
Ihminen joka ei näe muuta
kuin todellisuuden
on kyllä järkevä,
mutta kova, liian kova*

SR 43:
*Nuoruutta on se
että ihmiset huomaavat
helpommin finni
kuin viikon vanhan
parransänkesi.*

Toinen solmun suuri alaryhmä ovat *Minuus*-runot (n=50). Niissä kirjoittaja määrittelee omaa asemaansa suhteessa toisiin tai tahtonsa elää individualistisesti, yksilönä: *”Minä / olen minä / ja tahdon / elää itse / oman elämäni”* (SR 38). Joskus minuuden kuvaus kääntyy yhteisökritiikiksi. Tällöin runon voisi luokitella myös ihmissuhdeteeman alaiseksi, kuten runossa SR 273: *”Eivät ymmärrä minua, poloiset. / Eivät ymmärrä, että minulle / elämä on jotain muuta / kuin / USA, Coca-Cola ja Dodge Dart”*. Luokka on läheistä sukua *Yksinäisyys*-luokalle. Keskeiseksi molemmissa nousee kirjoittajaminän subjektiivinen kokemus. Yksinäisyysteeman runot kuvaavat ulkopuolelle jäämistä, elämäntuskaa ja ahdistusta. Esimerkkinä *yksinäisyys*-luokasta on runo SR 319:

SR 319

*Miten elämä voi olla
näin kurjaa.
Olen yksin.
Hukun tähän suureen ihmislaumaan.
Kukaan ei välitä minusta.
Kunpa olisi joku, joka
pelastaisi minut tästä painajaisesta,
Heittäisi pelastusrenkaan ympärilleni
etten hukkuisi.*

Alaluokat *kuolema* (n=12) ja *päihteet* (n=15) käsittelevät teemoja yksinään, ilman rakkauskontekstia. Usein runoissa on valistustekstin sävy. Tupakka, alkoholi ja huumeet kuvataan tuhon elementeiksi. Osa runoista yhdistää päihteet kuolemateemat, kuten SR 96: *"Miksi mä juon? / sekoilen / oksennan & sammun / & aamulla on mieletön krapula / en mä tiedä / onpahan ainakin yks ilta ohi / taas ollaan lähempänä / kuolemaa."*

Ryhmät kasvat huomattavasti, jos niihin yhdistetään täydentävät sisältöluokat *rakkaan kuolema* (n=19) ja *juominen* (n=32). Näistä ensimmäiseen luokkaan on koottu runot, jotka muistelevat pois mennyttä rakasta. Kuvaukset ovat usein vahvasti romantisoituja, elokuvamaisia: sinä, minä ja viimeiset sanasi sekä toive jälleennäkemisestä. Juomissolmussa ovat runot, joissa sepittäjä käyttää alkoholia tai havainnoi muiden juomista. Juomiskulttuurin kuvaukset ovat huomattavasti positiivisempia kuin päihderunot: viina ei ole ongelma, vaan jopa ratkaisu tai idyllitila (runo SR 80). Runon SR 583 sepittäjä kuvaa: *"Juon viinaa, / kuuntelen levyjä, / Olen hetken onnellinen."* Kirjoittaja voi määritellä alkoholin myös luonnolliseksi osaksi nuoruutta, vapauden epiteetiksi sekä kiinteäksi osaksi parisuhdetta, onnen avaimeksi: *"Lauantai-ilta, sinä jossakin odottamassa / ja pullo, / se oli nuoruuden huumaa"* (SR 1046) tai *"Elämän ihamuudet / Perjantai-ilta. / Lapin kulta. / Ja sinä"* (SR 1995, vrt. myös runo SR 1437).

SR 80:

*Lämmin ajatus:
kahdestaan sinun kanssasi
hämärässä huoneessa.
Kori kaljaa, tupakat
ja paljon suklaata.
Unohtaen että maailmassa
on muutakin.*

SR 1437

*Viikonloppu ja bailut
perjantaipullo ja sä
meno päälle ja prätkän kyytiin
- ihanaa olla nuori!*

8.3.4 Luonto ja lemmikit

Luonnon ja luontokokemuksen kuvauksia on runostossa 36. Määrä on 1,8 prosenttia korpuksesta. Luontoteeman runot ovat usein lyhyitä lyyrisiä tuokiokuvia. Vuodenaikojen (syksy, kesä) ja vuorokauden aikojen (yö) kuvaukset ovat melko yleisiä, kuten SR 184: *"Yöllä / Kello jo kolme. / Kevät yö. / Minä yhä hereillä... / Kuuntelen lähestyvän kesän / kohinaa"* tai *"On kylmä ja palelee. / Keltaiset lehdet putoilevat / puista ja täyttävät maan. / Sataa vettä. / Syksy on tullut.* (SR 1831).

Luontokokemuksiin kuuluu kahdeksan runon *lemmikkiryhmä*. Useimmat ryhmän tekstit voisivat olla myös omistusrunoja. Ne on sepitetty oman lemmikin muistolle ja otsikoitu usein lemmikin nimellä. Tekstit ovat poikkeuksetta hyvin pitkiä muisteluita, nekrologeja lemmikin hyvästä elämästä ja luonteesta. Teksteissä kuvataan lemmikin ulkonäkö, toiminta, uskollisuus ja luotettavuus sekä vakuutetaan jällelläkemisen mahdollisuutta "sitten joskus".

8.3.5 Huumori ja verbalistiikka

Humorististen runojen ryhmä on 1,1 prosenttia korpuksesta (n=26). Ryhmä on siis melko pieni. Luokka koostuu kahtalaisista runoista. Ensinnäkin kokosin siihen runot, jotka ovat lähellä elämänohjeita, mutta eroavat niistä humoristisuutensa vuoksi. Esimerkkirunoista runo SR 66 parodioi satanismiteemaa: saatana ei näyntydy rocklevyllä, vaan veljen kommentissa. Toinen, SR 103, kuvaa arkipäivän pieniä onnenhetkiä huumorin avulla: hammasharjakin voi olla onnen asia.

SR 66:

Maailmassa monta...

Pyöritin veljeni W.A.S.P. levyä

levysoittimessa väärinpäin,

ja kuulin aivan selvästi:

"Saatana" –

kun veljeni astui huoneeseen.

SR 103

Vallan kauheeta

jos ei ois

keksitty hammasharjaa

(mutta onneksi on)

Toiseksi luokassa ovat sanaleikkelyrunot, joissa tärkein ominaisuus on ehkä se, miltä runo kuulostaa tai näyttää, kuten SR 264: *"Basistilla / on / Basso. / Bensseliviikset / Ja laku. / Batukka"* tai *"Toteamus / Totesin juuri / että totesin / toteamisen, toteamisen* (SR 416)".

Korostan, että toissijaisena luokkana käytettäessä huumoriryhmä olisi huomattavista laajempi. Esimerkiksi kiistävä runous hyödyntää usein huumoria, parodiaa ja ironiaa.

8.4 Täydentävät muoto- ja sisältöluokat

Teemaluokitus on vain melko karkea tapa jakaa aineisto luokkiin sisällön pääteeman, keskeisaiheen, mukaan. Teemoitus ei huomioi muita elementtejä, kuten muoto tai eri pääteemojen alle ristikkäin sijoittuvat yhteiset alateemat. Täydensin siksi luokitusta muoto- ja sisältöluokilla. Osan niistä loin kvantitatiivista mittaamista varten, kuten luokat (tarkemmin: solmut) *nimimerkit*, *otsikot*, *runomitta* ja *omistusrunot*. Näiden tulokset olen jo esitellyt luvussa viisi. Lisäksi poimin erilleen esimerkiksi kiteytyneitä kulkurunoja, toisintoja ja muuntelua käsittelevää aineistoa (ks. luku 6) sekä luettelokaavoja, formuloita hyödyntäviä tekstejä (ks. luku 7). Täydentävät luokat ovat siten eri alateemoja sitovia *kokoomaluokkia*.

Havainnollistan kokoomaluokkaa vielä kahdella esimerkksolmulla. Kokosin solmuihin *intertekstualisuus* ja *sitaatit* runot, jotka viittaavat muihin medioihin sekä runot, joissa siteerataan tunnettua laulua tai laulajaa (laululainat). Tyypilliset intertekstualisuusrunot sivat yhteen meidät ja median. Runo muistelee usein ”meidän lauluamme”, joka on liittynyt suhteen alkuun, parhaisiin hetkiin tai eroon, kuten: SR 856:1–4 [16]: *”Radiosta kuuluu meidän kohtaamis / biisimme”... Holiday rap... ” / minua alkaa itkettää! Mitä oi- / keastaan itken?”* tai SR 963:1–3 [9] *”Kuuntelin hidasta jonka olin nimennyt / ”meidän lauluksemme”. Muistelin mitä kaikkea / olimme tehneet yhdessä.”* Runo voi viitata myös tiettyyn suhteen kohokohtaan, kuten esimerkkirunossa SR 505 television katseluun tai tapakulttuuriin. Runo SR 844 määrittelee vakiintuneen *rakkautta on...*-kaavan avulla rakkauden viestiturkan lukemiseksi.

Runo viittaa nuorisoliite Sykkeen palstaan, jolla nuoret voivat lähettää maksutta toisilleen lyhyitä terveisiä tai viestejä, ja joskus viestien joukossa julkaistaan myös runoja. Mielenkiintoinen kehä on nurkan synty: perustin *Viestinurkka*-palstan (joka on sittemmin kasvanut kokonaiseksi sivuksi; palsta on pitkään ollut liitteen luetuin osio) Sykkeen esimiehenä vuonna 1987. Idean sain nuorten lähettämiä tietyille vastaanottajalle kohdennettuja runoja lukiessani.

SR 505:

Jarille

telkusta tuli batman

ja kun mä kihersin jotain tyhmää juttua

sun kainalossas

sä puristit hiljaa itteäs vasten...

SR 844:

Rakkautta on...

Lukea viestimurkka,

eikä tarvi repiä lehteä sen jälkeen!

Iskelmä- ja kaunokirjallisuussitaatteja runot hyödyntävät kolmella tavalla: *suorat lainat nimen kera tai ilman nimeä, epäsuorat viittaukset ja plagiaatit*. Suorissa viittauksissa kirjoittaja mainitsee siteerattavan laulun tai laulajan nimen. Runo SR 527:1–3 [5] **lainaa Eppu Normaalin** laulaja **Martti Syrjän** sanoitusta: *"Martin käsinkosketeltava ääni... / "Älä mene njet njet... " / Tämä etäisyys repii sisimpäni."* Runon SR 1827:1–4 [6] sepittäjä asettaa sitaatin lainausmerkkeihin, mutta ei mainitse siteerattavaa (**Mamba, laulaja Tero Vaara**): *"Pyyhi kyynleet... / ...kerro minulle mikä tekee / niin kipeää..." / Tekeekö kipeää se mitä teit?"*. Runoesimerkeissä SR 498 ja SR 518 kirjoittaja ei enää mainitse tai erottele siteerausta edes typografisesti. Iskelmälainaukset – esimerkissä SR 498 **Paula Koivuniemi** ja SR 518 **Tuula Amberla** – saattavat olla myös tahattomia. Olen erottanut lainauksen esimerkeissä lihavoinnilla.

SR 498:

Tummat silmät.

Ruskea tukka.

Niihin minäkin langeta sain.

SR 518:

Auto sammui maantien varteen, [alk. laitaa]

mutta ei se mitään

niin sammuin minäkin

Plagiaatit voivat olla joko kaunokirjallisuuden tai iskelmien katkelmia sanasta sanaan, ilman lähdeviittausta. Runoesimerkeistä ensimmäinen, SR 195, lainaa runoilija **Hilja Haah-tia**. Runo SR 703 on katkelma laulaja **Dave Lindholmin** sanoituksesta.

SR 195:

Ranta

Aaltojen hyväilystä

Hiekka on väsynyt.

Tulisit aivan hiljaa,

Tulisit juuri nyt.

SR 703:

Pidän sinusta

siinä kaikki

Pitääkö se todistaa

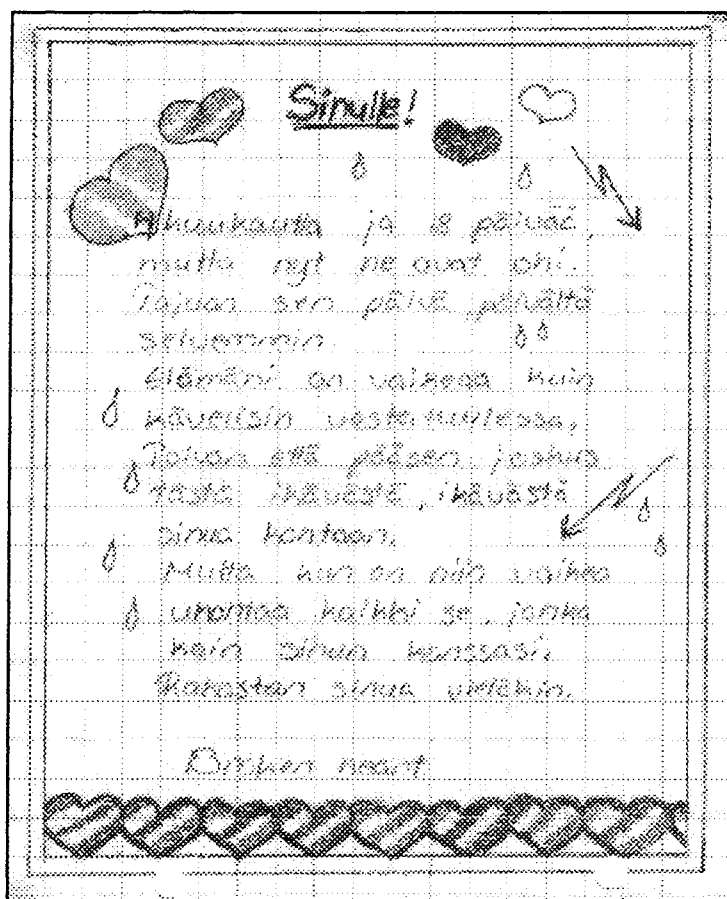
tuhansilla sanoilla

Olen koostanut täydentäviä sisältöluokkia myös runojen kontekstimiljööstä, esimerkiksi: *disco, koulu, rippileiri, etelänmatka, oma huone, viikonloppu ja juominen*. Lisäksi olen poiminut runojen yleisimpiä metaforia ja kielikuvia omiin solmuihinsa, kuten: *syksy, yö, kova ulkokuori, sade ja myrsky tai ranta ja auringonlasku*. Osaa täydennysluokista olen

käyttänyt runodiskurssien koostamiseen: *kiistävä runous* on yhdessä solmussa. Osa soluista yhdistyy tulkinnassa: *huorittelu, yhden illan jutut, marttyyrit tai jättäjät, jätetyt, tilapäero, rakkaan kuolema*. Olen käyttänyt luokitusta siten koko ajan tulkinnan apuvälineenä. Korostan myös, että nyt käyttämäni luokitus on yhä edelleen koko ajan elävä.

VIITTEET LUKU 8

1. Apo 1974, 170–171.
2. Hillu 1987, 2–3.
3. Emt. 9–12.
4. Lipponen 1992 a, 121–122.
5. Emt. 123.
6. Timonen 1988, 201–223.
7. Kivelä 1982, 6.
8. Emt 6.
9. Alkula et al.. 1995, 146.
10. Apo 1995, 68.

Kuva 10. Runo SR 1609. Sepittäjä ja kuvittaja nimimerkki *Broken heart*.

9. SANASTOFREKVENSSI JA TEMATIikka

Suomen kielen taajuussanastoon (1979) on koottu neljää eri tekstityyppiä – kaunokirjallisuus, radio- ja lehtikieli sekä tietokirjallisuus – analysoimalla lista suomen kielen yleisimmistä sanoista. Mitä yleisempi kukin sana on, sitä tärkeämpi se on viestinnässä ja ajattelussa. Taajuussanaston yleisyysjärjestystilastosta näkee, mitkä asiat ja käsitteet ovat hallinneet tutkimusajankohtana suomalaista ajattelua. Käytetyn sanaston katsotaan siis ainakin osittain heijastavan ajankohdan suomalaista maailmankuvaa.¹ Oletus perustuu ajatukseen, että tietyn sanan suuri kvantitatiivinen edustavuus merkitsee myös sanan tarkoitteen tai sanaan liittyvän ilmiön laadullista merkittävyyttä tutkittavassa kulttuurissa.

Käytin taajuussanaston analysointimenetelmää pieneen osaan tutkimuskorpusta. Halusin tutkia, heijastuuko runojen tematiikka myös sanastosta. Kuvastaako runosanaston absoluuttinen frekvenssi myös runopalstarunojen aihepiiriä? Eroaako runosanasto merkittävästi suomen yleiskielen sanajakaumasta?

Poimin korpuksen ensimmäisen tuhannen (SR 1–1000) runon joukosta systemaattisesti, tasavälein, neljäkymmenen runon otoksen^I. Otantakehikko (N) oli 1000, otoskoko $n=50$ ja poimintaväli $k=25$. Täydensin otosta vielä kymmenen runotekstin satunnaisotannalla^{II}. Kaikkiaan analysoin siten viidenkymmenen runon sanaston. Määrä kattaa 2,5 prosenttia tutkimuskorpuksen teksteistä.

Frekvenssiotoksen 50 runossa on **333 säettä**, joissa on yhteensä **1127 sanaa**. Määriin ei ole laskettu mukaan runojen otsikoita eikä nimimerkkejä. Yhdenmukaistin otoksen koko sanaston yleiskielistämällä runotekstien murre sanat ja nuorisoslangin ilmaukset. Täten esim. slangi- ja murreasuiset pronominit *mä*, *mää*, *mut* ja *mua* ryhmittyvät kaikki *minä*-pronominin alaisiksi. Yleiskielistin myös lopusta lyhentyneet sanat, kuten *miks* > *miksi*. En erotellut liitepartikkeleita (esim. *-kin*, *-pa*) itsenäisiksi sanoiksi, mutta erittelin sen sijaan tiivistyneet slangi-ilmaukset useammiksi sanoiksi, esim. *mikset* > *miksi et*.

^I Otokseen kuuluvat runot SR 25, SR 50, SR 75, SR 100, SR 125, SR 150, SR 175, SR 200, SR 225, SR 250, SR 275, SR 300, SR 325, SR 350, SR 375, SR 400, SR 425, SR 450, SR 475, SR 500, SR 525, SR 550, SR 575, SR 600, SR 625, SR 650, SR 675, SR 700, SR 725, SR 750, SR 775, SR 800, SR 825, SR 850, SR 875, SR 900, SR 925, SR 950, SR 975 ja SR 1000.

^{II} Satunnaisotannassa otoksen valikoituivat ensimmäisen tuhannen tekstin (SR 1–1000) joukosta runot SR 76, SR 291, SR 322, SR 479, SR 699 ja toisen tuhannen (SR 1001–2000) tekstin joukosta runot SR 1155, SR 1313, SR 1662, SR 1696 ja SR 1971.

Analyysin tulos on esitelty taulukossa *Runokorpuksen kymmenen yleisintä sanaa*. Absoluuttinen frekvenssi (F) ilmaisee, kuinka monta kertaa kyseinen sana esiintyy tutkitussa tekstiaineistossa. Ensimmäinen järjestysnumero osoittaa, kuinka yleinen sana on otoksessa. Toinen järjestysnumero kertoo, mikä on sanan sijoitus *Suomen kielen taajuussanaston yleisyysjärjestysluettelossa*.

Vertailukohdaksi kannattaa huomioida taajuussanaston listaamat suomen yleiskielen kymmenen yleisintä sanaa: (1.) *olla*, (2.) *ja*, (3.) *se*, (4.) *ei*, (5.) *joka*, (6.) *että*, (7.) *tämä*, (8.) *hän*, (9.) *voida* ja (10.) *saada*².

Taulukko *Runokorpuksen kymmenen yleisintä sanaa*.

Järjestysnumero runoaineistossa	Sana	Frekvenssi (F)	Järjestysnumero taajuussanastossa
1.	minä	63	27.
2.	olla	61	1.
3.	sinä	60	63.
4.	ja	40	2.
5.	ei	30	4.
6.	se	29	3.
7.	rakastaa	22	891.
8.	mutta	18	11.
9.	että	14	6.
10.	rakkaus	14	686.

Koska kyseessä on verraten pienen sanasto-otoksen erittely, ei tuloksista voi tehdä kovin rohkeita päätelmiä, mutta jotakin listaus silti kertoo. Runoaineiston kymmenen yleisimmän sanan joukossa on kolme verbiä: *olla*, *ei*, *rakastaa*. Näistä eri aikamuotojen apuverbinä yleinen *olla*-verbi ja kieltoverbi *ei* ovat myös yleiskielen sanaston kymmenen yleisimmän sanan joukossa.

Myös konjunktioita on runoaineiston kymmenen yleisimmän sanan joukossa kolme: *ja*, *mutta*, *että*. Näistä konjunktiot *ja* sekä *että* kuuluvat myös taajuussanaston kymmeneen yleisimpään sanaan, ja myös konjunktio *mutta* on taajuussanastossa jo sijalla yksitoista.

Taajuussanaston yleisin pronomini on *se*³. Demonstratiivipronimini *se* sijoittuu myös runoaineiston kymmenen yleisimmän sanan listan puoliväliin, sijalle kuusi. Tältä osin aineistossa ei siten ole merkittäviä eroja suomen yleiskielen sanastoon verrattuna.

Taulukon huomioarvoisin viesti kiteytyy neljään jäljelle jäävään sanaan: *sinä*, *minä*, *rakastaa* ja *rakkaus*. Yksikön ensimmäisen ja toisen persoonan pronominit, *minä* ja *sinä*, sijoittuvat runoaineiston sanastolistalla huomattavasti yleiskielen vastaavaa sijoitusta korkeammalle.

Pronomini *minä* on runoaineiston yleisin sana, mutta yleiskielen sanastossa se on vasta sijalla 27. Vielä merkittävämpi on ero pronomini *sinän* kohdalla, joka on runoaineistossa kolmanneksi yleisin sana, mutta taajuussanastossa vasta sijalla 63. Yleiskielessä *minä* tekijänä on vastaanottajaa tärkeämpi⁴, mutta runoaineistossa nämä pronominit asettuvat lähes rinnakkain. Suositun nuortenlehden, tyttöjen lukemiston, nimi on siten erittäin osuvasti juuri *SinäMinä*.

Taajuussanastossa verbi *rakastaa* on vasta sijalla 891 ja substantiivi *rakkaus* sijalla 686⁵. Runoaineistossa nämä tunneilmaisusanat sijoittuvat molemmat kymmenen yleisimmän sanan joukkoon: *rakastaa* sijalle seitsemän ja *rakkaus* sijalle kymmenen.

Runosanaston viesti on selkeä: sanastoanalyysi vahvistaa, että runojen keskeinen tema on rakkaus ja rakkauden tuntemisen, rakastamisen, vaikutus tunteen kokijaan sekä kohteeseen. Sanasto korostaa tuntevaa subjektia, minua, ja tunteen kohteena olevaan objektia, sinua.

VIITTEET LUKU 9

1. SKTS 1979, 7–8.
2. Alkula et al. 1995, 110.
3. SKTS 1979, 41.
4. Emt., 9–10 ja 41.
5. Emt., 9 ja 41–42.
6. Emt., 53 ja 57.

10. RAKKAUSTEEMAN DISKURSIIVINEN TULKINTA

10.1. Diskurssit ja repertuaarit

Tutkimusaineistoni, Sykkeen runopalstarunojen, temaattinen luokitus osoitti, että runojen määrällisesti laajin luokka ovat rakkauteen ja parisuhteeseen keskittyvät runot. Korostan, että runojen maailma on *heteroseksuaalinen*. Runo puhuu miehen ja naisen, tytön ja pojan välisestä rakkaudesta. Tyttöjen seksuaalikerrontaa tutkinut folkloristi **Liisa-Maria Nito-vuori** toteaa, että kerronnan läpäisee heteroseksuaalinen sopimus: miehen ja naisen välinen suhde¹. Homoseksuaalisesta rakkaudesta kertovia runoja on korpuksessa vain neljä: kolme runoa pojalta pojalle ja yksi runo tyttö-rakkaudesta. En kuitenkaan väitä, että tämä olisi koko totuus. Osa runoista heijastanee piilevää homoseksuaalista rakkautta, jota ei ole haluttu verbalisoida suoraan runon pintatasolla ilmeneväksi.

Tulkitsen runoja kuitenkin tässä tutkimuksessa vain heteroseksuaalisessa kontekstissa, vastakkaisten sukupuolten suhteen kuvauksena. Lisäksi näkökulma on selvästi naisen: valtaosa runoista tarkastelee parisuhdetta ja sen tunnetaloutta naisnäkökulmasta. Poika tai mies on runojen objekti, kohde. Usein pojat ovat nimenomaan runojen keskiö: runojen toiminta rakentuu kehämäisesti pojan ympärille; tyttö kiertää kehää pojan ympärillä.

Runojen rakkauskeskeisyys ei ole yllätys: aiemmat runofolkloretutkimukset vahvistavat saman. Pelkkä keskeisteeman tunnistaminen ei kuitenkaan riitä tutkimustulokseksi. Se ei vastaa kysymykseen, mistä runot puhuvat, kun ne puhuvat parisuhteeseen liittyvästä rakkaudesta. Mitä odotuksia, toiveita tai uskomuksia rakkauteen liitetään? Miten runojen *rakkauspuhunta* jäsentää parisuhdetta? Miten tekstit merkityksellistävät rakkaussuhdetta?

Määrittelen tässä tutkimuksessa runotekstien rakkauspuhunnan kaikiksi niiksi verbaalisiksi ilmauksiksi, joilla runotekstit kuvaavat parisuhdetta sekä siihen liittyvää tunnekirjoa, kuten ihastus, rakkaus, viha, mustasukkaisuus, menetyksen pelko. Ilmaukset voivat olla suoria tunnekuvauksia tai implisiittisiä, tekstikontekstista ymmärrettäviä ilmauksia.

Tulkitsen runopalstarunojen rakkauspuhuntaa *diskurssianalyysin* avulla. Diskurssianalyytinen tutkimusote on osa humanististen ja yhteiskuntatieteiden lingvististä metodia, jossa korostetaan kielen keskeistä roolia sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa. Diskurssin

käsitettä käytetään kuitenkin hyvin monenlaisissa tutkimuksissa, joilla ei välttämättä ole yhtenäistä teoreettista perustaa.² Diskurssianalyysi ei siten ole yhtenäinen tutkimussuunta, vaan paremminkin yleisotsikko vaihteleville teksteihin ja kieleen suuntautuville lähestymistavoille³. Sosiologi **Tommi Hoikkala** määrittelee diskurssianalyysin työkaluvarastoksi, josta tutkija ottaa mitä tarvitsee⁴.

Erlaisia merkityssystemejä on kutsuttu toisinaan diskursseiksi ja toisinaan tulkintarepertuaareiksi. Suomalaiset diskurssianalyytikot **Arja Jokinen**, **Kirsi Juhila** ja **Eero Suoninen** määrittelevät sekä diskurssin että repertuaarin verraten eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta. Tulkintarepertuaarin käsite soveltuu heidän mukaansa luontevimmin sellaisiin tutkimustehtäviin, joissa spesifoidaan yksityiskohtaisesti arkisen kielen käytön vaihtelevuutta.⁵

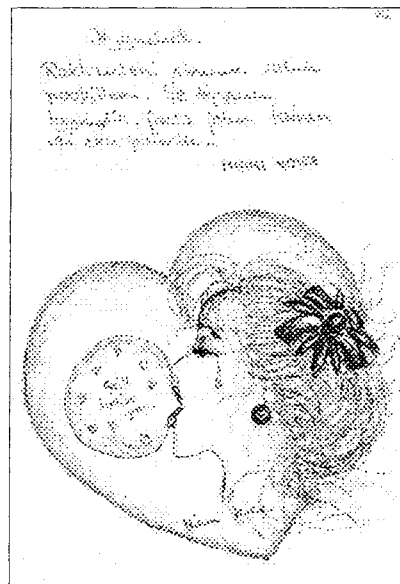
Kirjallisuustieteilijä **Markku Soikkeli** soveltaa diskurssianalyysiä väitöskirjassaan *Lemmen leikkikehässä: Rakkausdiskurssin sovellukset 1900-luvun suomalaisissa rakkausromaaneissa* (1998). Soikkelin mukaan ihmiset esiintyvät rakkausdiskurssin avulla rakastuneina. Rakkaussuhteella on, leikin lailla, omat tilannekohtaiset ja paikkaan rajatut sääntönsä. Nämä säännöt ovat diskursiivisia ohjeita, joita leikin tuntijat pitävät niin itsestään selvinä, ettei niitä tarvitse erikseen ylöskirjata.⁶

Informaatiotutkija **Sanna Talja** käyttää väitöskirjassaan *Musiikki, kulttuuri, kirjasto: Diskurssien analyysi* (1998) termejä tulkintarepertuaari ja diskurssi lähes synonyymisesti. Talja määrittelee repertuaarin analyysin lopputulokseksi, nimetyksi diskurssiksi.⁷ Sovellan samaa määrittelytapaa omaan aineistooni. Viittaan termillä rakkausdiskurssi runotekstien rakkauspuhuntaan ja siinä ilmeneviin yleisteemoihin. Näistä diskursseista koostettuna, kietytettyjä tulkintakehikkoja nimitän tulkintarepertuaareiksi.

Sosiologi **Sinikka Aapola** on analysoinut väitöskirjassaan *Murrosikä ja sukupuoli: Julki-set ja yksityiset ikämäärittelyt* (1999) sitä, mitä diskursseja teksteissä aktivoidaan ja miten, mutta toisaalta hän korostaa myös sitä, miten tiettyjä diskursseja vastustetaan ja kierretään⁸. Pyrin soveltamaan runoanalyysissä myös Aapolan lähestymistapaa: runotekstien tulkintarepertuaarien koostaminen voi perustua tekstistä nouseviin diskursseihin tai tekstissä *kartettuihin* diskursseihin.

Diskurssianalyysissä pyritään aina sisällön erittelyä pidemmälle menevään tulkintaan. Analyysissä lähtee siitä, että puheessa ja teksteissä rakennetaan, konstruoidaan todellisuutta. Kielen käyttäjät esittävät eri versioita tapahtumista, asioista ja ihmisistä, ja näillä tulkinnoillaan he *luovat* ne tapaukset, asiat ja ihmiset, joista puhuvat. Puheessa tapaukset ja asiat saavat merkityksen ja taustan, ihmiset identiteetin ja aseman, jonka mukaisesti heihin suhtaudutaan. Analysoija osoittaa tekstistä sen kielellisesti *yhtenäisen puhettavan*, diskurssin, jota tekstin tuottaja soveltaa. Tekstistä löytyy myös rinnakkaisia diskursseja ja näiden välisiä jännitteitä. Puheet ja tekstit ymmärretään siten sosiaalisena toimintana, jolla on omat sosiaalisessa elämässä ilmenevät seuraamuksensa, funktionsa. Diskurssianalyytikko voi nostaa tekstistä esiin yhtenäiset puhettavat ja osoittaa niiden funktiot. Esimerkiksi kiinnittämällä huomiota siihen, kenen näkökulmasta asioita tarkastellaan, millaisia kielikuvia käytetään, miten syysuhteet esitetään tai peitetään, voidaan osoittaa valtasuhteita.⁹

Syke-aineistossa ilmenee useita rinnakkaisia, osin ristikkäisiä ja päällekkäisiä rakkausdiskursseja. Olen koostanut nämä diskurssit viideksi nimetyksi repertuaariksi: (1) *haave- ja toiverepertuaari*, (2) *rakentava repertuaari*, (3) *marttyyrirepertuaari*, (4) *eron ja uuden alun repertuaari* sekä (5) *kiistävä repertuaari*. Näistä viimeksi mainitusta voi hyvin käyttää myös nimitystä *kiistävä diskurssi*, koska kyseessä on paremminkin useiden diskurssien joukko, jonka voisi edelleen työstää kapeammiksi repertuaareiksi, esim. vähättelyrepertuaari, emansipaatiorepertuaari.

Kuva 11. SR 1073. Sepittäjä ja piirtäjä nimimerkki *Miami Voice*.

10.2 Haave- ja toiverepertuaari

*”Istun ja odotan / kunnes / unelmieni prinssi saapuu. /
Mutta uni jatkuu ikuisesti / sillä prinssini ei saavukaan”* (SR 793/3–7).

Sosiaalista maailmaa koskeva tietomme on varastoitunut mieleemme *skeemoiksi*. Skeemat järjestävät ja jäsentävät sosiaalisen maailmamme¹⁰. Muiden ymmärtäminen ja viestintä on mahdollista siksi, että ihmisillä on runsaasti jaettua sosiaalista tietoa¹¹. Annikki **Kaivola-Bregenhøj'n** mukaan skeemaa ei ole pystytty määrittelemään täsmällisesti, vaan sen luonteeseen kuuluu tietty spesifioimattomuus. Sen tuntomerkkejä ei siis voida määritellä formaalissa sanakirjamerkityksessä.¹² Runojen tulkintarepertuaarit perustuvat parisuhteen skeemaan: parinmuodostus, suhde – ja ero. Tekstien sepittäjillä on runsaasti skeemapohjaista tietoa siitä, kuinka suhteen muodostuksen *pitäisi* edetä, jotta se etenisi kulttuurisesti *oikein*.: Ketä toimijoita tarvitaan? Mitä parisuhteenäyttämöllä tapahtuu? Millaiset ovat toimijoiden roolit? Mitkä ovat roolien rajat? Skemaattinen tieto korostuu kaikissa aineistoni tulkintarepertuaareissa, mutta erityisesti *haave- ja toiverepertuaariissa*.

Tapahtumia koskeva skeema eli *skripti* sisältää oletuksen tietyn sosiaalisen tilanteen tai tapahtuman etenemisestä¹³. Skripti eli käsikirjoitus tarkoittaa yleistä järjestynyttä tietoa, jota meillä on jostakin tilanteesta: miten minun odotetaan toimivan ja miten voin odottaa muiden toimivan. Skripti myös ohjaa niitä tulkintoja, joita muiden toiminnasta tehdään. Suuri osa elämästämme on käsikirjoituksen mukaista. Myös tulevaisuutta koskevin käsitystemme voi ajatella muodostavan skriptejä.¹⁴ Haave- ja tulkintarepertuaarit konstruoivat sepittäjälle mahdollisen parisuhteen, sosiaalisen tilanteen *sitten joskus* vastineeksi puutteen, rakkaudettomuuden tilalle *nyt*.

Repertuaari jakautuu kahtia. *Haaverepertuaari* keskittyy rakkausidean ympärille: olisipa minulla rakkaus ja *joku* jota rakastaa: *”Kun olisi joku, / joka pitäisi lähellä. / Olisi joku, / joka ymmärtäisi. / Olisi joku, / joka ei lähtisi pois”* (SR 353). Rakkauden kohde on epä-määräinen: satujen haaveprinssi seikkailee myös runopalstarunoissa. Sepittäjä tietää, että hän on vielä kaukana haaveen toteutumisesta. Kaikki on vain unelmaa: *”haluaisin... tehdä niin paljon kanssasi / jos sinä vain olisit olemassa”* (SR 420:9–10). Myös esimerkkirunot SR 1581 ja SR 202 kuvaavat samaa teemaa:

SR 1581:

Minäkin

Minunkin tekisi mieleni.

Minunkin.

Saada joku.

Joku jota halata.

Joku jota pitää kädestä.

Joku jonka syliin painautua.

Joku joka rakastaisi minua

enemmän kuin ketään muuta

koko maailmassa.

Joku jolle sanoisin:

sinä olet minun elämäni.

SR 202:

Tää yksinäisyys

repii mun aivoni hajalle

Mussa on niin paljon

hellyyttä ja kauniita sanoja

että mä tunnen oloni

jotenkin yliromanttiseksi

olemaan ittekseni

Missä on ne kaikki

poitsut, joista äiti kerto,

kun mä olin pikkunen?

Tärkeintä on tunne ja kuuluminen rakastettujen joukkoon, *meisyys* (vrt. *minuus*): *sinä* ja *minä* olisimme yhtä, kokonaisuus – jos *sinä* olisit olemassa. Sepittäjä määrittelee itsensä ulkopuoliseksi, toiseksi, ilman paria. Hän katsoo ulkopuolisena – ja kateellisena – *heitä*, jotka jo kuuluvat rakastavaisten joukkoon: *"Lauantai-ilta / Katson ulos, siellä ne taas me-
nee, / kaupungin parit. Minä vain kuuntelen / kappaletta You break my heart"* (SR 813:1–3 [7]). Haaverepertuaari on, nimensä mukaisesti, vahvasti illusorinen, kuvitteellinen maailma. Usein runo turvautuu vertaukseen unesta, joka murtaa rakkauden rajat. Unen loppuminen on paluu todellisuuteen: *"Näen ihanat siniset silmäsi, / kosketat minua hellästi, / tuok-
sut hyvältä ja kuiskaat / sanat "I love you". / Olen pakahtua onnesta./ Onnesta: kunnes he-
rätyskello soi / ja taas minun täytyy todeta / kaiken olleen unta* (SR 920).

Toiverepertuaari tuo haaveen arkipäivään, lähelle realismia. Runon *sinä* ja *hän* ovat olemassa. He eivät vain ole vielä kohdanneet runon *minän* kanssa. *Toiverepertuaarin* runo liikkuu usein sepittäjälle läheisessä miljöössä: koulussa, discossa, viikonloppuna kadulla. Konkreettisimmillaan runo jopa nimeää paikkoja ja tapahtumia: näkisinpä sinut Assalla; tulisitpa kylälle; istuttaisiinpa autossasi parkissa; kohtaisimmepa Himoksen laskettelurinteillä. *Haaverepertuaarin* runo on kuin toivomuskaivo, johon sepittäjä heittää lantin ja odottaa mitä tapahtuu. *Toiverepertuaari* on kuin tivolin onnenpeli: jokainen arpa ei voita, mutta joidenkin narujen päässä on palkinto: *sinä*. *Haaverepertuaarin* tekstit lienevät pahan olon purkukanava, lievittäjä: ääneen sanominen – kirjoittaminen – helpottaa yksin oloa.

Toiverepertuaari ei tyydy lievitykseen, vaan se kurkottaa lopputulokseen. Runot vetoavat yleiseen seurustelun skeemaan: muutkin ovat jo löytäneet onnensa, miksi sitten emme myös me? Joskus sepittäjä on varma ettei ole tunteineen yksin. Kumpikaan ei vain ole teh-

nyt seurusteluskeemaan kuuluvaa siirtoa, suhteen käynnistämistä: ”*Rakastan sinua ja / tiedän että myös / sinä rakastat minua. / Kumpi tekee / aloitteen???*” (SR 12) tai ”*Jos olet huomannut minut, / niin ilmaise se jotenkin. / Minä kyllä vastaan ”merkkeihisi”*” (SR 221).

Toiverepertuaari elää myös osin unessa. Unimaailma kulkee askeleen arkitodellisuutta edellä. Öisin unessa toteutuu se, mistä sepittäjä haaveilee päivisin. Haaveiden unimaailmasta teema eroaa siinä, että unirakastaja ei ole kasvoton prinssi, vaan tosielämän hahmo.

SR 885:

*Mä näin susta viime yönä
unta. Se oli nätti uni.
Saatana, kun vitutti herä-
tä siitä!*

SR 1033:

*Suutelet minua... aaah
Hei mitäs nyt???
Se olikin vain unta, böö
Äkkiä takaisin nukkumaan.
Krooh...!*

10.3. Rakentava repertuaari

*Mä sain kokea ihmeen! / Mun elämään tuli mies, / johon rakastuin
ja seki rakastu muhun / ja kokos mun sydämen. / Nyt me eletään onnellisina* (SR 803)

Olen nimennyt toisen tulkintarepertuaarin *rakentavaksi repertuaariksi*. Täsmentäen kyse on suhteen tunnetason rakentamisesta ja suhteen konkreettisesta ylläpidosta, jatkuvuuden takaamisesta ja *meisyyden* vahvistamisesta. Rakentava repertuaari perustunee suhteen tunnetalouden maksimointiin: repertuaarin taustalla näkyy ajatus rakkausideaalista, ihanesuhteesta. Repertuaari koostuu runoista, jotka ylistävät rakkauden arkipäivää, nostavat rakkauden muiden tunteiden ja elämänarvojen yläpuolelle sekä vakuuttavat tunteen kestävyttä: ”*En usko koskaan voivani / rakastaa ketään ihmistä / yhtä paljon kuin sinua*” (SR 691:1–3 [6]). Repertuaariin ei kuulu käsitys tunteen loppumisesta tai rakkauskohteen vaihtumisesta. Rakkauden kohde on saavutettu ja tästä eteenpäin se on sama, pysyvä, ikuisen. Sepittäjä kiteyttää: ”*Sinuun kerran / rakastuin / Sinua aina rakastan*” (SR 231). Sama rakkausvakuuttaminen ilmenee esimerkkirunoissa SR 694, SR 716, SR 763 ja SR 1938:

SR 694:

*Rakastan häntä!
Se tunne kasvaa päivä
päivältä ja jonain
päivänä ne pursuaa yli
laitojen. Mutta eikä rak-
kaus ole rajaton.*

SR 716:

*Minä rakastan sinua
omasta vapaasta tahdostani,
sydämeni pohjasta.
Kaikkeni sinulle antaen
- Voitko enää muuta vaatia?*

SR 763:

*Olin kanssasi, nauroin
Sinä nauroit minun
nauruani
Suudeltiin ja naurumme
sulivat yhteen
kuplivaksi onnen
tunteeksi*

SR 1938:

*Niin kauan kuin ajatukset, unelmat ja muistot
elävät niin kauan kuin silmäni näkevät ja
korvani kuulevat niin kauan kuin sydämeni
sykkii ja sieluni hengittää niin kauan
minä rakastan sinua.*

Kohteeseen ei myöskään kohdistu kritiikkiä: rakastettu on kokonaisuutena, kritiikittömästi hyvä, virheetön ja täydellinen. Kohde on siten yleisen *rakastettavuuden prototyyppi*, ihannekonstruktio. Skeemateorian mukaan jatkuvaa informaatiotulvaa käsitellään muun muassa luokittelun avulla. Luokituksia ei muodosteta vain ympäristön ominaisuuksien pohjalta, vaan ne ovat aktiivisesti luotuja konstruktioita, jotka puolestaan vaikuttavat siihen, mitä havaitaan ja miten informaatiota tulkitaan. Luokitukset perustuvat kohteiden yleisiin luokkiin, prototyyppeihin. Prototyyppi on yleisluokka, joka sisältää alaluokkia. Prototyyppiä voi kuvata yksityiskohtaisesti alaluokkien kautta.¹⁵ Rakentavan repertuaarin runot kuvaavat oman rakastetun sellaiseksi kuin rakastetun *pitäisi* stereotyyppisesti olla: hellä, huolehtiva, kunnollinen, vastarakkautta antava. Runon sepittäjä kuvailee rakastettuaan: *"Löysin pojan joka / ei juo, ei polta / eikä ole minulle uskoton. / Sain oman kullan, joka on / suloinen, ihana, hellä ja uskomaton"*(SR 1616:8–11 [13]).

Rakentavan repertuaarin runon sepittäjä ui tasaisessa positiivisten tunteiden virrassa, joka ympäröi hänet kokonaan; vastavirtoja ei ole. Vaikka kyse on suhteen rakentamisesta ja ylläpidosta, repertuaarista *puuttuu* lähes kokonaan yksi elementti: ongelmakeskeisyys. Rakentava runosto ei problematisoi suhdetta. Runot eivät juuri pohdi ihmissuhteiden vastoinkäymisiä ja niistä selviämistä. Runoissa ei vallitse ikuinen sunnuntai, vaan paremminkin ikuinen perjantai- tai lauantai-ilta, suhteen alun onnenhetki. Runojen konstruoima maailma on hyvin mustavalkoinen, dikotominen, puolesta ja vastaan. Rakentavan repertuaarin vastapooliksi asettuu *marttyyridiskurssi*.

10.4 Marttyyrirepertuaari

*Mä kaipaan turvallisia, / lämpöisiä käsiä ympärilleni.
Söpöä, luotettavaa / poikaa vierelleni / mutta... / mun on taas kerran
tyydyttävä kämmiseen / jätkään, joka ei edes tajua / että se olen mä... (SR 62)*

Runon tyttö näkee, että poika häpeää häntä julkisesti, koska ”olen vain / tyttö sivukyliltä.” (SR 979:10–11 [14]). Silti tyttö on valmis rakastamaan poikaa salaa, tätä häpäisemättä. Runo on *marttyyrirepertuaariksi* nimeämästäni diskurssista. Lievimmillään se koostuu runoista, joissa tyttö määrittää itsensä sosiaalisesti etäälle pojasta: tyttö on kiltti, odottaa ja ymmärtää sekä antaa lopuksi anteeksi. Poika juo, tupakoi ja pettää, koska se kuuluu miehen luonteeseen. Naisen ja miehen roolimallit ovat vahvat: mies vie, nainen myötäilee.

Runojen rakkauskuva perustuu – vaarallisen tuntuiseen – uskomukseen: ”*Se huutaa sinulle / eniten. / Se riitelee sun kanssas / eniten. / Se kiusaa sua / eniten. / Mutta se rakastaa sua / eniten*” (SR 1415). Runoihin sisältyy usein kuvaus pojan ”kovasta” ulkonäöstä. Pojan attribuuteiksi määrittyvät nahkatakki, viina, moottoripyörät; miehen ”luonnollisia” epiteettejä ovat kovuus, kylmyys, välinpitämättömyys tai kyky satuttaa. Runo kuvaa, kuinka ”*Poika suutelee, / poika ottaa kädestä kiinni, / poika vie sänkyyn, / poika jättää ikuisesti*” (SR 1094). Poika ja mies kuvataan aktiiviseksi toimijaksi, tyttö ja nainen toiminnan kohteeksi.

Kiteytynyt runokuva marttyyrirunostossa on käsite *ulkokuori*: sepittäjä vakuuttaa tietävänsä, että pojan kovan kuoren alla on lämmin, hellä sydän – ehkä juuri siksi kannattaa kärsiäkin! Runo 827:12–16 vakuuttaa: ”*Mun rakkaus sua kohtaan ei kuole / vaikka sä tekisit mitä, / sillä mä tiedän, että / kovan kuoren alla / sullakin on ihan varmasti sydän*”. Marttyyrirunous romantisoi ”Bad boyn” fiktiivisen pahuuden, ja karkeimmillaan se hyväksyy samalla todellisen väkivallan rakkauden nimissä: ”*Itken sinun takiasi, / vaikka löit minua usein, / ja ne lyönnit sattuivat enemmän / sydämeeni kuin kasvoihini / Itken sinun takiasi / koska rakastan sinua yhä*” (SR 1051:7–12)

SR 504:
Bad boy
Katu on hänen kotinsa
villi ja raaka rock'n'roll
hänen elämänsä
huumeet ja seksi nautintonsa
ilkivalta ja rikokset työnsä tulokset.
Ja kuitenkin
tuon kovan kuoren alla asuu
hellä ja rakastava sydän

SR 70:
En minä tiedä miksi si-
nua rakastan, vaikka et ole
erityisen komea ja vaikka
elät remuista elämää. Muis-
tat minua vain, kun olet
räkäkännissä ja silloinkin
vain ohimennen. Annat olla
mun juoppojen kavereittes
kanssa, jotka säälii mua
sun takias.

Marttyyrirepertuaarin kuuluu myös sosiaalinen kontrolli. Runon minä pohtii, kuinka hän voi rakastaa kohdetta, joka ei ole yleisesti hyväksytty. Repertuaari värittyä vaaran käsit-

teellä: kielletty, pelottava kiehtoo; teen näin juuri siksi, että näin ei saisi tehdä. Tyypillisiä marttyyrirunostossa ovat kuvaukset liian vanhoista rakastetuista ja heihin liitetyistä kielletyistä elementeistä. Runot ovat oikeastaan samalla myös *kiistävää* runoutta: tyttö uhmaa niissä yleisesti hyväksytyjä tapoja, sosiaalisia normeja. Seuraavien esimerkkirunojen, SR 421 ja SR 404, otsikot ovat kuvaavia: vastakkain ovat yksilön tahto ja yhteisön rajat.

SR 421:

Tahdon kysymys

"tahtoisin seurustella kanssasi?"

Mietin mitä vastaisin

Tahdon, en tahdo,

Omatuntoni kolkuttaa

- *Hän juo*

- *Hän polttaa*

- *Hän on sinua vanhempi*

- *Hän pettää kuitenkin*

Simua

Suljen ajatukseni

Omaltatunnoltani.

Ajattelen

Hän pitää minusta

Ja minä hänestä...

Tahdon!

SR 404:

Rakkauden rajat

Sehän on liian vanha

sulle, sehän juo ja

polttaa ja sillähän on

monia muitakin

mulle aina sanotaan

Mä tiedän ton kaiken

itekin, mutta mun

rakkauteni ei tunne rajoja.

Marttyyrirepertuaarin toinen puoli on seksuaalisuus. Sepittäjät kuvaavat, kuinka poika ottaa sen minkä tahtoo, halusipa tyttö tai ei. Runo *Jokamiehen menu* (SR 1005) tarjoaa *"Alkupalaksi viattomia katseita / silmäniskuilla höystettynä / pääateriaksi halailua ja / intohimoisia suudelmia, / hyväilyjen kera / Ja jälkiruuaksi neitsyys ja / huuto: "ULOS!" "*

Marttyyrisepittäjä sysää vastuun omasta "huonommuudestaan" pojalle, joka pilasi tytön. Runojen taustalla on deterministinen ajatus: kun olet suostunut kerran pojan tahtoo, olet sitetöinyt kohtalosi *pilattuna* naisena, huorana. Runot kuvaavat, kuinka hyväksikäyttäjäpojat ovat alentaneet tytön. Marttyyrirunous on siten osaltaan varoitusperinnettä tytöiltä tytöille. Runoissa on jälleen viitteitä myös kiistävästä perinteestä: ne sysäävät vastuuta myös pojalle; tytöstä ei tullut yksinään sitä mitä tuli. Poika on osasyllinen, vastuunkantaja.

SR 637:

Kovaksi meikatut kasvot

seksikkäät vaatteet

viinaa päässä ja tupakka suussa.

Minä itse.

Simun lähdettyäsi minusta tuli

tällainen = "jokapojan tyttö"

SR 1543:

Mä oon paha lapsi

Sä katsot mua moittivasti

Mä vastaan uhmakkaasti

Ei sulla ole oikeutta

moittia mua

Sähän musta huoran teit.

10.5. Eron ja uuden alun repertuaari

*Mä menetin sut./ Se oli tosi paha pala / mulle purtavaksi,
mutta joka päivä mä / purasen siitä hiukan pois. (SR 229)*

Neljäs diskurssi on *eron ja uuden alun repertuaari*. Se kattaa runot, joissa käsitellään suhteen lopullista tai väliaikaista eroa. Runojen keskeinen teema on kaipuu ja ikävä. Runot kuvaavat miltä tuntuu, kun et ole tässä juuri nyt. Rakastettu voi olla tilapäisesti poissa ja sepittäjä purkaa runoon kaipuutaan. Tällöin repertuaari limittyy suhdetta rakentavaan ja ylläpitävään repertuaariin, rakkaustunteen kestävyysvakuutteluun.

Rakastettu voi olla myös iäksi poissa: *Rakkaan kuolema* –runot kuvaavat yleensä hyvin romantisoidusti suhteen päättymistä toisen kuolemaan. Joskus runot voivat nojata tosi elämään. Usein ne ovat kuitenkin selkeästi fiktiota: morsian löytää auto-onnettomuuteen joutuneen sulhasensa; häät olisivat olleet huomenna. Esimerkkirunossa *Jäähyväiset rakkaaleni* SR 548 sepittäjä antaa puheenvuoron kuolevalle:

SR 548:

*Kiitos rakas siitä ajasta, jonka sain olla luonasi. Viettää kanssasi viimeiset hetkeni. Nyt minun on mentävä, sillä aikani päättyy pian. Tahtoisin vielä kerran painaa pääni olkaasi vasten ja kertoa, kuinka paljon sinua rakastan... mutta voimani eivät riitä edes kuiskamaan nimeäsi...
Hyvästi rakkaani... hyvästi...*

Lopullisen eron, suhteen päättymisen, kuvauksessa näkökulma voi olla jättäjän tai jätetyn. Yleensä runo tarkastelee suhteen päättymistä jätetyn kannalta. Sepittäjä tilittää yksin jäämisen tuskaansa. Usein runoon sisältyy toive, että ero ei olisi lopullinen: voisiko rakastettu vielä palata? Ero nivoutuu siten *uuden alun repertuaariksi*. Uuden alun kuvaus on yleensä sekoitus toiverepertuaaria ja rakentavaa repertuaaria.

Joskus eroon sisältyy käsite *kolmas, hän tai toinen*. Eron syyllinen on ulkopuolinen, joka on rikkonut suhteen. Sepittäjä uskoo, että tilanne palautuu ennalleen kun suhteen häiritsijä poistetaan. *"Tiedät, että rakastan sinua ja / minä tiedän, että sinä / rakastat minua. / Meitä vain erottaa enää se, / että et pääse eroon siitä toisesta. / Mutta jos haluat säilyttää minut, / sinun on ajettava se piru pois!" (SR 1407)*. Syyllinen on lähes poikkeuksetta suhteen ulko-

puolinen, vieras uhka – miestennielijä: ”Sinä, / miesten-nieliä. / Miksi aito viedä... / mi-
multa sen... / jota rakastan ja... / jolle en sinun rakkautta soisi. / Minkä takia?” (SR 877):

10.6. Kiistävä repertuaari?

H = *Hän ei huomaa sua*

A = *Alat tuntea ittessäsi surua*

T = *Tulet iltaisin yksinäiseksi*

E = *Edessäsi on VIHA JA KATKERUUS!* (SR 653:6–10)

Repertuaareista kiinnostavin, fragmentaarisin – ja kiistanalaisin! – on *kiistäväksi repertuaariksi* nimeämäni tekstien puhetapa. Jotta voi kiistää, täytyy olla kiistettävää. Mitä vastaan kiistävä perinne hyökkää? Onko kohteena runojen perinteinen arvomaailma tai naisen ja miehen rooli? **Ulla Lipponen** on etsinyt runovihkorunosta modernia sukupuolidiskursia. Lipposen mukaan runot eivät juurikaan ravistele tai murena poikien roolia. Jotakin uutta hän uskoo kuitenkin löytäneensä: osa runoista esimerkiksi esittelee tytön oman seksuaalisuutensa subjektina eikä objektina. 1970-luvun vihoissa perinteisiä roolimalleja kiistäviä tekstejä ei ole Lipposen mukaan juuri nimeksikään. 1980-luvun aineistossa niitä on jonkin verran, ja 1990-luvun alun vihkoissa entistä useammin.¹⁶

Olen koonnut kiistävien runojen ryhmään noin viisi prosenttia korpuksesta (n=100). Aineisto on heterogeenista. Runot pohtivat naisen roolia, parisuhdetta ja seksuaalisuutta. Tulkinnassani olen varustanut *kiistävän repertuaarin* vielä kysymysmerkillä. Näin siksi, että kiistävän, modernin diskurssin haltuunotto vaatisi vielä analysointia. Näyttäisi, että voimakkaimmin muutos ilmenee runopalstarunojen suhteessa naisen rooliin. Olisiko kiistävän perinteen sijasta parempi nimike *runon uusi naiskuva*, *emansipoitunut runous* tai *feministinen runous*?

Tarkastelen seuraavassa, mitä kiistävän repertuaarin runot kertovan naisen roolista, parisuhteesta ja avioliitosta sekä seksuaalisuudesta.

Naiskuva: siivet ja myrkkyhampaat. Kiistävän runouden naiskuva näyttäisi muuttuneen, elävöityneen. Rakkausnuken – riepotehtavan mollamaijan? – rinnalle nousee uusi naiskuva. Runo 107 tokaisee: ”Yksinäinen nainen / yhteiskunnan syntipukki? / Pah, itsenäinen ihminen!”. Runo SR 110 *Höpölopö* nauraa miehen läpinäkyvälle imartelulle ja paljastaa vaarattoman merenneidon naamion takaa käärmenaisen, joka etsii naiseuden myrkkyhampaita:

"Merenneidon näköinen, sinä sanot. / Minä en usko. / Kaunis en ole, pyrstökin puuttuu. / Mutta kävisikö käärmenainen, / paitsi mistäs myrkkyhampaat?". Sepittäjä hyökkää myös naisen äiti- ja kotihengetärroolia vastaan: *"Sä vaan halusit että / mä paistan lihapullia keittokomerossa / Mä en osaa, / mä en haluu. / Siivet selässä on / vaikee asettua"* (SR 111). Esiin nousee naisen tahto: en halua, en tahdo, en suostu; siivet kantavat pois keittiöstä, eikä runon nainen asetu rooliinsa. Ehkä jäsentynein uusi naiskuva on runossa SR 1467 *Nykyaikainen nainen*. Runo yhdistää naisen roolit: äiti, työntekijä, rakastajatar.

SR 1467

*Hän on illanistujaisten viettelijätär,
heikumallinen ja kuuma nainen!
Hän on arjen puristuksessa, hellä
lapsiaan ja miestään rakastava äitihahmo!
Hän on töissä viileän etäinen,
työnsä osaava ja tehokas työntekijä!
Skitsofreniaako?
Ei, vaan eräs näkökulma nykynaisen
tasapainoilusta, työn, kodin ja vapaa-ajan
loputtomasta vuorottelusta!*

Runon SR 16 *Naamionainen* puolestaan hymyilee naiseudelle, kauneusvaatimuksille.

SR 16:

*- Miten niin itsekäs?
- No kun sä laitat joka yöksi
kurkkunaamion, enkä mä voi
suudella sua, koska pitää varoa
ettei viipaleet valu tyynylle.
- Voi kulta rakas, mähän haluan
vain näyttää raikkaalta aamuisin.
Kun mä vanhenen sua varmasti
helpottaa, koska silloin mä alan
käyttää mutanaamiota.*

Mieskuva: lemmikki. Varhaisempi runofolklore ei kiistä miehen roolia ja valtaa. Aiemmin mies on suhteen keskiö. Uudempi runosto toteaa lakonisesti: *"Sä ja laihis / kumpikin / yhtä tyhjän kanssa"* (SR 802). Runo pilkkaa avoimesti maskuliinisuutta, miehisyttä. Runon SR 911 mies kutistuu olutpullon arvoiseksi: *"Television mainoskin sen todistaa. / Koff I – miehen mittainen" / Kaljapullon kokoinen; 19 cm / Ei teistä, miehet, ole mihinkään!*". Arvoitusformulaan puettu runo puolestaan määrittelee, mitä miehen vuoksi kannattaa tehdä, ja mitä ei.

SR 640:

*Mitä yhteistä on miehillä ja sipulilla?
Kummankin takia itketään,
kummankaan takia ei kannattaisi.*

Seuraava esimerkkiruno SR 878 menee vielä pidemmälle. Runo esineellistää miehen. Se rinnastaa miehen eläimeen, lemmikkiin: ”pupupojan” pitää olla ”kunnossa”.

SR 878:

*Olipa kerran kaksi tyttöä, jotka
halusivat hekin ilmoittaa muallimalle
mittee he ajattelee miehestä.
Ole seuraavanlainen
(ja huomaat että hämäävät meidät)
- Korvat puhtaat, eivät punoittavat
tai rupeutuneet
- Silmät kirikkaat
- Kuono puhdas, ei merkkejä vuodosta
- Vatsa rinnan tasalla, ei riippuva tai pullistunut
- Häntä puhdas ja karvapeite paksu
- Hyvässä kunnossa, mutta ei lihava,
ei loisia tai hilsettä eikä ihotulehduksia*

Avioliitto: kartettava. Syke-aineiston sepittäjistä tuskin vielä monikaan on ollut kirjoitusajankohtana avioliitossa tai edes avioliittoiässä. Silti aineistossa on runoja, jotka kuvaavat avioliiton arkea. Kiistävään repertuaarin avioliittorunojen sävy on varoittava. Uusi runous romuttaa runopalstarunojen vaalimaa parisuhdeilluusiota. Rakentavaan repertuaariin ilmestyy särö ja suhteen arkisuus. Runo paljastaa ja varoittaa: tätä se on! ”*Ruokaa laittamaan... / helvetin avioliitto / ”laita ruokaa, / hoida kakarat / mä oon kapakassa / hyvästi”* (SR 1077). Aiemman runouden päämäärä oli suhteen vakiinnuttaminen, kihlaus ja avioliitto. Uusi runopalstaruno kehottaa karttamaan avioliittoa ja vakiintumista.

SR 1811:

*Oltais onnellisia tehtäis
paljo lapsia. Ei voitais tehdä
mitää. Äiti vietsää mut
pissalle? Vähitelle meijä
rakkaus kuolis. Vaipa vaihtoa
öisiä itkusa. Anna pusu?
Oota Oskari valvoo vielä.
Pitää siivota. Mennää naimaa?
Lapset kuulee. Pyykit pitää
laittaa ja astiat pestä.
Rakastatsää mua? Matot pitää*

SR 201

*Hääpäivä.
Hääyö.
Vuosi.
Arkiaamu.
”Akka, missä mun sukat on,
ja milloin se ruoka on
valmista?
Tuntuuko tutulta, ellei
älä vain erehdy, tätä
se on!*

*puistella ja vessa siivota.
Otetaanko ero? Kummalle
lapset? Mitä ihmiset sanoo?*

Parisuhde: tyttötoimijat. Kiistävän repertuaarin rakkaussuhde ei ole enää kohtalon johdatusta, vaan tytön itsenäisen valinnan tulos – ja kompromissi. Kannattaako edes odottaa, koska sitä oikeaa ei ehkä tulekaan (SR 444)? Runoilijaminän ote on myös aktiivisempi: tytöstä tulee kiistävässä repertuaarissa toimija, joka päättää, valitsee ja toteuttaa halunsa. Rakkaussuhde ei ole enää ainoa toivottava olotila: suhteen vastapariksi nousee itsenäisyys ja vapaus (moderni tyttöys?): *"Discossa katseemme kohtasivat / Discossa tutustuimme... / Voi ei! mitä teinkään! / Haluan olla vapaa!"* (SR 1134).

Lisäksi kiistävä runous korostaa ihmissuhteiden korvautuvuutta, ei ainutkertaisuutta. Hänen jälkeensä tulee vielä monta – parempaa (SR 776). Siksi myös tyttö voi jättää, valita ja vaihtaa (SR 1095). Runo vakuuttaa: *"Valvottuja öitä, / itkua, / surua, / menetystä... / mutta ei se siihe kaadu! / vielä on monta miestä!"*(SR 882:17–18).

SR 444:
*Koko elämäni etsin sitä Oikeaa,
mutta sitten kuitenkin valitsin
sinut.*

SR 506:
*mä syötin sulle suklaata
ja löysin korvasi takaa kohdan
josta kutiat
- silti jätin sinut*

SR 1095:
*Vitsisi ovat tylsiä
moottorit sammuneet
lepäät levollisesti kädet ristissä
suutelen oksettavaa poskeasi
"last" kerran
- Rakkaus on The End, pojuseni.*

SR 776:
*Olen onneton,
koska jätit minut,
mutta onneksi mimua
lohduttaa ajatus HÄNESTÄ!*

Perinteinen runopalstarunous vakuuttaa rakkauden ikuisuutta, kestävyyttä. Rakkaus on päättymätön jatkumo. Kiistävä repertuaari liittää rakkauteen käsitteen *juuri nyt* – ja huomenna voi jo olla toisin: *"Muista rakkaani: tällä hetkellä / ei kestä kauan, / en halua sitoutua olemaan vielä / kenenkään kanssa... – olenhan vielä / nuori ja kokematon!"* (SR 1550:10–14). Kiistävän repertuaarin näkemys on vahvasti vastakkainen marttyyrirepertuaarille: ihmissuhteiden epämiellyttävyyttä ei tarvitse eikä pidä kestää, vaan tyttö on vapaa juoksemaan pois, kuten runossa SR 1085. Runo SR 1014 puolestaan karkottaa pojan pois:

"Juokse, juokse, juokse... / Nyt voit mennä kavereittes / mukana, heittää yhden illan / juttuja. / Ei sun tarvi enään pelätä, / että olen sun varjo. / Se on loppu nyt, olen kypsä."

SR 1085:

Huulesi painuvat huulilleni.

Ne satuttavat.

Haiset tupakalta ja kaljalta.

"En minä tätä halunnut", ajattelin ja

juoksin pois sylis-

täsi.

SR 767:

Älä vaivaudu tänne saakka

kertomaan,

en halua kuulla,

kun sulla on toinen.

Painu vaan kartsalle

uusintas näyttämään.

ja haista paska.

Rakkauden tunnekirjon rinnalle nousee kiistävissä repertuaarissa negatiivisten tunteiden kirjo: viha, inho, halveksunta, pettymys, kosto. Runon tyttö on luullut, että syy suhteen loppumiseen on ollut hänessä. Totuuden paljastuttua – poika ei rakastanutkaan, vaan ainoastaan leikki tytön tunteilla – tyttö ei haikaile pojan perään, vaan vannoo: *"Enää minua ei itketä, / vaan sisälläni kuohuu / suuri viha"* (SR 580:10–12).

Seksuaalisuus: naisen päätös ja halu. Kiistävän repertuaarin seksuaalirunoissa nousee varoitteludiskurssin (raskaus, sukupuolitaudit, poikien halu) rinnalle naisen aktiivinen päätöksenteko. Sepittäjätyttö uskaltaa kieltäytyä: *"I love you, / mut sänkyyn / en tuu"* (SR 1790). Toisaalta kiistävä runous arkipäiväistää rakastelun niin kuin koko rakkauden: *"Mitä rakkaus on? / - ikuista naimista!!!"* (SR 1453) ja kuvailee suorasukaisesti poikien päämäärän: *"Kaikki pojat on pukkeja / Ne eivät ajattele kuin ulkonäköä / muotoja ja sitä!"* (SR 1466). Rinnan kieltäytymisen kanssa kulkee naisen halu: poika ei ota, vaan tyttö antaa. Runon SR 240 tyttö jakaa miehet miehiin joita rakastetaan, ja miehiin, joita halutaan!

SR 1925:

Niinhän se on.

Totuus.

Taruakin ihmeellisempi.

Aamulla

kohmelossa

huomaan, että

unelmieni prinssi

onkin yön aikana muuttunut

saakurin jästipääksi.

Että vielä annoinkin sille...

SR 240

Tavallaan kaipaan häntä

Ehkä enemmän fyysisesti...

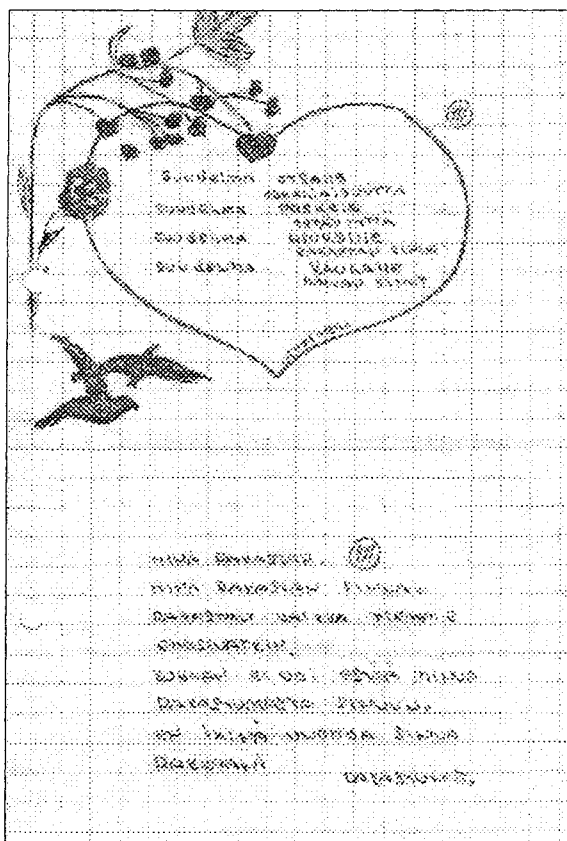
- hänen ruumis

- sinun sisusta

Siinä olisi täydellinen mies!

VIITTEET LUKU 10

1. Nitovuori 19, 14.
2. Talja 1998, 18–20.
3. Aapola 1999, 67.
4. Hoikkala 1995, 160.
5. Jokinen et al. 1993, 26–28.
6. Soikkeli 1998, 10–17.
7. Talja 1998, 20.
8. Aapola 1999, 71.
9. Helkama et al. 1998, 43
10. Emt. 118.
11. Perinnetieteen terminologia 1984, s.v. *skeema*.
12. Kaivola-Bregenhøj 1988, 26.
13. Tiuraniemi 1993, 25
14. Helkama et al. 1998, 118–119.
15. Tiuraniemi 1993, 24
16. Lipponen 1999, 273–274.

Kuva 12. SR 480–481 Sepitys ja piirros nimimerkki *Rakastunut*.

11. TUTKIMUSTULOKSET JA JATKOTUTKIMUS

Olen hahmotellut maisterintutkielmassani Sykkeen vuosien 1981–1991 runoaineiston pääpiirteitä. Runopalstarunous jatkaa osin vanhaa muistokirja-albumiperinnettä: vanhat muistokirjavärssyt elävät uudessa runoaineistossa toisintoina. Osin aineisto uudistuu koko ajan. Runofolklore mukauttaa itseensä esimerkiksi iskelmäkatkelmia, ja toisaalta perinne mukautuu myös uusiin ympäristöihin, kuten matkaviestintään. Runoperinne on varmasti osa laajempaa tyttö- ja nuorisokulttuuria; ilmiö kytkeytyy muihin nuorison alakulttuureihin, kuten fani- tai omahuonekulttuuri. Tätä perinteenkantajan näkökulmaa ei kuitenkaan ole tarkasteltu tässä tutkimuksessa.

Runovihkoja on tarkasteltu aiemmin yksinomaan tyttöjen perinteenä. Runopalstarunous poikkeaa runovihoista sukupuolijakauman mukaan: perinnettä ylläpitävät myös pojat. Yksi selittäjä tähän lienee runoperinteen julkisuus. Runot elävät mediassa, kaikkien saatavilla. Media myös korostaa runojen viestinnällisyyttä: kolmasosa pojistakin näyttää lukevan runopalstoja. Tässä tutkielmassa pääpaino on kuitenkin ollut vielä tyttönäkökulmassa.

Runofolkloressa elää kahtalaista aineistoa: kiteytyneitä toisintoja ja subjektiivisia tekstejä. Runot hyödyntävät erilaisia runokaavoja, formuloita sekä yksittäisen runojen sisällä että uusien tekstien sepittämisessä. Teemallisesti aineisto keskittyy rakkausteen ympärille: runopalstarunojen suurin luokka ovat parisuhterunot. Muina pääteemoina nousevat esiin muut ihmissuhteet, elämänfilosofia, luontokokemus sekä huumori ja verbalistiikka. Näiden lisäksi runoaineisto on jaettavissa kymmeneen tai satoihin täydentäviin alateemoihin, jotka voidaan koota muodon tai sisällön perusteella. Runopalstarunot jäsentyvät viideksi diskurssiksi. Niistä neljä kuvaa runojen valtavirtaa: haave- ja toiverepertuaari, rakentava repertuaari, marttyyrirepertuaari sekä eron ja uuden alun repertuaari. Näitä vastaan nousevaa runopalstarunouden diskurssia kutsun kiistäväksi repertuaariksi. Näyttäisi, että runostosta on nousemassa esiin uusi, aiempia roolimalleja murtava naiskuva.

Sykkeen koko runoaineisto (N=9000) sekä siitä koostettu tutkimuskorpus (N=2000) tarjoavat vielä paljon tutkittavaa joko sellaisenaan tai yhdistettynä muihin tutkimusaineistoihin ja kenttätyön metodeihin. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti neljää mahdollista jatkotutkimuksen teemaa: (1) *runotypologia*, (2) *poikien runous*, (3) *runoaineisto kulttuurisen muutoksen heijastajana* sekä (4) *perinteenkantajien runotulkinta*.

Runotypologia. Olen luokittanut tutkimuskorpuksen 2000 runoa maisterintutkielmaa varten karkeasti melko laajoihin pääluokkiin. Luokitus ei siten kuvaa koko runoaineistoa yksityiskohtaisesti. Aineiston – runokorpuksen ja/tai luokittamattoman runoaineiston – tarkka luokitus mahdollistaisi kattavan runotypologian luomisen. Typologia ilmentäisi esimerkiksi aineiston sisältöä (pääteemat, alateemat), muotoa (runomitta), perinteen kollektiivisuutta (omasepitteet, kulkurunot, toisinnot) ja kielellisiä ominaisuuksia (sanasto, kieliopilliset piirteet).

Koko tutkimusaineiston (N=9000) tarkka luokitus loisi typologian, joka olisi yleistettävissä ainakin osin koskemaan myös muuta runopalstarunoutta. Tällainen tarkka runoaineiston sisällönerittely toimisi osin myös runojen tulkinnan apuna. Typologian pääpaino olisi kuitenkin runojen ilmiön ja tekstien sisällön kuvauksessa. Typologia olisi siten peili, joka heijastaisi ilmiön näkyvät ominaisuudet sekä toimisi tulkinnan apuvälineenä.

Sukupuolinäkökulma: poikien runous. Suomalaisessa tutkimuksessa uutta runofolklorea on tulkittu nimenomaan tyttöjen ja nuorten naisten kulttuurina. Näkökulma on ollut selkeästi tyttö- ja naistutkimuksen viitekehykseen sitoutuva. Näin siksi, että runovihkoperinnettä ovat ylläpitäneet nimenomaan tytöt. Koska aineistossa on myös poikien runotekstejä, on runojen tarkastelu mahdollista myös miesnäkökulmasta – miesten näkymättömänä kulttuurina. Poikien runokulttuurin folkloristinen tutkimus sitoutuu siten luontevasti myös 1990-luvun uuden miestutkimuksen viitekehykseen¹.

Kirjallisuuden tutkija **Kari Sallamaa** on tarkastellut suomalaismiestä rakkausrunojen kirjoittajana artikkelissa *Mies, rakkaus ja runous* (1999). Tutkija kysyy: tuntevatko nainen ja mies rakkautta samalla tavoin? Ja vastaa, että todennäköisesti eivät.² Miten poikien tuottama runopalstarunoaineisto eroaa tyttöjen runoista? Ilmeneekö ero teemassa, runokielessä ja -mitassa? Vai onko eroa todellakaan olemassa?

Sykkeen runotekstiaineisto tarjoaisi mahdollisuuden myös mieskeskeiseen tulkintaan: runopalstarunot poikien kirjallisena perinteenä. Aineistosta (N=9000) on poimittavissa ainakin useiden kymmenien, tai jopa satojen, runojen korpus, jossa runon sepittäjä on poika tai nuori mies. Osassa sukupuoli ilmenee selvästi: kirjoittaja on liittänyt mukaan henkilötietonsa. Osassa teksteistä on kyse tulkinnasta. Nimimerkki viittaa selvästi miespuoliseen

kirjoittajaan, mutta joskus kyse voi olla myös roolileikistä (*gender blender*): tyttö esiintyy poikana; poika kirjoittaa feminiinisen nimimerkin suojassa.

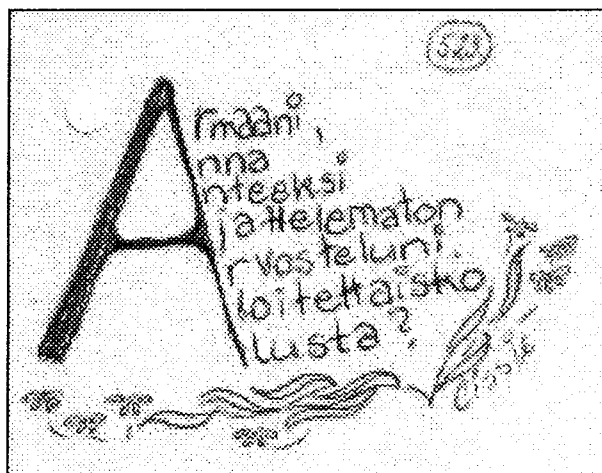
Kulttuurinen muutos. Koska runoperinne näyttää elävän edelleen, olisi Syke-aineistoa vastaavan vuoden 2000 runokokoelman koostaminen mahdollista esimerkiksi keräämällä runoja runovihkokeräyksenä, tekstiviestikokoelmista tai nuortenlehtien avustuksella. Uuden runokorpuksen kerääminen mahdollistaisi myös perinteenkantajien haastattelun. Olen viitannut tutkielmassani siihen, että jo vuosien 1981–1991 runoaineistosta näyttäisi nousevan kulttuuristen roolien muutoksesta kertova diskurssi, aiemman roolimalliston ja arvo maailman kiistävä repertuaari. Onko vuosikymmenen takainen heikko signaali jo vahvistunut? Onko 2000-luvun runofolklore jo selvästi erilaista kuin tutkimusaineistoni? Kertooko runoaineisto roolimallien kumoutumisesta?

Perinteenkantajan runotulkinta. Entä 1980-luvun runotytöt ja -pojat? Olisin kiinnostunut palaamaan tutkimusaineistooni nimenomaan runotekstien sepittäjien kautta. Muistavatko he vielä sepittäneensä tai keränneensä runoja? Ovatko runovihot edelleen tallessa? Kuinka kauan runoharrastus jatkui? Miten perinteenkantajat itse tulkitsevan runotekstien sanoman tai merkityksen *silloin* (minä nuorena) ja *nyt* (minä aikuisena)? Olen kiinnostunut nimenomaan siitä, kuinka perinteenkantajat tulkitsevan runoperinteen yksilöpsykologisen ja sosiokulttuurisen vaikuttavuuden. Folkloristiikassa on keskusteltu tulkinnan näkökulman valinnasta: yritetäänkö tavoittaa tekstin käyttäjien (tässä: runotekstien sepittäjien) merkityksenantoa, kertojien ja kuulijoiden (tässä: lukijoiden ja kerääjien) hahmottamamaa ”mieltä” vai tyytyykö tutkija tuottamaan pelkät omat tulkintansa. **Satu Apon** mukaan tavoiteltaessa käyttäjien merkityksenantoa folkloristit ja antropologit ovat kiinnostuneita sosiolingvistien ja kognitivistien tutkimaa ”story comprehensionia” syvällisemmistä merkityksistä – siitä mitä kertomus merkitsee käyttäjilleen ainutkertaisina yksiköinä ja kulttuurinkantajina.³

Tutkimus pohjautuisi siten runojen sepittäjien aktiiviseen osallistumiseen, kanssatutkijan (vrt. englannin kielen termit *co-researcher*, *research partner*), tulkitsijan ja selittäjän, rooliin. Uskon, että osa 1980-luvun runoperinteen ylläpitäjistä olisi tavoitettavissa lehti-ilmoitusten ja lumipallotekniikan avulla: yksi runoinformantti ohjaisi toisen luo.

VIITTEET LUKU 11

1. Ks. miestutkimuksesta esim. Badinder 1993; Eläköön mies: mieselämäkertoja 1994; Lehtonen 1995; Maskuliinisuuksia puretaan, miestä rakennetaan 1994.; Miehen elämää: kirjoituksia miesten omaelämäkertoista, 1994; Tuppisuinen mies: kirjoituksia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista. 1999.
2. Sallamaa 1999, 181.
3. Apo 1995, 74.

Kuva 13. Runo SR 523. Sepittäjä ja piirtäjä nimimerkki *Cissie*.

LÄHTEET

1. Tutkimusaineisto

083M81ELK = ks. Tekstiviestiaineisto 1998–1999.

230F84ELK = ks. Tekstiviestiaineisto 1998–1999.

Haastattelu 28.12.1998, 081F82ELK281298. Informantti: tyttö, 16 vuotta, Länsi-Suomi, Hämeenlinna. Haastattelija Eija-Liisa Kasesniemi. Sisältyy tutkimusaineistoon *Mobile Communication of Children and Youth in Finland 1998–1999*. Litteroitu. Säilytteillä Tampereen yliopistossa, Tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksessa. Suljettu aineisto.

Pasanen Inkeri, 1991. Kirje tekijälle 27.9.1991. Säilytteillä tekijällä

Runoaineisto, 1981–1991. Sanomalehti Keskisuomalaisen nuorisoliite Sykkeen lukijakirjeitä vuosilta 1981–1991. Luokittamaton aineisto. Laajuus noin 8000 tekstiyksikköä: 7000 runotekstiä ja 1000 mielipidekirjettä. Järjestämätön. Säilytteillä tekijällä. Suljettu aineisto.

SR 0001–2000. Sanomalehti Keskisuomalaisen nuorisoliite Sykkeen runot vuosilta 1981–1991. Järjestetty aineisto, laajuus 2000 yksikköä. Originaalitalenteiden lisäksi kortisto ja digitaalinen tietokanta sekä tekstidokumentit. Säilytteillä tekijällä. Suljettu aineisto.

Tekstitelevisio lukijakirjeet, 1993–1994. Koottu Yleisradion Tekstitelevisio Nuorten sivujen kautta. Koostuu lukijakirjeistä, joissa mukana runotekstejä. Laajuus satoja tekstiartikkeja. Järjestämätön. Säilytteillä tekijällä. Suljettu aineisto.

Tekstiviestiaineisto, 1998–1999. Nuorten tekstiviestikokoelma, laajuus noin 4000 viestiä vuosilta 1998–1999. Kerätty osana tutkimusprojektia *Mobile Communication of Children and Youth in Finland 1998–1999*. Käytetty tässä tutkimuksessa kahden kerääjän aineistoja: 083M81ELK, poika, 17 vuotta, Länsi-Suomi ja 230F84ELK tyttö, 15 vuotta, Itä-Suomi. Säilytteillä Tampereen yliopistossa, Tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksessa. Suljettu aineisto.

2. Muut käsikirjoitukset ja haastattelut

Kasesniemi Eija-Liisa, 1976–1984. Tekijän päiväkirjat, kalenterit sekä runovihkot vuosilta 1976–1984. Säilytteillä tekijällä.

Sarla Satu, 5.1.1995. Yleisradion tekstitelevisio nuortensivujen toimittaja. Suullinen tiedonanto (nauhoittamaton haastattelu).

3. Painamattomat

Aho Pirjo, 1983. Keskisuomalaisen nuorisoliitteen Sykkeen sisältö ja käyttö. Tampereen yliopiston toimittajatutkimuksen opinnäytetutkielma. Säilytteillä Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.

Forssell Pieta, 1991. Nuorten suhtautuminen sanomalehti Keskisuomalaiseen. Tampereen yliopiston toimittajatutkimuksen opinnäytetutkielma. Säilytteillä Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.

Hillu Helena, 1987. Sykkeen runojen aiheet, sanojen käyttö ja stereotypiat. Jyväskylän yliopiston kansanrunoudentutkimuksen proseminaariesitelmä. Säilytteillä Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksella.

<http://lehti.keskisuomalainen.fi/sl/ks/syke/syke.htm>. Sanomalehti Keskisuomalaisen nuorisoliite Sykkeen verkkoversio. Päivitetään arkisin klo 12.

http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_97/lip197.html. Artikkelin Ulla Lipponen: *Rakkauden ja seksin pauloissa: näkökulma 1980-luvun tyttöjen albumiperinteeseen*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Seura.

Keskisuomalaisen levikkialue ja peittoprosentit kunnittain Jyväskylän markkinointialueella, 1991. Levikin tarkastus 12.6.1991. Säilytteillä sanomalehti Keskisuomalaisessa Jyväskylässä.

Keskisuomalaisen lukijatutkimus, 1987. Markkinatutkimus, tekijä Markkinasihti Oy, Jyväskylä. Säilytteillä sanomalehti Keskisuomalaisessa Jyväskylässä.

Syke II: huhtikuu 1982. Markkinatutkimus, tekijä Markkinasihti Oy, Jyväskylä. A4-moniste. Säilytteillä sanomalehti Keskisuomalaisessa Jyväskylässä.

Sykkeen lukijatutkimus 1986. Markkinatutkimus, tekijä Markkinasihti Oy, Jyväskylä. A4-moniste. Säilytteillä sanomalehti Keskisuomalaisessa Jyväskylässä.

KIRJALLISUUS

Aapola Sinikka, 1999. Murrosikä ja sukupuoli: julkiset ja yksityiset määrittelyt. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 763. Helsinki: SKS.

Alasuutari Pertti, 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Allardt Erik, 1983. Sosiologia I. Helsinki: WSOY.

Alkula Tapani, Pöntinen Seppo ja Ylöstalo Pekka, 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Apo Satu, 1974. Uudistuva iskelmäryiikka. Teoksessa *Folklore tänään*. Toim. Hannu Launonen ja Kirsti Mäkinen. Helsinki: SKS.

Apo Satu, 1995. Kertomusten sisällön analyysi, 62 – 80. Teoksessa *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Toim. Klaus Mäkelä. Helsinki: Gaudeamus.

Badinder Elisabeth, 1993. Mikä on mies? Alk. XY– De L' Identitee Masculine (1992). Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

Dorson Richard M, 1972. Folklore: Selected Essays. Indiana University Press.

Eläköön mies: mieselämäkertoja, 1994. Toim. Mika Siimes. Kansaelämän kuvauksia 40. Helsinki: SKS.

Fry, Donald K, 1981. The memory of Caedmon. – Oral traditional literature: a festschrift for Albert Bates Lord. Ed. by John M.iles Foley. Ohio.

Harvilahti Lauri, 1992. Kertovan runon keinot: inkeriläisen runoepiikan tuottamisesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 522. Helsinki: SKS.

Helkama Klaus, Myllyniemi Rauni ja Liebkind Karmela, 1998. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

Heti tänään: 13–18 -vuotiaiden runoja, 1992. Toim. Satu Marttila, Hannu Kankaanpää ja Jarmo Heikkilä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hoikkala Tommi, 1989. Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Politica-sarja. Helsinki: Gaudeamus.

Hoikkala Tommi, 1995. Teun A. van Dijkn diskurssianalyysi, 142–161. Teoksessa *Kvalitatii-visen aineiston analyysi ja tulkinta*. Toim. Klaus Mäkelä. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja Riitta, 1991. Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet. Helsinki: WSOY.

Heiskanen Ilkka ja Mitchell Ritva, 1985. Lättähatuista punkkareihin: suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamien kolme vuosikymmentä. Helsinki: Otava.

Honko Lauri, 1981. Traditionekologi - en introduktion, 9 - 63. – *Tradition och miljö. Ett kulturrekologiskt perspektiv*. Skrifter utgivna av Etnologiska sällskapet i Lund 13. Utg. av Lauri Honko och Orvar Löfgren. LiberLäromedel. Lund.

Härkönen Anna-Leena, 1993. Karusellimatka. Novellikokoelma. Helsinki: WSOY.

Jargon: kulttuuriantropogian englandi - suomi oppisanasto, 1994. Toim. Laura Manninen et al. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 35. Jyväskylä: JYY.

Jokinen Arja, Juhila Kirsi ja Suoninen Eero, 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Julkunen Eero, 1988. Mediaetnografian tutkimusnäkökulmia, 26–31. Teoksessa *Monikasvoinen folklore*. Toim. Irma-Riitta Järvinen, Jyrki Pöysä ja Sinikka Vakimo. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 8. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Julkunen Eero, 1989. Lasten ja nuorten joukkotiedotusperinne, 49–63. Teoksessa *Betoni kukki: kirjoituksia nykyperinteestä*. Tietolipas 115. Helsinki: SKS.

Järvenpää Leena, 1993. Muistoa minulta pyysit... Hämeenlinna: Karisto.

Kaivola-Breghøj, Annikki 1985. Variaatio kansanperinteessä, 7–64. Teoksessa *Muuntehu ja kulttuuri*. Toim. Päivikki Suojanen. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen moniste 7. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kaivola-Breghøj, Annikki 1988. Kertomus ja kerronta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 480. Helsinki: SKS.

Kivelä Marjut, 1982. Koululaishuumorin tyyppiluettelo. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 7. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Krohn Kaarle, 1918. Kalevanlankysymyksiä. Opas Suomen kansan vanhojen runojen tilaajille ja käyttäjille ynnä suomalaisen kansanrunouden opiskelijoille ja harrastajille I. Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirja XXXV. Helsinki: Suomalais-ugrilainen Seura.

Kupiainen Tarja ja Heikkinen Kaija, 1996. Merkilliset merkit: esinekulttuurin semiotiikka, 249 - 269. Teoksessa *Kulttuurintutkimus: johdanto*. Toim. Jari Kupiainen ja Erkki Sevänen. Tietolipas 130. Helsinki: SKS.

Kuusi Matti, 1974. Poplore, 9–23. Teoksessa *Folklore tänään*. Toim. Hannu Launonen ja Kirsti Mäkinen. Tietolipas 73. Hämeenlinna: Karisto.

Lehtonen Mikko, 1995. Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Vastapaino.

Lehtonen Mikko, 1996. Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.

Leino Pentti, 1982. Kieli, runo ja mitta: suomen kielen metriikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 376. Helsinki: SKS.

Lipponen Ulla, 1992 a. Ruusu ja rikkaruoho: rakkaus tyttöjen runovihkoperinteessä, 114–134. Teoksessa *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Toim. Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa. Helsinki: SKS.

Lipponen Ulla, 1992 b. Usko, Toivo, Rakkaus: tyttöjen runovihkoperinnettä. Helsinki: SKS.

Lipponen Ulla, 1997. Ks. http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_97/lip197.html.

Lipponen Ulla, 1999. Rakkauden ja seksin pauloissa – näkökulma 1980-luvun tyttöjen albumiperinteeseen, 263–277. Teoksessa *Amor, Genus & Familia: kirjoituksia kansanperinteestä*. Toim. Jyrki Pöysä ja Anna-Leena Siikala. Tietolipas 158. Helsinki: SKS.

Lord, Albert B., 1991. Epic Singers and Oral Tradition. Ithaca/London.

Lähteenmaa Jaana ja Näre Sari, 1992. Tyttötutkimuksen palmikkoja punomassa, 9 – 21. Teoksessa *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Toim. Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa. Helsinki: SKS.

Lönnqvist Bo, 1997. Vieras kansa luokkahuoneessa, 39–41. Nuorisotutkimus: Toiveita &

traditioita 1997:1. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

McRobbie Angela & Garber Jenny, 1982 (1975). *Girls and subcultures*, 209 - 222. – *Resistance Through Rituals: Youth subcultures in Post-War Britain*. Ed. by Stuart Hall and Tony Jefferson. London: Hutchinson .

Miehen elämää: kirjoituksia miesten omaelämäkertoista, 1994. Toim. J.P. Roos ja Eeva Peltonen. Tietolipas 136. Helsinki: SKS.

Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan, 1994. Toim. Jorma Sipilä ja Arto Tiihonen. Tampere: Vastapaino.

Nagler Michael N, 1974. *Spontaneity and tradition: a study in the oral art of Homer*. Berkeley.

Nenola Aili, 1986. *Miessydäminen nainen: naisnäkökulmia kulttuuriin*. Tietolipas 102. Helsinki: SKS.

Nenola Aili, 1990. *Sukupuoli, kulttuuri ja perinne*, 11–23. Teoksessa *Louhen sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisista*. Toim. Aili Nenola ja Senni Timonen. SKS:n toimituksia 520. Helsinki: SKS.

Nenola Aili, 1996. *Folkloristiikka ja sukupuolitettu maailma*, 205 – 225. Teoksessa *Kulttuurintutkimus: johdanto*. Toim. Jari Kupiainen ja Erkki Sevänen. Tietolipas 130. Helsinki: SKS.

Nitovuori Liisa Maria, 1997. *Kuningatarajatuksia seksistä: kulttuurin kuvat tyttöjen seksuaalikerroksessa*, 12 – 23. Nuorisotutkimus: Toiveita & traditioita 1997:1. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

NSSK = Nykysuomen sanakirja.

Nuorteva Jussi, 1983. *Suomalaiset muistokirjat ja muistokirjamerkinnät ennen isoavihaa*. Historiallisia tutkimuksia 123. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Näin nuoret: näkökulmia nuoruuden kulttuureihin, 1996. Toim. Leena Suurpää ja Pia Aaltojärvi. Tietolipas 143. Helsinki: SKS.

Näre Sari ja Lähteenmaa Jaana, 1992. *Moderni suomalainen tyttöys: altruistista individualismia*, 329 - 337. Teoksessa *Letit liehumaan: tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Toim. Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa. Helsinki: SKS.

Nykysuomen sanakirja, 1978. Toinen ja kolmas osa. Kuudes painos. Valtion toimeksiannosta teettänyt SKS. Helsinki: WSOY.

Penttinen Kirsti, 1983. *Muistokirjan tarina: albuminlehtiä ja muistovärssyjä kahdelta vuosisadalta*. Helsinki: WSOY.

Perinnetieteen terminologia, 1984. Uudistettu painos. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 1. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pöysä Jyrki, 1988. Aids tappaa talossa ja puutarhassa, 89–106. Teoksessa *Monikasvoinen folklore*. Toim. Irma-Riitta Järvinen, Jyrki Pöysä ja Sirkka Vakimo. Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 8. Helsinki: Yliopistopaino.

Pöysä Jyrki, 1996. Nykyperinteen tutkimus, 226–248. Teoksessa *Kulttuurintutkimus: johdanto*. Toim. Jari Kupiainen ja Erkki Sevänen. Tietolipas 130. Helsinki: SKS.

Rakkaus on ihana tauti, 1993. Toim. Pirkko-Liisa Perttula. Helsinki: Otava.

Russo J.A., 1976. Homer's formulaic style. – Oral literature and formula. Ed. by Benjamin A. Stolz and Richard S. Shannon. Michigan.

Rönnerberg Margareta, 1990. Siistiä! Ns. roskakulttuurista. Alk. Skitkul! Om sk skräpkultur. Helsinki: LIKE Kustannus.

Sallamaa Kari, 1999. Mies, rakkaus ja runous, 181–202.. Teoksessa *Tuppisuinen mies: kirjoitelmia suupuolesta, kielestä ja kulttuurista*. Toim. Vesa Heikkinen, Harri Mantila ja Markku Varis. Tietolipas 154. Helsinki: SKS.

Soikkeli Markku, 1998. Lemmen leikkikehässä: rakkauskurssin sovellukset 1900-luvun suomalaisissa rakkausromaaneissa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 716. Helsinki: SKS.

Shapira Rina ja Herzog Hanna, 1984. Understanding Youth Culture Through Autograph Books. The Israel Case, 442–460. Julkaisussa *Journal of American Folklore*. Vol 97, no 386.

SKTS = Suomen kielen taajuusanasto.

Standard Dictionary of Folklore Mythology and Legend, 1972 (1949). Ed. by Maria Leach. New York: Funk and Wagnalls Publishing Company Inc.

Suomen kielen taajuusanasto, 1979. Toim. Pauli Saukkonen, Marjatta Haipus, Antero Niemikorpi ja Helena Sulkala. Helsinki: WSOY.

Suojanen Päivikki, 1985. Esipuhe, 1–4. Teoksessa *Muuntelu ja kulttuuri*. Toim. Päivikki Suojanen. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen moniste 7. Tampere: Tampereen yliopisto.

Suojanen Päivikki, 1999. Mitä folkloristiikka on?, 34–81. Teoksessa *Kulttuurin muuttuvat kasvot: johdatusta etnologiatieteisiin*. Toim. Bo Lönnqvist, Elina Kiuru ja Eeva Uusitalo. Tietolipas 155. Helsinki: SKS.

Talja Sanna, 1998. Musiikki, kulttuuri, kirjasto: diskurssien analyysi. Tampere: Tampereen yliopisto.

The making of Homeric verse. Articles of Milman Parry 1928–1936. Ed. by Adam Parry. Reprinted edition. New York.

Timonen Senni, 1988. Naistutkimus ja kansanrunous, 201–223. Teoksessa *Akanvirtaan: johdatus naistutkimukseen*. Toim. Päivi Setälä ja Hannele Kurki. Helsinki: Yliopistopaino.

Tiuraniemi Juhani, 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio: sosiaalipsykologian perusteita. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:15. Turku: Turun yliopisto, Täydennyskoulutuskeskus.

Tolonen Tarja, 1993. Tyttöjen hevostallikulttuuri: faniudesta vastuunottoon, 135–154. Teoksessa *Letit liehumaan: tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Toim. Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa. Helsinki: SKS.

Tuppisuinen mies: kirjoitelmia suupuolesta, kielestä ja kulttuurista, 1999. Toim. Vesa Heikkinen, Harri Mantila ja Markku Varis. Tietolipas 154. Helsinki: SKS.

USSK = Uusi Sivistysanikirja.

Uusi sivistyssanakirja, 1985. Toim. Annukka Aikio. Uusinut Rauni Vornanen. Helsinki: Otava.

Vesterinen Ilmari, 1999. Mitä kulttuuriantropologia on?, 82–141. Teoksessa *Kulttuurin muuttuvat kasvot: johdatusta etnologiatieteisiin*. Toim. Bo Lönnqvist, Elina Kiuru ja Eeva Uusitalo. Tietolipas 155. Helsinki: SKS.

Virtanen Leea, 1970. Antti, pantti, pakana: kouluikäisten nykyperinne. Toinen painos. Helsinki: WSOY.

Virtanen Leea, 1972. Tytöt, pojat ja tykkääminen. Helsinki: WSOY.

Virtanen Leea, 1980. Perinteen yhteisöllisyys. *Perinteentutkimuksen perusteita*. Toim. Outi Lehtipuro. Helsinki: WSOY.

Virtanen Leea, 1984. Onni yksillä: kansanperinnettä ennen ja nyt. Helsinki: SKS.

Virtanen Leea, 1988. Suomalainen kansanperinne. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 471. Helsinki: SKS.

Virtanen Leea, 1992. Piharunouden kieli, 165–174. Teoksessa *Kouluikäisten kieli*. Toim. Maija Larmola. Tietolipas 88. Helsinki: SKS.

LIITE 1 A SYKE-KORPUKSEN SUOMENKIELISET NIMIMERKIT

2 rakastunutta	Hamppu	Julia
Aikuislapsi	Hankala -73	Julia -73
Alias	Hanna	June & Hely
Alppihiiri	Hannele	Juoppo
Ana	Hanoitar	Jäikö vain muistot jäljelle
Anne	Heli 71	Jänö
Annika	Hely	Kaipaamaan jäänyt
Anselmi	Hemmo	Kaipuu -68
Anskuliini -67	Henrietta	Kajander -88
Anu	Hevosrakas	Kakkoinen
Aries	Hilla-A	Kakkonen -70
Ataliina	Hillamari	Kaksi särkynyttä sydäntä
Augustiina	Hinni	Kaksonen -70
Autiotalo	Histamiini	Kala
Autiotalon asukki	Hot kauris	Kala -68
Baarikärpänen	Hämähäkkimäinen	Kala -69
Bambi	Härkä -73	Kalatyttö -81
Blondiini	Härkä -83	Karvinen
Cindysi	Höppänä	Kasvoton tyttö
Datja -72	Höpsö	Kati
Eerika	Höpö	Kati & Tanja
Eerika -72	Ida	Katja
Eeva	Iines	Katja -71
Eeva -66	Ika	Katjasi
Ei koskaan sunnuntaisin	Ikku 74	Kevät lapsi
Ei mikään	Ikuinen optimisti	Kevään tie -67
Ei niin pahaa ettei välillä	Ikuisesti sun	Kiinanpystykorva
vähän hyvääkin	Iky	Kikka -76
Ei rakkaus vaan...	Ikävöivä	Killi
Ei sittenkään terästä	Ikävöivä tyyne -85	Kilpikonnat -88
Eija	Ilona	Kippari
Eija - Feija -78	Ira	Kirsi
Elena	Irmeli	Kirsi -67
Ellu	Iro	Kolme hymyilevää tyttöä
Ellu -85	Isabella	Korttipakka
Ellu -88	Isosisko, joka oli samaa	Kossu
Elviira Rusina	mieltä	Krisse -71
Emosi	Jania	Kultsik
Enkeli	Janika -88	Kuuhullu Skorpioni -71
Enää en jaksanut	Jape	Kyynel
Eppu -85	Jasmiina	Källikkä
Eput & elämä	Jasmine	Labradoritar
Erilainen	Jasmine & Histamiini	Lapin kulta
Erilainen nuori	Jasu	Lassi
Eräs sinut piakkoin 7:n vuotta	Jatsari	Late -90
tuntenut	Jatsari	Lea
Eveliina	Jellona	Leena
Eveliina X	Johanna	Leena 0763
Ex Anjasi	Jokapäivä & jokaikinen yö...	Leijona
Fani	Joni S.	Leijona -69
Farkkutakki	Jorma	Leijona -73
Farkkutakkinen tyttö	Josefiina	Leijona -74
Fazer	Jossu -69	Leijonainen
Finnittäret	Jousimiehet on sexikkäitä	Leila 3.2.1988
Fritsu	Jousimies -74	Lentsu
Hah hah hah	Jousimiestyttö -66	Lenttu
Halinalle	Juhanna	Levoton lähetyssaarnaaja

Liftari	Molla	Peppi -88
Liisa ihmemaasta	Morsian...	Pepsi
Lilli-Emilia	Muistoissa	Perjantai
Lissu -71	Muru	Pessimisti
Lola	Murusi	Petetty
Lotta	Muse	Pettynyt
Luonnon ihailija	Mussukkasi	Pia
Lähetysaarnaaja	Musta enkeli	Pieni Garfield
Maaliskuu	Mustatakkinen tyttö	Pieni ihminen suuressa maailmassa
Maaliskuu II	Mä	Pieni pirulainen
Magdaleena	Mä -74	Pieni pörröpää
Maikki	Mä poika	Piia
Maitotyttö -72	Mä vaan	Piia -88
Makru	Mä vaan -87	Piisku
Malla	Mä, surullinen	Pike
Mari	Mä...	Pike -67
Marianna -72	Möllikkä	Pikku peto
Marianne	Mörrimöykky	Pikku titityy
Marilii -74	Naana	Pikku tyhmyri
Marisi	Naksu	Pikku tyttösi
Marja	Nanna	Pikku, hullu...
Marjo	Nappi -69	Pikkulintu
Marjo -67	Nassu -75	Pikkunen
Marjo -75	Neitsyt	Pikkutyttö
Marjo -75	Neitsyt -69	Piku -72
Marjo -88	Niina	Pistoolisankaritar
Marra	Niisku -	Poju
Mathilda -72	Niki -88	Posliinikukka
Matti -84	Nikita	Prinsessasi Päivi
Meerit	Nimetön -70	Puupää -84
Meille muistot jää	Nina	Päitsi
Meku -75	Ninna	Päivi
Melissa	Ninni -69	Päivi -66
Melli -88	Nipa	Päivi -73
Menninkäinen	Nukke	Päivi -87
Merenneito	Nuori ihminen	Päkä -88
Meri	Nyke -69	Pölyä ja tuhkaa
Merzi -75	Nyyti -67	Qtamopazas
Mia	Nyytti	Raija
Mielikki	Odotan vain sinua	Rakastunut
Miki	Oinas	Rakastunut nauha
Miki -73	Omasta elämästä	Rakastunut oinas
Milla	Omistaja	Rakastunut tyttö
Mimmi -68	On sydän särkymäisillään	Rakkaani pelaa numerolla 16
Mini	Onneton	Rakkaasi
Minna	Onneton olio	Rakkausnalle
Minni	Ota minut syliisi	Ramona
Minsku	Paitaressu	Rapu - 69
Minttu	Pasi -67	Rapu - 72
Minä	Patrisia	Rapu - 74
Minä -69	Patrol XMH275	Rapu -66
Minä -88	Paula 71	Rapu -70
Minä pieni ihminen	Pauliina	Rapu -71
Minä vaan Paula	Peikko	Raputar
Minä, Juice ja korttipakka -	Peikko -71	Rauha
Mira	Peikkona läpi elämän	Rebekka
Miri -72	Peli	Reeti
Misa	Pentu	Reissunainen
Mixy	Pepe -67	Ressu
Moisku	Pepinella	

Ressu fani -73
Riitta
Ristilukki
Rontti
Roope
Rotanloukku
Runotyttö
Rupu
Räsynukke
Saab
Sama
Samalla pettynyt
Sanna
Santra
Sari
Sari - 74
Sari -68
Sari -87
Satu
Satu pikkuinen
Scorpioni 71
Scorppari 70
Se, joka kerrottiin sinulle kun
olit kakara.
Seitsemän kertaa
Sekunda
Sellainen nainen
Siili -69
Siiri
Simon-fani 86
Sini
Sini tiainen
Sinitta
Sinä ja minä -74
Sipa
Sipriina & Hinni
Sirpa -74
Sirpale -76
Sisko -73
Skorpioni -76
Smurffi -69
Snäks -88
Sofia
Sorry vain olen pahoillani,
että etsin raikkaamman
murun.
Suklaatuutti
Suklis
Sulle J.V. -68

Suomalainen tyttö
Suominainen
Suru
Susa
Susanna
Susanne
Susse -70
Suttu
Syylialle
Syvästi kaivaten perheesi
Sähä -90
Särkynyt enkeli
Särkynyt enkeli -71
Särkynyt sydän
Tanja
Tanja -88
Tanja -89
Tanna
Tara
Tarja
Taru
Tea
Tessaliina
Teuvo maanteiden kuningas
Tiikeli
Tiina
Tilta
Tim -70
Tipi -73
Tippa -88
Tipu
Tirlittan
Titi -70
Titina
Toinen
Triikki
Tsau
Tuhansia sanoja
Tuija -69
Tuisku
Tuitsu
Tukehdunko epätoivooni
Tule juttelemaan...
Tumma skorpioni
Tupu
Tupu -66
Tupuna elää tätä päivää
Tuula
Tyhmyri

Tyttö
Tyttö -69
Tyttö -70
Tyttö -71
Tyttö -73
Tyttösi
Tähtesi
Tähtöset
Töks
Uimahallityttö M
Ulla
Unohdettu
Uosu -66
Utsku
Vaaka
Vaaka -71
Vaaka -72
Vaaka -74
Vaaka -87
Vaaka -91
Vaaleanpunainen possu
Valkoinen kupla
Varanumero 2
Vesimies -67
Vesimies -71
Vesimies -72
Vesimies -73
Vihreäsilmäinen karkuri
Villikoira
Vippe -75
Virpi
Virpi -84
Yks kulkijatyttö
Yks reppana
Yks söpöön poikaan ihastunut
Yks vaan
Yksi monista toivojista
Yksi, mutta ihana ilta
Yksinäinen
Yksinäinen
Yksinäinen jousimies
Yksinäinen tiikeri
Ystäväsi
Yx
Yx Bogart co -fani
Zazha -87
Älä mene
Älä mene njet njet

LIITE 1 B

SYKE-KORPUKSEN ENGLANNINKIELISET NIMIMERKIT

15th caliber	Cat-Kat	Gina
A freak	Cecil	Girl -68
A friend	Cecilia	Girl with blue eyes
A girl, who is young and in love	Charlena	Girl, who don't want to look like
A lonely	Charlie brown	Sabrina
Actress	Chich -71	Goblin
Alf '90	Christiane	Goblin - 89
All my love	Cinderella	Golden girl
Almost your	Cinderella -69	Good girl -72
Amore	Cindy	Good one
Amyjane	Cindy -90	Grazy
Anabel	Cirby 1988	Green car is the best
Andy	Cissie	Hanoi -84
Andy Taylor	Cleopatra -69	Hanoi girl
Angelica	Cone	Happines
Angeliga	Crushed ice	Harlot
Angelique D	Crying angel	Heart
Angora cat	Daddy	Heroine
Annabella	Day & night	Hikfish
Azby	Daydreamer	Hold on
Baby	Dexi	Honey
Baby S.	Dire Straits	Hub cab
Bad girl	Dirty dancing	Hurted one
Bad girl -88	Dirty Diana	I am...
Beaten phantom	Dirty star	I don't know
Bif -73	Do you remember me	I don't wanna be alone
Billie Jean	Do.Mi.No	I fell in love again
Billyboy	Don't go away	I just call to say i love you
Black girl	Donna -88	I just can't wait to see you
Black love	Doris	I know
Blackfoot	Doris -71	I love you
Blackie	Dorothy	I love your blue eyes
Bladerunner	Dreamer	I want you back
Blizzard	Drumnergirl	I was stupid
Blondie	Drumnergirl... sad with tear	I'm grazy for you
Blue eye	Dry Nancy	If you just knew
Blue moon	E-fan	In a big coutry dreams stay with
Bon Jovi -69	Esmond	you
Bon Jovi fan	Ex toy	Inside girl
Bon Jovi girl	Ex-manager	Invisible rain
Borderline	Extra moor -72	It's not the same without you
Boy -66	Fallen star	Jack -69
Boy blue	Falling tear	Jamsession
Broken heart	Fame -83	January
By my soul	Fat fortune	Jennifer
By X	Fearful	Jessamy
Camilla -74	Fire tiger	Jesus Martinez
Capricorn	Flower	Jonathan Livingstone
Caramia	Flying hearts	Jonny
Caravan of love	For Stef.	Josephine
Caro	Forever young	July
Caroline	Francine	Just me
Carrie	Frankie	Just me -89
Carrie -73	Friend	Kayleigt
Carrie and Jennie -76	Funny girl	L.A. Woman
Catherine	Garcia	Lady in red
Cathy	Garfield -74	Le Bon

hanoi roxx fan
le hanoigirl
le heart -69
le thriller
le white dog
ing in a dream world -67
ita
lipop
nely
nely hearth -74
nely me
nely mother
nging
ve
ve blonde
ve don't lie
ve is beautiful
ve via friends
vedrive to thunder
vejoy
vemaker
vergirl
akepeace
ama
anchuria
arie Antoinette
arlboro
ary
axim
ic
elancholy rose
elanie 17th
erette
lexman
tiami
tiami voice
ichael Jackson -75
indy
innie Moody
iranda
miss blue
miss mystical
miss XX
Missgirl
mixmax -74
Modern girl
Modesty blaise
Moonbeam -84
Mysticman
Nancy
Nasty
Natalie -69
Nico
Night 84
Nik
No hard feelings
Once we need the stars...
One little girl
Only 14 ...
Only lonely

Only love
Only me
Only seventeen
Open your heart
Pale poet
Paranoid fan
Passer by
Pat
Pate fani 86
Patricia
Pax
Picky pan
Pierrot love
Pink love
Pretty girl in black
Pretty woman -72
Problem child
Rainbow
Rainbowgirl
Rainholt
Reddiex
Remember 7.10
Rio
Rockgirl -90
Rosalita
Roxanne
Royal
Sabine
Sabrina blue
Sabry -75
Sad
Sad Aries - 76
Sad girl
Sad me
Sam 74
Same NKOTB
Sammy
Sammy fox
Sandy
Sarah
Schocktail -72
Schoolgirl - 74
Scorpions -69
Secret
Shandi
Silver girl
Silver is the best colour your's
"cherry"
Simon Le Bon
Skifun
Small blond
Smile
Someone
Sorry
Spring 82
Stefan
Still loving
Still loving you - kevät -87
Still loving you -74
Still loving you -88

Stop loving you...
Stoppgirl -75
Strikeforce
Summer girl -89
Sun & moon
Sunshine
Susannah
Sussie
Sweet dream
Sweet sixteen
Televisiongirl
Timy
Tiny girl
Tooshy
Totally
Tragedy
True blue
Tuuligirl -67
Two little tamponikorva's
U2
What s your game
Where in my man
Who
Why
Why me
Vice squad
Vicky
Victim of love
Wild child
Villagegirl
Vince
With love Pupu
Wolf
Words
Yellow kid
Yellow submarine
You came
You know who
Young girl -71
Young lost
Young love
Yours
Yours darling
Zandra
Zazha 87
Zest net

LIITE 1 C
SYKE-KORPUKSEN MUUT NIMIMERKIT

?1988	Pisces
[Nimimerkki puuttuu]	PK
07091988	PK -73
16 a	R-16
19081988	S 84
1988	S.A.M
200590M	S.A.S.
2303-88	S.S -84
23311988	Senorita R
27.6.19...	Siegfrid
68	Stiv
72 - 73	T.I.12.2.-85
A.P.U.A	Tabla and paka vaj
A.T -69	Taljubotha
Aniit	Tequ
Epsom	TL
ERSK	TL
Etoile -69	Triskaum -69
Fiordaliso	U.K
Flicka -70	Ulrike
Fragli	Wakai
Heil	Vila
Hema -86	VTS
H-K.P.	Y
HKK-M	
I.L.P.A.L.	
Irrlicht im Nebel	
JDM	
K & A	
L	
l'Odeur	
La Isla Bonita	
La Jeunesse	
L'amour	
Le Bon	
LT -90	
M -69	
M&M	
M. -72	
M.H. 7c	
M.J	
M.K 7.8. -84	
M.K.	
Masviri	
MJ	
MJN -87	
MK -84	
MN	
N.H -71	
Nils Holgerson	
Notorius	
OK	
P.S	
P/P	
P -70	
Paix	
Pax	

TOIVE (382)

Katsoen kuutamoon,
unelmoiden sinusta.
Hei, se oli tähdenlento!
En ehtinyt toivoa,
sinua elämään.

- Secret

(383)

- kulutat sydäntäni
- kulutat mieltäni
- kulutat aivojani
- kulutat ruumiitani
- kulutat kypsiäni
- kokonaisti puraisen rakkautta

- Secret

SEPITTÄJÄ (384)

Olet laakana
tähtä.
Sitti ajatuksen
lentävät luoksesi.
Tiedät mistä minulta
löytää.
mutta et halua
et sitä.

- Secret

(385)

Rakkaus kulkee rinnalla, mutta
missä on mielen, siellä on myös
rakkaus.

- Secret

ENSIMMÄINEN (386)

Katsoimme kättäsi
pöydän pöydä.
Tulit vieroksi,
ruokakellin ja tanssilla.
Suutelit minua,
Pöytäsi.

Seuraavaan kertaan kuulen
- Secret

ERO (387)

Rakastin sinua aidosti,
en unohda sinua koskaan.
En ymmärrä miksi sinut
otettiin,
minulta pois niin äkkiä!
Toin laudalle si puraisen ruusun.
Sen terälehdet olivat jäätymisiä,
kyynelitä täynnä.
Tunsi läsnäolosi, kästit minua pois.
Sinun oli parempi olla siellä kuin
kylmässä maailmassa. Käännyin,
lähdin ja toivoin: "Toivotavasti et
unohda minua."

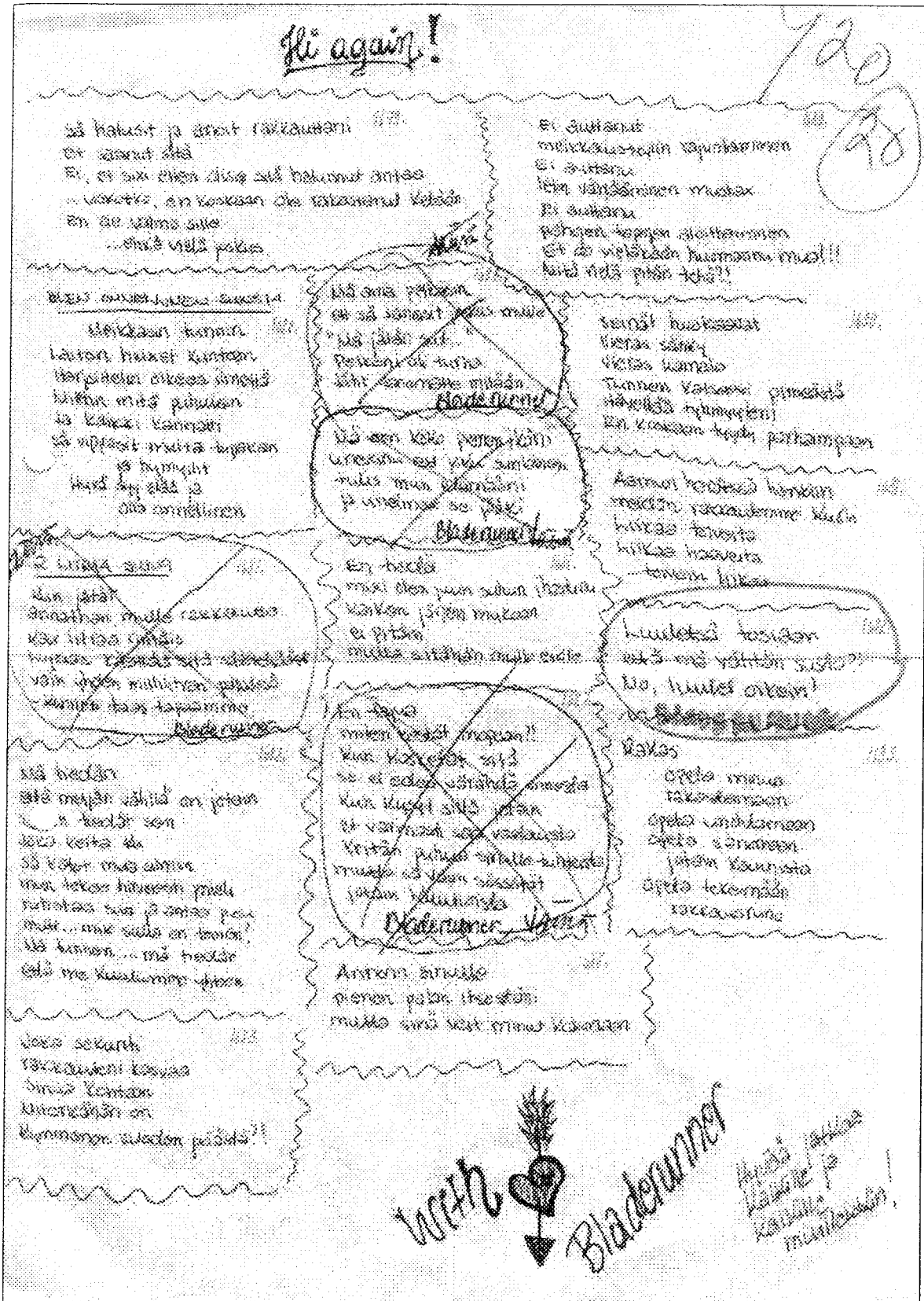
- Secret

Kuva 14. SR 382–187. Sepittäjä ja piirros nimimerkki Secret.

LIITE 3

Syke-aineiston runoarkki SR 1679–1693.

Kuva 15. Runot SR 1679–1693. Sepittäjä nimimerkki *Bladerunner*.
 Arkilla myös toimituksen julkaisumerkintöjä.